



Väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen

Opas Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle

Harriet Huhtakangas, Juho Soukka

2022 Laurea



Laurea-ammattikorkeakoulu

Väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen

Opas Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle

Harriet Huhtakangas, Juho Soukka
Rikosseuraamusalan Sosionomi
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2022

Harriet Huhtakangas, Juho Soukka

Väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen

Vuosi

2022

Sivumäärä

111

Tämä opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä Helsingin vankilalle. Kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa sähköisessä muodossa oleva havainnointiopas vankilan henkilökunnan käytettäväksi. Oppaan aiheena oli väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen ja havainnointi vankilaympäristössä. Oppaan tarkoituksena on kertoa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta prosessina, vankilassa esiintyvistä yleisimmistä ilmiöistä ja aatteista, sekä tukea työntekijöiden havainnointia kuvamateriaalin ja taustatiedon avulla. Kehittämistyölle oli työelämän tiedostama tarve. Tekemämme opas tukee omalta osaltaan Rikosseuraamuslaitoksen linjauksen mukaista henkilökunnan täydennyskoulutusta.

Kehittämistyön aineiston hankinnassa hyödynnettiin aiheesta olemassa olevaa kirjallisuutta ja tutkimuksia. Kehittämistyössä hyödynnettiin kansainvälistä ja kotimaista kirjallisuutta sekä teorioita, jotka koskevat väkivaltaisen radikalisoitumisen yksilöllistä kehittymistä. Menetelmätyöskentelynä toteutettiin työpaja yhdessä kuuden Rikosseuraamusalan ammattilaisen kanssa. Työpajasta saatu aineisto analysoitiin ja hyödynnettiin osana muun kerätyn materiaalin kanssa oppaan teossa. Työpajassa mukana olleiden Rikosseuraamusalan ammattilaisten antamien palautteiden perusteella tekemämme opas antaa selkeän kuvan väkivaltaisesta radikalisoitumisprosessista ja siitä, kuinka monimuotoisesti ilmiö voi näkyä vankilan arjessa. Opas on hyödynnettävissä laajemmin Rikosseuraamuslaitoksessa, osana henkilökunnan täydennyskoulusta ja ammatillista kehittymistä. Oppaan sähköinen muoto takaa ajantasaisuuden ja päivittämismahdollisuuden.

Harriet Huhtakangas, Juho Soukka

Recognize and Observe the Violent Radicalization

Year	2022	Pages	111
------	------	-------	-----

This Bachelor's thesis was carried out as a development work for Helsinki Prison. The aim of the development work was to produce an electronic observation manual to the staff of the Helsinki Prison at their disposal. The subject of the manual was to recognize and observe the violent extremism and radicalization in surroundings of the prison. The manual is about to say the violent extremism and radicalization as a process and the common phenomena and ideologies appearing in the prison, and to support the staff of the prison to observe the situations with the help of footage and other background material. There has been a great need for this type of work. The manual that was made for its part supports the in-service training of staff in accordance with the guidelines of the Criminal Sanctions Agency.

When collecting the data and producing the material, the existing literature and research were used. The development work utilized international and domestic literature as well as theories concerning the individual development of violent radicalization. A workshop was used as a method, and it was carried out in co-operation with six the experts of the Criminal Sanctions Agency. Based on the feedback from the Criminal Sanctions Agency experts who participated in the workshop our manual provides a clear picture of the violent radicalization process and how diverse the phenomenon can be in everyday life in prison. The data collected in the workshop was analyzed and utilized jointly with other collected data. The manual could be widely utilized within the Criminal Sanctions Agency, in further training of the staff and their professional development. The electronic form guarantees the availability of an up-to-date version of the manual.

Keywords: Violent radicalizations, extremism, identification, observe, prison.

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Opinnäytetyön tavoitteet	7
2.1	Tunnistamisoppaan merkitys Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle	8
2.2	Katsaus radikalisoitumista ennaltaehkäiseviin oppaisiin	9
3	Organisaation ja toimintaympäristön kuvaus.....	11
3.1	Rikosseuraamuslaitos organisaationa.....	11
3.2	Kehittämistyön toimintaympäristönä Helsingin vankila.....	13
4	Väkivaltainen radikalisoituminen	15
4.1	Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin käsitteet	15
4.2	Väkivaltainen radikalisoituminen ilmiönä	17
4.3	Radikalisoituminen prosessina.....	21
4.4	Deradikalisoituminen	26
4.5	Kriminologian näkökulma terrorismiin	27
4.6	Terrorismi julkisuudessa	30
5	Kehittämistyön toteutus.....	31
5.1	Kehittämistyön prosessin kuvaus.....	31
5.2	Kehittämistyössä käytetyt menetelmät	32
5.3	Havainnointi tunnistamisen työkaluna	35
5.4	Tunnistamisoppaan suunnittelu	36
5.5	Työpajatyöskentely tiedon tuottamisen välineenä	37
6	Kehittämistyön tulokset	41
7	Kehittämistyön arviointi.....	45
7.1	Oppimisen arviointi	49
7.2	Harrietin oma arvio	51
7.3	Juhon oma arvio.....	51
8	Pohdinta	53
8.1	Eettisyys ja luotettavuus	54
8.2	Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset.....	55
	Lähteet.....	57
	Kuviot	62
	Taulukot	62
	Liitteet	62

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on tehty kehittämistyönä ja vastaa Helsingin vankilan tilaukseen. Tilaaja toivoi henkilökunnan käyttöön tunnistamisopasta, väkivaltaisesti radikalisoituneiden tai radikalisoitumisvaarassa olevien vankien havainnoinnin tueksi. Opinnäytetyötä varten keräsimme materiaalia ja tietoa uusimpien tutkimusten, linjausten ja raporttien muodossa. Käytimme työssä sekä kansainvälistä että kotimaista aineistoa. Havainnointiopasta varten tuotimme tietoa ja materiaalia pitämämme työpajan avulla. Työpajassa tuotettu tieto koostettiin ja analysoitiin opinnäytetyön tekijöiden toimesta. Valmistuvaa havainnointiopasta arvioitiin useiden asiantuntijoiden ja ammattilaisten toimesta, prosessin eri vaiheissa. Työpajatyöskentelyyn osallistui Rikosseuraamusalan ammattilaisia, jotka työskentelevät osana omaa työtään, aiheemme, väkivaltaisen radikalisoitumisen parissa. Opinnäytetyöprosessin aikana teimme paljon yhteistyötä Rikosseuraamusalan eri asiantuntijoiden kanssa hyödyntäen heiltä saamaamme palautetta.

Ajatus opinnäytetyöllemme lähti molempien tekijöiden käytännön työn ja aihetta kohtaan tuntemamme henkilökohtaisen mielenkiinnon kautta. Omassa työssämme olimme kohdanneet henkilökunnan taholta toiveita tämänkaltaisen havainnointioppaan olemassaololle. Yhteinen mielenkiinnon kohde, opasta kohtaan koettu tarve sekä työn tarpeellisena kokenut tilaaja saivat meidät käynnistämään opinnäytetyöprosessin tämän aiheen parissa. Opinnäytetyössämme kerromme työlle asettamistamme tavoitteista ja käytännön teossa käyttämistämme työmenetelmistä. Esittelemme Rikosseuraamuslaitoksen organisaationa sekä havainnointioppaan toimintaympäristönä toimivan Helsingin vankilan. Väkivaltaista radikalisoitumista käsittelemme monesta eri näkökulmasta, peilaten sitä yhteiskunnallisen lähestymiskulman kautta vankiloissa esiintyviin ilmiöihin.

Kehittämistyönä tehdyssä havainnointioppaassa käsittelemme informatiivisella tavalla väkivaltaista radikalisoitumista prosessina. Kerromme vankiloissa yleisimmin esiintyvistä ääriäätteistä sekä niiden erityispiirteistä. Oppaassa olevien kuvien ja selitysten avulla pyrimme helpottamaan vankiloiden henkilökuntaa ilmiöiden havainnoinnissa, tunnistamisessa ja tulkinnessa. Tämänkaltaisten ilmiöiden havainnointi auttaa omalta osaltaan ylläpitämään dynaamista vankilaturvallisuutta. Oppaassa ja sen tekoprosessissa huomioitiin Rikosseuraamuslaitoksen yhteiset arvot ja tavoitteet, sekä noudatettiin Rikosseuraamuslaitoksen henkilöstön täydennyskoulutusta koskevia linjauksia. Opas toteutettiin visuaalisena, sisällöltään mielenkiintoisena kokonaisuutena, jonka tarkoituksena on tarjota lukijalle mielekäs tapa perehtyä aiheeseen.

2 Opinnäytetyön tavoitteet

Tekemämme opinnäytetyö on kehittämistyö, joka toteutettiin tilaustyönä Helsingin vankilalle, vastaamaan henkilökunnan täydennyskoulutuksen tarpeisiin. Aikaisemmin ammattikorkeakouluissa on puhuttu toiminnallisesta opinnäytetyöstä, joten tätä termiä käytetään edelleen lähteinä käytetyissä asioissa käsittelevissä teoriakirjoissa. Tämän kappaleen yhteydessä käytämme kehittämistyöstä myös termiä toiminnallinen opinnäytetyö lähdekirjallisuuden terminologiaa mukaillen. Kehittämistyön tarkoituksena on tukea uudenlaista osaamista, sekä vahvistaa käytännön ympäristöä sen tarpeiden pohjalta.

Tässä luvussa kerromme opinnäytetyöllemme asetetut tavoitteet. Opinnäytetyön tavoitteet olemme kirjanneet taulukkomuotoon. Taulukkomuodossa lukijan on selkeämpi havaita työlle kirjatut arviointikysymykset sekä tavoitteiden toteutumisen että arviointiaineiston osalta. Asetimme opinnäytetyöllemme kolme päätavoitetta, joiden kautta lähdimme prosessia edistämään. (Kts. taulukko 1.) Ensimmäisessä taulukossa kuvaamme opinnäytetyön tavoitteet ja edempänä toisessa taulukossa henkilökohtaiset tavoitteemme.

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
1. Vastata työelämän kehitys tarpeeseen henkilökunnan ammattitaitoa lisäämällä	1. Kuinka helpottaa tunnistamista ja havainnointia vankilan arjessa? 2. Kuinka hyödyntää tehtyjä havaintoja? 3. Miten havainnointi oppaasta saadaan mahdollisimman hyödyllinen henkilökunnalle?	1. Työelämältä saatu palaute havainnointi oppaasta. 2. Työelämältä saadut kehitysehdotukset. 3. Henkilökunnalta saatu palaute
2. Luoda laadukas ja monikäyttöinen havainnointi opas	1. Miten opasta arvioidaan? 2. Miten opas tavoittaa henkilökunnan? 3. Miten saadaan kerättyä tietoa ymmärrettävään muotoon opasta varten?	1. Omat havainnot 2. Asiantuntijoilta saatu palaute 3. Henkilökunnalta saatu palaute
3. Toteuttaa onnistunut työpaja työskentely osana tiedon hankintaa	1. Miten työpajan onnistumista arvioidaan?	1. Omat havainnot ja näkemykset 2. Osallistujilta saatu palaute

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet

Opinnäytetyönä toteutetussa kehittämishankkeessa tärkeimpänä tavoitteena oli tehdä työelämän tarvetta ja tilausta vastaava laadukas havainnointiopas, joka auttaa vankilan henkilökuntaa väkivaltaisesti radikalisoituneiden tai radikalisoitumisvaarassa olevien vankien havainnoinnissa. Havainnointioppaan tarkoituksena oli tuottaa visuaalinen, tunnistamis- ja havainnointityötä helpottava sähköinen kokonaisuus. Oppaan tarpeen taustalla oli väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin esiintyminen ilmiönä niin vankiloissa kuin sen ulkopuolellakin. Ilmiöiden ja aatteiden tuntemus sekä tunnistaminen ovat osa vankiloissa tehtävää työtä.

Tavoitteita käsittelemme arviointikysymysten kautta. Kysymysten avulla annoimme selkeämmän kuvan kokonaisuudesta. Millainen lopputuloksesta olisi tarkoitus tulla, mitä eri vaiheita se sisältää sekä miten saamme koostettua vastaukset kysymyksiimme. Seuraavassa taulukossa esittelemme työllemme asetetut henkilökohtaiset tavoitteet. (Kts. taulukko 2.)

Henkilökohtaiset tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiaineisto
1. Oman ammatillisen tietotaidon ja osaamisen kehittäminen	1. Miten ammatillinen osaaminen kehittyi?	Omat kokemukset Itsereflektointi
2. Perehdyttämisen- ja asiantuntijavalmiuksien kehittäminen	1. Miten osaaminen kehittyi? 2. Miten oppaan tekeminen kehitti henkilökohtaisia perehdyttämisen- ja asiantuntija valmiuksia?	Omat kokemukset Itsereflektointi

Taulukko 2: Henkilökohtaiset tavoitteet

Henkilökohtaisiksi tavoitteiksi asetimme oman ammatillisen tietotaidon sekä perehdyttämisen- ja asiantuntijavalmiuksien kehittämisen. Näitä asetettuja tavoitteita arvioimme oman kokemuksen perusteella reflektoiden luvussa 7. Tämän opinnäytetyöprosessin aikana nämä tavoitteet tulivat täyttymään ja kehittymään kokonaisvaltaisesti.

2.1 Tunnistamisoppaan merkitys Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle

Rikosseuraamusalalle uutena työntekijänä tuleva henkilö tulee perehdyttää hyvin laitoksen käytäntöihin, toimintoihin sekä strategiaan tavoitteisiinsa. Yksi näistä rikosseuraamuslaitoksen neljästä strategisesta arvosta on turvallisuus. Ammattitaidon lisääminen ja sen ylläpitäminen on yksi merkittävimmistä turvallisuuden peruspilareista rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan osaamisen ja suunnitelmallisen toiminnan ohella. (Rikosseuraamuslaitos 2015.) Tällä opinnäytetyöllä on tarkoitus antaa henkilökunnalle uusia näkökulmia ja tietoa hyödynnettäväksi

väkivaltaisen radikalisoitumisen havaintojen tekemiseen sekä henkilökohtaisen ammattitaidon lisäämiseen. Koulutettu henkilökunta on tärkeässä roolissa vankiloiden dynaamisen turvallisuuden ylläpitämisessä.

Väkivaltaisen radikalisoitumisen havainnointi vankiloissa on ilmiönä vielä suhteellisen tuore, joten tämänkaltaisen oppaan merkitys on tärkeä. Vankilaolosuhteissa henkilökunta tarkkailee osana työtään vankien elämää kokonaisvaltaisesti sekä tekevät monipuolista havainnoivaa työtä. Tekemämme oppaan tarkoituksena on tarkentaa minkälaisia merkkejä ja signaaleja on tarpeellista havainnoida. Rikosseuraamusalan henkilökunta on esittänyt toiveita havainnointia helpottavan oppaan tarpeellisuudesta. Heidän tarpeitaan kuunnellen teimme sähköisen oppaan, joka on työntekijöiden saatavilla silloin, kun siihen perehtyminen on mielekkäintä. Helsingin vankilassa koettiin tämänkaltaiselle kehittämistyölle tarve ja siellä tunnistettiin sen toteutuksen mukanaan tuoma hyöty henkilökunnalle. Tulevaisuudessa sähköinen opas on mahdollista jakaa laajemmin Rikosseuraamuslaitoksessa.

2.2 Katsaus radikalisoitumista ennaltaehkäiseviin oppaisiin

Ennen opinnäytetyömme tekemisen aloittamista ja sen aikana osallistuimme useisiin aihetta käsitteleviin koulutuksiin sekä hyödynsimme mahdollisuuksia käydä kuuntelemassa aihetta käsitteleviä luentoja. Käytimme työssämme apuna ja vertailevana aineistona muille tahoille ja organisaatioille tehtyjä vastaavanlaisia havainnointia sekä työntekijöiden ammatillista kehittymistä tukevia materiaaleja. Materiaaleja lukiessamme keskityimme niiden asiasisältöihin, havainnoinnin ilmaisumuotoihin ja pohdimme kuinka tavoitettavia nämä materiaalit ovat käyttäjilleen.

Osallistuimme Radik-hankkeen pitämään ”Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisy” luennolle kesällä 2021. Luento oli suunnattu Sosiaali- ja terveystieteille. Luento toteutettiin etäyhteyksillä ja se sisälsi useita alan ammattilaisten aiheesta pitämiä luentoja. Toteutus ja luennoitsijat olivat erittäin onnistuneita. Ainoastaan tekniset haasteet häiritsivät välillä harmillisesti toteutusta. Luennoimassa oli poliisin edustajia, tutkijoita ja monia muita oman alansa ammattilaisia. Luentomateriaali löytyy myös YouTubesta, mikä on iso etu tavoitettavuuden kannalta. Radik-hanke on Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) kaksi vuotinen hanke, jonka tavoitteeksi on asetettu Sote-ammattilaisten tiedon ja tietoisuuden lisääminen väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja ekstremismistä, sekä luonnollisesti näiden ennaltaehkäisystä. Luentosarjan tavoitteena on lisätä Sote-ammattilaisten ammatillisia valmiuksia tehdä tähän kohderyhmään kohdennettua arvioivaa työtä. Myös tutkimuksellisen tiedon lisäämistä pidetään tärkeänä. (Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin laitos 2021.)

Diakonissalaitoksen alaisuudessa toimii Exit-hanke, joka luennoi teemalla ”Rauhallisesti radikalisaatiosta”. Myös tälle luennolle osallistuimme. Hankkeen työntekijät toimivat

luennoitsijoina ja olivat jokainen oman erikoisosaamisensa asiantuntijoita. Luennolla oli mahdollisuus keskustelulle ja kysymyksille. Luento järjestettiin etäyhteyksillä ja sille ilmoitettiin etukäteen. Rikosseuraamuslaitos toimii yhteistyökumppanina Exit-hankeelle. Luennolla käsiteltiin väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismia ilmiönä Suomessa. Miten radikalisoituminen prosessina etenee. Miten ja mitkä tahot tekevät Suomessa ennaltaehkäisevää työtä sekä roolijakoa tämän aiheen kanssa työskentelevien viranomaisten ja järjestöjen kesken. (Diakonissalaitos 2021.)

Väkivaltaisen radikalisaation ennaltaehkäisyyn on tehty oppaat varhaiskasvatuksen ja ammatillisen opetuksen tueksi. Osana oman oppaamme tekoa, tutustuimme näihin oppaisiin. Nämä oppaat ovat opetushallituksen tuotantoa. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tueksi on tehty opas, jossa kerrotaan väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä. Oppaassa korostetaan tunnistamisen tärkeyttä ennaltaehkäisevän työn tukena. Oppaassa otetaan esille radikalisoituneessa ympäristössä elävät lapset ja heidän mahdollisesti ääriilikkeissä vaikuttavien huoltajiensa kanssa toimiminen. (Opetushallitus 2019.) Opetushallituksen toimesta on tehty ammattikoulutuksen henkilöstölle ja johdolle opas, jonka avulla ennaltaehkäistään ja puututaan väkivaltaiseen radikalisoitumiseen, joka nähdään yhteiskunnallisesti ajankohtaisena ilmiönä. Aiheen tiedostaminen ja havainnointi koetaan tärkeäksi, jotta ennaltaehkäisevää työtä voidaan kouluissa tehdä. Oppaassa käsitellään kouluissa näkyviä ilmiöitä, kuten vihapuhetta sekä rasismia. Ennaltaehkäisyn keinoja tulee kehittää näiden ilmiöiden kanssa. (Opetushallitus) Lukemiemme oppaiden ja materiaalien perusteella on havaittavissa, että kyseessä on yhteiskunnallisesti tärkeä ja ajankohtaiseksi havaittu aihe, sekä ilmiö, jonka tiedostamiseen, havainnointiin ja ennaltaehkäisyyn on tärkeää panostaa. Yhteiskunnallisen aiheeseen tutustumisen avulla haluamme korostaa tekemämme työn kokonaisvaltaista ajankohtaisuutta.

3 Organisaation ja toimintaympäristön kuvaus

Tässä luvussa kuvataan Rikosseuraamuslaitosta organisaationa. Kerromme Rikosseuraamuslaitoksen arvoista, tavoitteista ja toimintaa ohjaavista linjauksista, jotka olemme huomioineet myös osana tekemäämme kehittämistyötä. Toimintaympäristössä kuvaamme Helsingin vankilaa, joka toimii työmme tilaajana ja jonka henkilökunnan tarpeisiin oppaamme on ensisijaisesti tehty. Lähestymme esittelyissä kuvaamaamme aihetta historian kautta ja kerromme hieman myös tulevaisuuden näkymistä. Mielestämme on tärkeää tuntee historiaa, jotta voidaan paremmin ymmärtää nykypäivää ja sen monimuotoisuutta.

3.1 Rikosseuraamuslaitos organisaationa

Rikollista toimintaa ja rikoksia tekeviä henkilöitä on ollut kautta ihmiskunnan historian. Rikollinen toiminta näkyy, muuttuu ja kehittyy yhteiskunnan tilanteen mukaan. Keskeisin muutos rangaistusten suhteen tapahtui, kun 1700-luvun lopulla siirryttiin ruumiillisesta kurittamisesta ja kuolemantuomioista vankeusrangaistuksiin. Rikostentekijöiden kontrollointi siirtyi sitä varten rakennettuihin paikkoihin eli vankiloihin. Näin ollen väärin toimimisesta rankaiseminen ei ollut enää julkista, kuten aikaisemmin. Samaan aikaan kriminologia alkoi kehittyä omaksi tieteenalaksi. Valtiolla oli vahva rooli rangaistusten täytäntöönpanossa. (Laine 2014, 383-385.)

Vankeinhoidon historian on melko lyhyt. Suomessa vankeusrangaistuksiin siirryttiin vasta 1860-luvulla. Ennen vankeusrangaistusten aikakautta yleisin rangaistusmuoto olivat sakot ja vankiloissa pidettiin ihmisiä lähinnä odottamassa oikeudenkäyntejä tai tuomioiden täytäntöönpanoa. Vankeusrangaistuksien yleistymisen ajateltiin johtuvan osittain ajan hengestä, jolloin julmat rangaistusmuodot korvattiin inhimillisemmällä vankeusrangaistuksilla. Vankeusrangaistukset sisälsivät paljon fyysistä työtä ja niukat elinolosuhteet. Vesileipärangaistuksen avulla oli mahdollisuus lyhentää tuomion kestoa. (Vankeinhoidon perusteet 2002, 292-293.) 1880-luvun alkuun asti vankilahallinnosta huolehtivat läänien kuvernöörit ja heidän määräämänsä vankiloiden päällysmiehet sekä vahtimestarit. Vuonna 1881 perustettiin erillinen virasto, ohjaamaan vankiloiden hallintoa. Suomen itsenäistymisen yhteydessä Vankeinhoitohallitus siirrettiin oikeusministeriön alaisuuteen vankeinhoito-osastoksi. Vuonna 1937 oikeusministeriön alaisuudessa alkoi toimia uudella nimellä Vankeinhoitovirasto. (Vankeinhoidon perusteet 2002, 21).

Nykypäivänä Rikosseuraamuslaitos on yli 3000 henkilön organisaatio, joka toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatioon (RISE) kuuluu Keskushallintoyksikkö (Keha), kolme rikosseuraamusaluetta Etelä-Suomen rikosseuraamusalue (ESRA), Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalue (IPRA) ja Länsi-Suomen rikosseuraamusalue (LSRA). Jokaisella alueella toimii Aluekeskukset (Alke), Arviointikeskukset (Arke), täytäntöönpanoyksiköt sekä vankiloita, avolaitoksia ja yhdyskuntaseuraamustoimistoja. Vantaan Tikkurilassa sijaitseva Rikosseuraamusalan koulutuskeskus (RSKK) kouluttaa alalla toimivia Rikosseuraamusalan ammattilaisia. (Rikosseuraamuslaitos 2019.) Tällä hetkellä Rikosseuraamuslaitoksen alaisuudessa toimii 15

suljettua vankilaa ja 11 avolaitosta (Rikosseuraamuslaitos 2020). Yhdyskuntaseuraamustoimistoja rikosseuraamuslaitoksella on 23 eri puolilla maata (Rikosseuraamuslaitos 2019).

Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöitä toimii erilaisissa tehtävissä toimipaikasta riippuen. Hallinnon puolella toimitaan pääasiassa asiantuntija- ja asiakaspalvelutehtävissä. Vankiloissa pääpaino on valvontatehtävissä, kuntouttavassa lähityössä ja sosiaalityön eri muodoissa. Arviointikeskuksissa tehdään arvioivaa työtä, joka vaatii oman osaamisensa ja erityisasiantuntemuksensa. Yhdyskuntaseuraamuksissa tehdään valvontatyötä, lähityön otteella, vapautteen valmentamisen ja siihen tukien. Koevapaudessa olevia rikosseuraamusasiakkaita valvotaan koevapautta tukevilla menetelmillä ja teknisillä apuvälineillä. Koevapauden valvontaa toteutetaan siihen nimettyjen Rikosseuraamusalan ammattilaisten toimesta. (Myhrberg 2015, 14; Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Rikosseuraamuslaitoksen keskeisenä tehtävänä on vastata omalta osaltaan yhteiskunnan turvallisuudesta, huolehtimalla vaikuttavasta kuntoutustyöstä, joka kohdennetaan rikoksista tuomituihin vankeihin ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaisiin. Vankien uusintarikollisuuden alentaminen on kokonaisvaltaisesti arvioituna suuri etu yhteiskunnalle, kansalaisille ja rikosten uhreille. Rikosseuraamuslaitos tekee uusintarikollisuuteen vaikuttavaa työtä yhteistyössä poliisin, ministeriöiden, kuntien sekä erilaisten järjestötoimijoiden kanssa. (Tyni 2015, 1-2; Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Rikosseuraamuslaitoksen visio on valmentaa rikosseuraamusasiakkaita kohti rikoksetonta elämää (Rikosseuraamuslaitos 2020). Rikosseuraamuslaitoksessa sitoudutaan ihmisarvon kunnioittamiseen sekä oikeudenmukaisuuteen. Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaisesti uskotaan yksilön kykyyn muuttua ja kasvaa (Rikosseuraamuslaitos 2020). Rikosseuraamuslaitoksen tuoreimman 2021-2024 strategiakartan mukaan organisaation tavoitteena on tukea henkilökunnan osaamisen kehittämistä (Rikosseuraamuslaitos 2020). Tämän tavoitteen mukaisesti, toteutamme opinnäytetyönä toteutettua kehittämistyötämme. Tavoitteenamme on omalta osaltamme tukea henkilöstön ammatillista kehittymistä ja tulevaisuuden osaamista.

Rikosseuraamuslaitoksen toimeenpanemien tuomioiden täytäntöönpanojen tavoitteet ovat lakisääteisiä. Normaaliusperiaatteella tavoitellaan yhteiskunnassa vallitsevia olosuhteita. Oikeudenmukaisen kohtelun periaate takaa vankien tasapuolisen ja ihmisarvon mukaisen kohtelun. Kuulemisperiaatteen vuoksi vankia tulee kuulla ennen häntä koskevien asioiden ratkaisua. Rikosseuraamusalan toiminta on lakisidonnaista ja siinä korostuu hyvän hallinnon lainalaisuusperiaatteet. Lakia toteutetaan suhteellisuusperiaatteen mukaisesti, eli haittojen tulee olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään suhteutettuna. Tarpeellisuusperiaatteen mukaan käytetään aina vähemmän haitan periaatetta. (Vankeinhoidon perusteet 2002, 55-56.)

Rikosseuraamuslaitoksessa tullaan 2022 toteuttamaan mittava organisaatiouudistus. Uudistuksen ensimmäinen vaihe koskee hallintoa ja toinen vaihe vankiloita. Uudistus tullaan

toteuttamaan kahdessa vaiheessa. Suurin muutos uudistuksen myötä on, että Rikosseuraamuslaitos muutetaan matriisiorganisaation muotoon. Tuleva uudistus ei vaikuta tämän kehittämistyön toteutukseen tai sisältöön. Rise 2.0 toteutettava organisaatiomuutoksen ensimmäisessä vaiheessa siirrytään matriisiorganisaatioon. Operatiivisen toiminnan linjaorganisaation vastuulla on operatiivisen toiminnan toteuttaminen valtakunnallisesti lainsäädännön ja matriisin strategisten tavoitteiden mukaisesti. Operatiivinen vastuualue johtaa 11 rikosseuraamuskeskusta. Se vastaa resurssien kohdentamisesta RISE-keskuksille. Linjaorganisaatio tekee operatiivisia päätöksiä, jotka koskevat RISE-keskuksia, vankiloita ja vankeja. Linjaorganisaatiota johdetaan vuorovaikutteisesti ja proaktiivisesti tukien ja ohjaten ennakoivasti ydintoiminnan tekemistä ja kehittämistoimintaa. Operatiivista toimintaa ohjataan linjaorganisaation hierarkkisen johtamismallin lisäksi matriisin vastuualueilta suoraan toiminnallisiin yksiköihin. Ohjausta annetaan kehittämistehtävien, normiohjauksen, asiakasprosessien sekä hallinnollisten tehtävien tueksi. Operatiivisessa linjaorganisaatiossa keskitytään ydintehtävän toteuttamiseen. Matriisin tuottamia tukipalveluita ja osaamista hyödynnetään mahdollisimman paljon. (Kiehelä 2021).

3.2 Kehittämistyön toimintaympäristönä Helsingin vankila

Kehittämistyömme kohde Helsingin vankila on historiallinen vanha vankila, joka on toiminut olemassaolonsa ajan yhteiskunnan ja vankeinhoidollisen historian peilinä. Nykyään Helsingin vankilaan sijoitetaan vankeusvankeja, sakkovankeja sekä tietyillä perusteilla tutkintavankeja. Helsingin vankilassa toimii sijoittajayksikkö, jossa arvioidaan vankien tuomion aikaiset tarpeet ja heille sopivat sijoituslaitokset. Vangeille laaditaan rangaistusajan suunnitelmat, joissa heidän yksilölliset tarpeensa on huomioitu. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Nykyisin Helsingin vankilana toimiva laitos aloitti toimintansa vuonna 1881 Helsingin viereisenä kuritushuoneena. Laitos oli tarkoitettu miesvangeille, joiden tuomiot olivat alle vuoden mittaisia. Kuritushuoneen syntyajankohta ajoittui historiallisesti mielenkiintoiselle ajanjaksolle. Yhteiskunnassa elettiin suurta murrosvaihetta, kun kuolemanrangaistukset poistettiin, rikoslaki uudistettiin ja vankeuslaitokset saapuivat Suomeen. Helsingin viereinen kuritushuone oli yksi näistä edelläkävijöistä. Sakoista ja ruumiillisista rangaistuksista siirryttiin vapausrangaistuksiin. Yhteiskunnallisista yleisestävistä häpeärangaistuksista siirryttiin kasvatukselliseen aikakauteen. Vangit yksilöitiin ja ajatuksena oli heidän parantamisensa. Vankien työn teolla oli historiassa suuri rooli tuomion suorittamisessa. Vankilan arkeen kuului tiukka päiväohjelma, kuri, nuhteet ja mielen työskentely. Kuri ja tiukka hierarkkinen työkuulttuuri koski myös laitoksessa työskentelevää henkilökuntaa. Sen lisäksi, että vankien olot ja tuomion sisällöt ovat historian aikana vaihdelleet, sama on tapahtunut myös vankilan nimelle. Helsingin viereinen kuritushuone nimettiin vuonna 1921 Helsingin keskusvankilaksi ja vuonna 2001 nykyiseksi Helsingin vankilaksi. (Levä 2006, 8-10.)

Vankiloissa tapahtui suuria muutoksia vuonna 1975 toteutuneen RTA-uudistuksen yhteydessä. Holhoavaksi katsotusta parantamisperiaatteesta luovuttiin ja siirryttiin normaaliusperiaatteen, jonka tarkoituksena oli taata vangeille yksilölliset ja mahdollisimman yhteiskunnan oloja vastaavat olosuhteet sekä se, että tuomiosta seuraa ainoana seuraamuksena vapauden menetyks. Suurimman muutoksen Helsingin vankila eli Sörkka on kokenut 1970-luvulla alkaneista uudistuksista, jotka jatkuivat 1990-luvun lopulle saakka. Nämä uudistukset pitivät sisällään sekä lakimuutoksia, että vankilan kulttuurillisia muutoksia. Vankien työvelvoite vaihtui 1990-luvulla osallistumisvelvollisuuteen ja henkilökunnan koulutukseen alettiin suhtautumaan positiivisemmalla ja aktiivisemmalla kokonaisotteella. (Levä 2006, 11.)

Helsingin vankilassa on paikkoja 312 vangille. Henkilökuntaa laitoksessa työllistää noin 175 henkilöä. Laitoksen vangit saavat osallistua työtoimintaan tai opiskeluun. Vapaa-ajalla vangeille on monipuolisia aktiviteetteja liikuntasalista ryhmämuotoisiin kuntouttaviin toimintoihin. Helsingin vankilassa toteutetaan Savuton Rise 2020 hanketta. (Rikosseuraamuslaitos 2020.) Helsingin vankila tulee varmasti kohtaamaan muutoksia lähitulevaisuudessa niin, kuin koko muukin rikosseuraamusala. Organisaatio uudistusten ja hallinnon muutokset matriisiorganisaatiomalliin tulevat seuraavassa vaiheessa vaikuttamaan vankiloihin ja päivittäistyötä tekevään henkilökuntaan. Nykypäivä tuo mukanaan myös teknisiä uudistuksia. Pitkään valmisteltu uusi asiakastietojärjestelmä Roti tulee korvaamaan käytössä tällä hetkellä olevan Vankitietojärjestelmän. Muutokset haastavat rikosseuraamusalaa ja sen henkilökuntaa, kunnes uudet käytännöt ja teknisten uudistusten toimintavarmuus saadaan vastaamaan työn vaatimuksia.

Kehittämistyömme toimintaympäristö on haastava. Helsingin vankilan vankiaines on moniongelmaista. Lyhyet tuomiot, sakkovangit ja vankien suuri vaihtuvuus lisäävät haasteita. Ulkomaalaisten vankien osuus on 17 % kaikista vangeista. Helsingin vankilan sijainti pääkaupunkiseudulla vaikuttaa ulkomaalaisten vankien suureen määrään. Ulkomaalaiset vangit lisäävät henkilökunnan ammatillisen osaamisen tarvetta, moninaisten kulttuurien tuntemukselle ja kielitaidolle. (Rikosseuraamuslaitos 2020,16.) Helsingin vankila toimii sijoittajayksikkönä, jossa vangeille tehdään rangaistusajansuunnitelmat ja sieltä heidät sijoitetaan tarvettaan vastaaviin sekä sopiviin laitoksiin tuomiota suorittamaan. Tuomion aikainen kokonaisvaltainen havainnointi vangista ja sitä kautta saatavat tiedot tukevat tarkoituksenmukaista sijoittelua.

4 Väkivaltainen radikalisoituminen

Tässä luvussa käsittelemme kattavasti terrorismia ja väkivaltaista radikalisoitumista ilmiöinä. Miltä nämä ilmiöt näyttävät tällä hetkellä yhteiskunnassamme ja millaisia turvallisuuslinjauksia asioiden suhteen on tehty kansainvälisesti ja kansallisella tasolla. Käytimme ajantasaisia aiheeseen liittyviä tutkimustietoja, kansainvälisiä ja kansallisia linjauksia sekä raportteja. Yhteiskunnalliset ilmiöt vaikuttavat aina pienellä viiveellä vankiloihin, tästä syystä mielestämme on tärkeää käsitellä aihetta molemmista näkökulmista. Yhteiskunnassa esiintyvien ilmiöiden heijastumat näkyvät vankiloissa monesti hieman erinäköisinä, sillä suljettu ympäristö antaa ilmiöille erilaiset viitekehykset. On tärkeää tiedostaa havainnoinnin tärkeys, ilmiöiden näkyvien piirteiden tunnistaminen sekä niiden kehittyminen ja monimuotoisuus vankilaympäristössä. Tämänkaltaista tietoa henkilökunnalle lisäämällä on mahdollista vaikuttaa väkivaltaiseen radikalisoitumiseen tai sen uhkaan, oikea-aikaisesti kohdennetuilla menetelmillä.

4.1 Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin käsitteet

Seuraavassa kerromme väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja ekstremistiseen toimintaan liitettyjä käsitteitä. Sama käsitteistö tulee esiintymään opinnäytetyömme lisäksi liitteenä olevassa oppaassa. Käsitteiden ymmärtäminen on tärkeässä roolissa ja helpottaa myöhemmässä vaiheessa kerrotun teorian sisäistämistä.

Väkivaltaisella radikalisoitumisella ja ekstremismillä ei ole kansainvälisesti täysin vakiintunutta määritelmää. Termien vakiintumattomuus ja tulkinnallisten vivahteiden vaihtelu johtuu osittain siitä, että väkivaltainen radikalisaatio muuttaa muotoaan, niin yhteiskunnallisesti, kuin kansainvälisestikin. Käytämme tässä työssä ja tekemässämme oppaassa määritelmiä, jotka ovat vahvistettu Suomessa vuonna 2016 julkaistussa kansallisessa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremistisen ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmassa. Näitä samoja termejä käyttävät Suomen viranomaiset ja Rikosseuraamuslaitos. Esittelemämme määritelmät ja termit liitetään usein osaksi väkivaltaista radikalisoitumisprosessia. Käsittelemme termejä mukaillen väkivaltaista radikalisoitumisprosessia lähtien rasismista ja vihapuheesta, edeten kohti väkivaltaista radikalisoitumista, ekstremismia ja terrorismia. Termit liittyvät olennaisena osana kehittämistyönä tehtyyn havainnointioppaaseen ja siinä käytettyyn sanastoon.

Rasismi voidaan määritellä vihamieliseksi, ennakkoluuloiseksi tai alentuvaksi käytökseksi toista ihmistä tai tämän edustamaa ryhmittymää kohtaan. Tyypillisesti käsite on jaettu ideologiseen ja toiminnalliseen ilmentymismuotoon. Rasismi näkyy yksilön asenteissa ja ajatuksissa muita ihmisiä kohtaan. Ideologia näkyy eriarvoistavassa ajattelutavassa. Rasistinen ideologia heijastuu yksilön maailmankuvaan. Rasistinen ideologia ilmenee yleisesti yksilön ennakoasenteina, syrjivänä käytöksenä, muiden yksilöiden rodullistamisena sekä äärimilleen vietyinä, vihana ja väkivallan käyttönä. (Ryynänen 2020, 328-329.) Rasismiksi voidaan määritellä asiayhteydet, jossa toista osapuolta pilkataan, haukutaan tai syrjitään, joko suoraan tai välillisesti

erilaisuuden vuoksi. Yleisimpiä syitä rasismille on uskonnollinen vakaumus, ihonväri, kehitysvamma, ikä tai seksuaalinen suuntautuminen.

Vihapuheen tulkinta on haastavaa ja vahvasti kontekstiin sidottua. Se liitetään ja kohdennetaan yleensä yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Vihapuheen tarkoitus on yleistää tai leimata tiettyä ihmisryhmää. Vihapuheelle on tyypillistä, että se on halventavaa ja yksilöä nöyryyttävää. Sen avulla voidaan olla uhkaavia ja vihamielisiä. Hyökkäävät ja epäinhimillistävät ilmaisut kuuluvat usein tähän kontekstiin. Vihapuhe voi täyttää rikoksen tunnusmerkistöt rikoslain kohdassa, joka koskee kiihottamista kansanryhmää vastaan. Muita vihapuhetta koskevia ja tulkittavia pykäläiä löytyy yhdenvertaisuuslain häirintäpykälästä ja tasa-arvolain syrjintäpykälästä. (Oikeusministeriön julkaisuja 2021.)

Väkivaltaisen radikalisoitumisen edetessä yksilö hyväksyy ja alkaa mahdollisesti ihannoimaan väkivaltaa. Radikalisoitumisen taustalla on useita erilaisia syitä. Radikalisoitunutta henkilöä ei voi profiloida tietyn kaavan mukaan tai sijoittaa tietynlaiseen kategoriaan. Radikalisoitumista tutkitaan paljon ja taustasyöt liittyvät yleensä yhteiskunnallisiin, sosiaalisiin ja yksilötason vaikuttimiin. Yleisesti taustatekijät jaetaan vetäviin ja työntäviin tekijöihin, joista kerromme myöhemmin työssämme lisää. Yksilön sosiaalisella verkostolla on suuri vaikutus prosessin etenemiseen. Tunteiden ja tärkeän ideologian merkitys on radikalisoitumisessa suuri. Syrjäytyminen ja tilannetekijät voivat altistaa radikalisoitumisprosessille. (Sisäministeriö 2020.) Riskitekijöitä ja taustasyitä radikalisoitumisprosessille ovat myös heikko koulutustausta, kielitaidon puuttuminen, heikot työmahdollisuudet, yhteisöllisyyden puuttuminen sekä eriarvoisuuden tunteminen muita kohtaan. (Kauppila 43-44.)

”Väkivaltaisella ekstremismillä tarkoitetaan sitä, että väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, siihen kannustetaan tai se oikeutetaan aatemaailmalla tai ideologialla perustellen”. (Sisäministeriö 2020.) Väkivaltainen ekstremismi ei ole rikosoikeudellinen termi. Väkivaltaista ekstremismia käytetään yleensä viholliseksi tai vastapuoleksi määriteltyyn yksilöön, ryhmään tai tahoon. Sen tarkoituksena voi olla turvattomuuden tunteen tai pelon ilmapiirin luominen. Väkivaltaista ekstremismia voidaan kohdentaa myös omaisuuteen. Jos teon motiivina on aatemaailma, voidaan sen nimissä tehtyjä rikoksia sanoa ekstremistisiksi rikoksiksi. (Sisäministeriö 2020.) Väkivaltaista ekstremismia voi esiintyä hyvin monessa eri muodossa ahdistelusta terrorismiin. Väkivaltaisten tekojen taustalla on monesti tiettyjä yhteiskunnallisia tavoitteita, joita pyritään saavuttamaan ja tukemaan taustalla vaikuttavalla ideologialla. Väkivaltaiset ideologiat antavat yksilöille ja ryhmille merkityksen tunteen ja toimivat ikään kuin moottoreina väkivaltaisille teoille. Myös poliittiset olosuhteet, aseelliset konfliktit ja sodat voivat laukaista syyn toteuttaa väkivaltaisia tekoja. (Löfven 2015, 5.)

Terrorismi on aina väkivaltaista ekstremismia. Kaikki väkivaltainen ekstremismi ei kuitenkaan ole terrorismia. Rikoslaisissa on määritelty terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset, RL

34a14. Terroristisen väkivallan tarkoitus on olla kumouksellista ja vaikuttavaa. Terroristisen väkivallan kohteiksi valikoituu kansainväliset järjestöt ja maat. Yksi terrorismin tärkeimmistä tarkoituksista on lietsoa pelkoa tavallisten kansalaisten keskuudessa. (Sisäministeriö 2020.) Euroopan unioni on määritellyt terrorismin kaikkien jäsenmaiden lainsäädäntöön sopivaksi. Terrorismi on eräänlainen tapa toimia, jota ei ole sidottu tiettyyn poliittiseen ideologiaan. Terrorismirikoksiksi katsotaan myös monia terrorismia tukevia toimia, kuten värväminen, kouluttaminen, rahoittaminen, ihannointi, tekojen puolustaminen ja sisällön tuottaminen sosiaalisessa mediassa. (Tammikko & Iso-Markku 2020, 19.)

Aatemaailmalla tarkoitetaan sellaisia ajatuksia, jotka yhdistävät ihmisiä. Aatemaailma sisältää tulkintoja muista ihmisistä, maailmankuvasta, uskonnoista, ihmisten ja valtioiden välisistä suhteista, ihmisarvosta, pyhistä asioista tai pyhien asioiden häpäisemisestä sekä muista yksilön toimintaa ohjaavista uskomuksista. (Sisäministeriö 2020.)

Ekstremistisen rikoksen motiivi liittyy tekijänsä kannattamaan aatemaailmaan. Esimerkkinä väkivaltarikokset, jotka ovat tehty, tai liittyvät suoranaisesti ekstremististen ryhmittymien tai niiden jäsenten toimintaan. Ekstremistiset ryhmittymät käyttävät väkivaltaa välineenään ja yleinen väkivallanuhkan ilmapiiri lisää ryhmittymien yleistä pelotevaikutusta. (Sisäministeriö 2020.)

4.2 Väkivaltainen radikalisoituminen ilmiönä

Kautta ihmiskunnan historian maailmassa on esiintynyt väkivaltaista radikalisaatiota ja ekstremismia. Eri aikakausina siitä on käytetty erilaisia käsitteitä ja määritelmiä. Suomessa esiintynyt väkivaltainen ekstremismi oli hyvin näkyvää aina toiseen maailmansotaan saakka, jonka jälkeen toiminnan näkyvyys hiipui. Suomen tilanne alkoi muuttumaan 2000-luvulta lähtien kansainvälisen kehityksen myötä. Voidaan katsoa, että 2010-luvulta väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi on ollut maassamme kasvava ilmiö. (Sisäministeriö 2020.)

Voidaan katsoa, että väkivaltaisten ääriliikkeiden aatemaailmassa, ihmiset ja ihmisistä muodostuvat ryhmät ovat eriarvoisissa asemissa, riippuen siitä, millainen ihmisarvo heillä katsotaan olevan. Väkivaltaiset ääriliikkeet jaottelevat usein ihmiset ideologiansa mukaan joko ystäviin tai vihollisiin. Vihollisiin kohdistettu väkivalta on usein sallittua, joillakin toimijoilla jopa velvoitettua. Ryhmien ideologiaa vastaan olevia mielipiteitä ei sallita. Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisevä työ on tärkeässä roolissa, kun pyritään edistämään kokonaisvaltaista yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Eri tahot ja toimijat voivat laatia ennaltaehkäisyä tukevia ja edistäviä oppaita sekä käsikirjoja. (Sisäministeriö 2020.)

Muuttuvaa yhteiskuntaa on käsitelty useissa teoksissa, kuten Laitisen ja Lumion poliisiammattikorkeakoululle tehdyssä raportissa, joka käsittelee terroristin syntyä ja terrorismin torjuntaa. Kirja on julkaistu vuonna 2008. Asiat ja ydinkohdat eivät ole tässä ajassa muuttuneet, mutta

terminologia ja käytössä oleva sanasto on kokenut hienoisen sensitiivisyyden ja tarkentumisen. Teoksen mukaan eurooppalaisessa yhteiskunnassa tapahtunut raju muutos johtuu monista tekijöistä, globalisaatiosta, kansainvälisien suhteiden muutoksista, lisääntyneestä maahanmuutosta, sekä siitä johtuvasta monikulttuuristumisesta. Tämä sama ilmiö heijastuu myös Suomeen. (Laitinen & Lumio 2009, 8-11.)

Yhteiskunnallisella tasolla ennaltaehkäisevä työ on erittäin tärkeässä roolissa, koska väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi on kokonaisvaltainen uhka yhteiskunnalliselle turvallisuudelle. Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi on hyvin monimuotoinen ilmiö, siksi sen ennaltaehkäisy on oltava riittävän kattavaa ja kokonaisvaltaista. Sisäministeriö laatii yhteistyössä yhteiskunnallisten toimijoiden, viranomaisten, tutkijoiden ja kansainvälisen tahojen avulla väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelman, jonka tarkoituksena on viitoittaa ja toimia tukena tehtävälle työlle. Suomessa ennaltaehkäisevän toiminnan tavoitteet perustuvat tutkittuun tietoon. Radikalisoitumista ilmiönä tutkitaan nykyään paljon sekä Suomessa, että kansainvälisesti. Suomessa tehdyt iskut, kuten Turun puukkoisku vuonna 2018, tutkittiin ja raportoitiin. Tämänkaltaisista tapahtumista pyritään oppimaan ja saamaan lisää työkaluja ennaltaehkäisevään sekä estävään toimintaan. Ensimmäinen kansallinen toimenpideohjelma väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisemiseksi vahvistettiin vuonna 2012. (Sisäministeriö 2020).

Euroopan neuvosto on julkaissut käsikirjan radikalisoitumisesta ja väkivaltaisesta ekstremismistä, joka on suunnattu vankeinhoidossa ja yhdyskuntaseuraamusten parissa työskenteleville. Vankiloissa tapahtuva väkivaltainen radikalisaatio ja vankien radikalisoituminen on saanut yhteiskunnallisesti paljon huomiota. Useilla Euroopassa vakaviin terroristisiin iskuihin syyllistyneillä on taustalla rikostuomioita ja vankilahistoriaa. Tuomiotiedoissa ei aina käy selkeästi ilmi se liittyykö rikoksen motiivi johonkin aatemaailmaan tai ideologiaan. Saattaa olla, että tuomitun rikos ei liity mihinkään aatteeseen tai ideologiaan, mutta tuomiota suorittavalla henkilöllä on kuitenkin olemassa vahvoja henkilökohtaisia intressejä tämänkaltaiseen suuntaan. Tunnistamisen tavoitteena on varmistaa, että henkilön ekstremismin muodostamaa riskiä ja sen suuruutta voidaan luotettavasti arvioida vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Tavoitteena on, että turvallisuusriskin määrittelyn lisäksi henkilön vankeusaikaista väkivaltaista radikalisoitumisen etenemistä ehkäistään ja tuomitulle suunnatut interventiot suhteutetaan yksilön tarpeisiin. Interventioiden tarkoituksena on, että niiden avulla pystytään vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen ja väkivaltaisiin ekstremistisiin elementteihin. Tunnistamattomaksi jääneet väkivaltaiset ekstremistit saattavat radikalisoida vaikutuksille alttiita henkilöitä mukaan ideologiaansa. Voidaan katsoa, että väkivaltaisesti radikalisoitunut tuomittu on vapautuessaan uhka yhteiskunnan turvallisuudelle. Tästä syystä työntekijöillä tulee olla valmiudet tunnistaa väkivaltaisesta ekstremismistä ja radikalisoitumisesta kertovia tunnusmerkkejä. (Euroopan neuvosto.)

Tunnusmerkkien havainnoinnissa vankiloiden työntekijöiden tulee kiinnittää huomiota siihen, osoittaako vanki selkeästi tukensa jollekin väkivaltaiselle ideologialle tai onko tällä havaittavissa yhteyksiä väkivaltaisiin ääriilikkeisiin. Tähän havainnointiin työntekijöiden tulee saada riittävästi asiantuntevaa koulutusta. Työntekijöiden tulee pystyä erottamaan normaaliin uskuntoon, ja kulttuureihin liittyvät piirteet, väkivaltaisesta radikalisoitumisesta kertovista tunnusmerkeistä. Tuomituilla voi olla vahvojakin asenteita, yhteiskunnallisia näkemyksiä tai poliittisia vakaumuksia ilman, että tällä on kuitenkaan halua tukea, osallistua tai rohkaista muita väkivaltaiseen toimintaan. Työntekijöiltä edellytetään työssään tehokkuutta ja inhimillistä työotetta. (Euroopan neuvosto.)

Sisäministeriön julkaisema kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma on laadittu kattavalla yhteistyöllä viranomaisten, tutkijoiden, järjestöjen ja yhdistysten kanssa. Ohjelman avulla on määritelty eri tahoja koskevat toimenpiteet, joilla ennaltaehkäisevää toimintaa voidaan kehittää ja tukea. Toimenpideohjelmassa käsitellään myös Rikosseuraamuslaitosta. Rikosseuraamuslaitoksella on mahdollisuus tunnistaa muita vankeja radikalisoivat yksilöt ja tukea ennaltaehkäisevillä toimilla tuomittuja, jotka ovat vaarassa joutua väkivaltaisen radikalisoitumisen vaikutuspiiriin. Vankeusaikana tehtävillä toimenpiteillä, jotka ovat kohdennettu väkivaltaisen radikalisoitumisen, ekstremismin tai terroristisia piirteitä omaaviin vankeihin, voidaan vähentää vapautuvan vangin yhteiskunnalle aiheuttamaa riskiä. (Sisäministeriö 2020.)

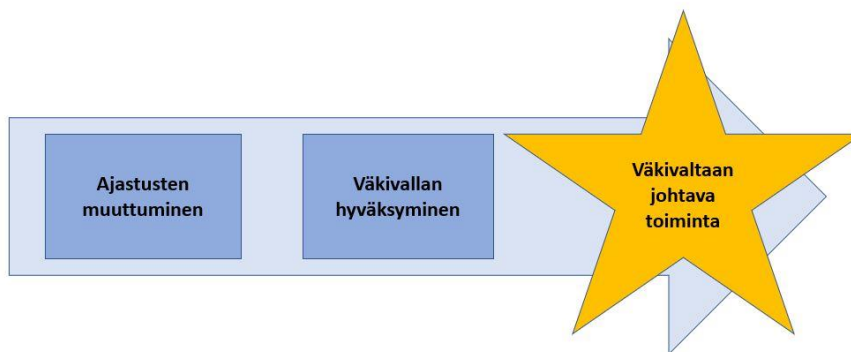
Suojelupoliisin tuoreimman turvallisuuskatsauksen mukaan merkittävimmän terrorismin uhkan Suomessa aiheuttavat tällä hetkellä ideologialtaan äärioikeistoa tai radikaalia-islamia kannattavat henkilöt sekä ryhmittymät. Tällä hetkellä Suomessa on noin 390 terrorismin torjunnan kohdehenkilöä. Suojelupoliisi tekee tiivistä terrorismin vastaista yhteistyötä muiden turvallisuusviranomaisten kanssa. Suojelupoliisin mukaan yksilöiden radikalisoituminen tapahtuu pääasiallisesti verkkoympäristössä. Suomessa radikaali-islamistinen toiminta on suurimmaksi osaksi toimintaan kohdistuvaa tukea eri muodoissa, rahoitusta, propagandan ja ideologian levittämistä. Suomen radikaali-islamistiset joukot ovat rekrytoineet ja lähettäneet vierastaistelijoita konfliktialueille. Suomessa oleskelee aseellisiin taisteluihin osallistuneita tai niitä muilla tavoin tukeneita henkilöitä. Radikaali-islamia kannattavat Euroopan kattavat verkostot saattavat saada tukea Irakin ja Syyrian konfliktialueilta palaavista henkilöistä. Suojelupoliisin mukaan terrorismin uhka on Suomessa vuonna 2021 tasolla kaksi, eli kohonnut. Katsauksen mukaan Suomessakin on saatu konkreettisia viitteitä terrorististen iskujen valmistelusta. Länsimaissa tapahtuvat iskut saattavat vaikuttaa omalta osaltaan Suomen tilanteeseen. Kansainvälisellä tasolla merkittävimmät terroristiset toimijat ovat tällä hetkellä Isil ja al-Qaida, jotka muodostavat toiminnallaan maailmanlaajuisen uhkan ja saattavat kannustaa aktiiviseen toimintaan yksittäisiä tekijöitä myös Euroopassa. (Suojelupoliisi 2021.)

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksen dynaaminen turvallisuus perustuu rikosseuraamusasiakkaan tuntemukseen. Dynaamisessa turvallisuuskäsityksessä turvallisuusasioiden katsotaan liittyvän kaikkeen henkilökunnan toimintaan ajattelutapana ja tekoina. Rikosseuraamusasiakkaan itsensä tuottaman tiedon lisäksi merkittävässä asemassa on henkilökunnan tekemät huomiot ja havainnot. (Rikosseuraamuslaitos 2015.) Kehittämistyömme havainnointiopas on tarkoitettu edellä mainitun työn tueksi. Turvallisuuslinjauksessa korostetaan rikosseuraamusasiakkaassa tapahtuvien muutosten havaitsemisen tärkeyttä, osana yleisen vankilaturvallisuuden takaamista. Henkilökunnan työturvallisuutta parantaa olennaisesti se, että vankien taustat tunnetaan. Näillä havainnoilla pystytään ennakoimaan ja ennaltaehkäisemään tilanteita, sekä varautumaan mahdollisiin vaativiin tilanteisiin. Hyödynnettävissä oleva tarpeellinen ja työhön vaikuttava vankitieto ja -tuntemus tulee olla virkamiesten saatavilla. Havainnointi, lähityö ja moniammatillinen yhteistyö ovat avainasemassa, kun luodaan dynaamista turvallisuutta. (Rikosseuraamuslaitos 2015.) Tällä kehittämistyöllä pyritään omalta osaltaan vastaamaan Rikosseuraamuslaitoksen asettamiin edellä mainittuihin tavoitteisiin.

Vankilat ympäristöinä ovat erinomaisia paikkoja radikalisoitumisen havainnointiin, sillä ympäristöt ovat hyvin valvottuja sekä kontrolloituja. Vankien käytöksessä tai ulkoisessa olemuksessa tapahtuvat muutokset ovat todennäköisesti helpompia havaita vankilaolosuhteissa, kuin vapaudessa. Havainnoivan toiminnan tehokkaaseen toteuttamiseen tarvitaan kokonaisvaltaista henkilökunnan koulutusta sekä riittävästi resursseja toiminnan toteuttamiseksi. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisemassa väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen tunnistamisen raportissa korostetaan, kuinka tällaiselle lisäkoulutukselle ja havainnointia helpottavalle työkalulle on selkeä tarve ja tilaus vankiloissa. Mitä suuremmalle määrälle henkilökuntaa koulutusta pystytään järjestämään, sitä varhaisemmassa vaiheessa pystytään radikalisoitumisen vaarassa olevan vangin tilanteeseen reagoimaan sekä oikeanlaisilla toimenpiteillä vaikuttamaan. (Rikosseuraamuslaitoksen raportti 2018.)

4.3 Radikalisoituminen prosessina

Väkivaltaisen radikalisoitumisen prosessissa henkilön ajatukset ja uskomukset muuttuvat kohti ääriajattelua ja sen myötä hyväksytään väkivalta oikeutetuksi, päämäärän saavuttamiseksi. Alla olevan yksinkertaistetun kuvion avulla kuvataan prosessin etenemistä. (Kts. kuvio 1.) Väkivallan käyttö ei kuitenkaan aina ole se lopullinen päätepiste radikalisoitumiselle, vaan järjestys voi olla myös päinvastainen. Henkilö voi pitää aluksi hyväksyttävänä toisten tekemää väkivaltaa ja löytää vasta myöhemmin perustelut omalle oikeutetulle väkivallalle, jonkin ideologian kautta. Väkivaltaisen toiminnan taustalla ei aina ole viitteitä radikalisoitumisesta tai ääriajattelusta. (Tammikko & Iso-Markku 2020, 20.)



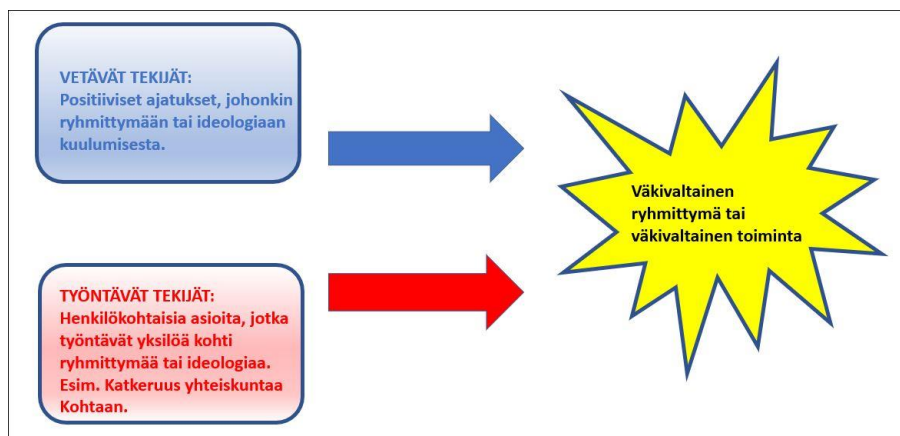
Kuvio 1: Erittäin yksinkertaistettu kuvio väkivaltaisesta radikalisoitumisesta

Väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ei ole olemassa mitään tiettyä polkua tai kaavaa, jota valtaosa radikalisoituneista ihmisistä noudattaisi. Esimerkiksi terrori-iskujen tekijöiden taustoja tutkittaessa ei olla löydetty mitään selkeää viitettä heikosta sosionomisesta asemasta, jota taas yleisesti pidetään yhtenä isona vaikuttavana tekijänä radikalisoitumisprosessissa. Vaikuttavampina tekijöinä on Malkin mukaan vääryyden kokemukset ja sosiaaliset verkostot. Se että henkilö kokee kuuluvansa, johonkin ryhmään ja pääsee tekemään asioita ryhmän edun tai tavoitteiden eteen, voi saada aikaiseksi hyvin merkityksellisen tunteen ja etuoikeutetun aseman kokemuksen. Varsinaisia yksiselitteisiä syitä, miksi ihmiset ajautuvat tiettyihin verkostoihin, jota kautta radikalisoituvat, ei ole nähtävissä. Ideologiaa vahvempina vaikuttavana tekijänä väkivaltaisessa radikalisoitumisessa on nähtävissä kosta, merkityksellisyyden tunteen hakua, toimintaan osallistumisen tärkeyttä ja solidaarisuutta muita kohtaan. Vaikka henkilö yksin ei olisi halukas väkivallan tekoihin, saattaa hän toteuttaa sen pelkästään solidaarisuudesta ystäviä tai liittolaisia kohtaan. Tämä ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että jos henkilö on radikalisoitunut, hän suorittaisi väkivaltaisen teon. (Malkki 2016.)

Väkivaltainen radikalisoitumisprosessi tai tietyn aatteen omaksuminen vankilaolosuhteissa saattaa noudattaa hieman erilaista kaavaa verrattuna vankilan ulkopuoliseen yhteiskuntaan.

Prosessi voi tapahtua paljon nopeammin, kun olosuhteet ovat suljetummat, yhteyksiä ulkopuolelle rajoitetaan sekä tekemistä ja virikkeitä on paljon vähemmän. Ryhmittymään kuuluminen saattaa tuoda kaivattua suojaa ja turvaa sekä antaa mahdollisesti uudenlaisen mielekkäämmän statuksen. Statuksen saaminen tai siihen pyrkiminen saattaa herättää motivaation uudenlaisen identiteetin luomiselle. Vankilassa vahvat ja itsevarmat persoonat vetävät puoleensa ihailijoita ja hännystelijöitä, joita on helpompi manipuloida ja rekrytoida vallitsevissa olosuhteissa haluttuun suuntaan. (Rikosseuraamuslaitoksen raportti 2018.)

Yksi väkivaltaista radikalisoitumista selittävä teoria on vetävät ja työntävät tekijät, jotka vaikuttavat radikalisoitumisprosessissa. Työntävät tekijät vieraannuttavat yksilöä häntä ympäröivästä kulttuurista, jota vankila ympäristönä saattaa edustaa. Työntäviä tekijöitä on esimerkiksi epäoikeudenmukaisuus, kriisit, turhautuminen ja katkeruus. Vetäviä tekijä puolestaan houkuttelevat yksilöä radikaalimpien ajatusten suuntaan tai näkemään tiettyyn ryhmään liittymisen uutena mahdollisuutena, joka tarjoaa turvaa, suojaa, merkityksellisyyttä ja ystävyyttä. Vetäviä tekijöitä ovat esimerkiksi ryhmittymään kuuluminen, jännityksen tunne, sankarillisuus tai romantisoitu näkemys ideologiasta. (Kts. kuvio 2.) (RAN 2016; Rikosseuraamuslaitoksen raportti 2018.)



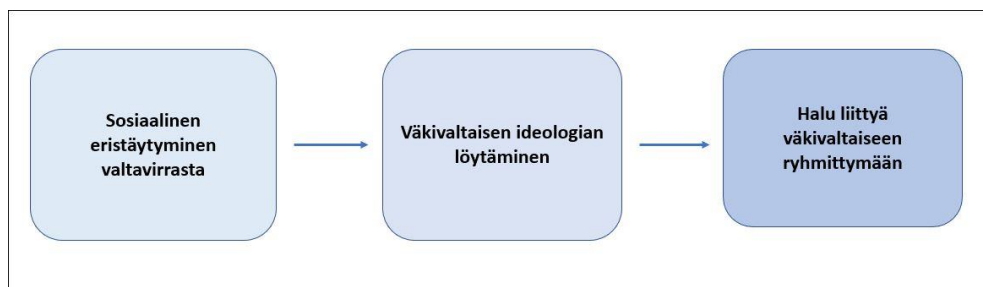
Kuvio 2: Vetävät ja työntävät tekijät

Vetävät ja työntävät tekijät eivät itsessään aiheuta henkilön väkivaltaista radikalisoitumista, vaan ne ovat niin sanottuja riskitekijöitä tässä moninaisessa prosessissa. Vetävien ja työntävien tekijöiden määrällä voi olla vaikutusta radikalisoitumisen nopeuteen. Nämä tekijät vaikuttavat hyvin eri tasoilla, aina henkilön tunnetasosta yhteiskunnallisiin tapahtumiin, jolloin niiden merkitys ja painoarvo vaihtelevat eri yksilöiden välillä. (Säkerhetpolisens 2010, 29-30.)

Vetävissä ja työntävissä tekijöissä on paljon samankaltaisia vaikuttavia tekijöitä kuin vankilakulttuuriin kiinnittymistä kuvaavassa termissä prisoonaatio. Prisoonaatiolla pyritään selittämään henkilön sosiaalistumista vankilaympäristöön, jossa omaksutaan ja opitaan uudet

käyttäytymissäännöt, vankilan alakulttuuri sekä rikolliset arvot ja normit. (Näkki 2006). Prisonsaatiota voimistaa pitkä tuomio, vähäiset ulkopuoliset sosiaaliset verkostot ja heikko itsetunto, jolloin turvaa sekä suojaa haetaan herkemmin muista vangeista tai ryhmittymistä. (Hemilä 2007). Vetävät ja työntävät tekijät kuuluvat jokaisen ihmisen elämään, nuoruuteen ja elämänmuutoksiin. Siinä vaiheessa, kun nämä tekijät vaikuttavat ihmisen ajautumiseen kohti väkivaltaisia aatteellisia ryhmittymiä on asiasta syytä huolestua. Vetävät ja työntävät tekijät ovat monesti nähtävissä vankilakulttuurissa, osana rikollisuutta, rikollisia ryhmittymiä ja vankeusaikana tapahtuvaa radikalisoitumisprosessia. Tämänkaltaisten vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen on tärkeässä roolissa, kun työskennellään Rikosseuraamusalalla.

Nykypäivänä kansainvälisten tutkijoiden keskuudessa pyritään selittämään ja mittaamaan radikalisoitumisprosessiin vaikuttavia tekijöitä. Yhtenä näistä käytössä on niin sanottu 3N malli ja mittaristo. (Kts. Kuvio 3.) Mallin avulla mitataan ja selitetään radikalisoitumisprosessia kolmen vaikuttavan tekijän avulla, jotka ajavat yksilöä kohti väkivaltaista radikalisoitumista. Need (tarpeet), Narrative (narratiivit) ja Network (verkostot). (Bélanger, Moyano, Muhammad, Richardson, Lafrenière, McCaffery, Framand, & Nociti 2019.)



Kuvio 3: Yksinkertaistettu kuvio 3N teoriasta

3N mallissa tarkastellaan väkivaltaisen ideologian taustalla olevaa sosiaalista eristäytymistä ja kognitiivisia prosesseja. 3N mallin on kehittänyt 13 terrorismin kanssa työskentelevää asiantuntijaa. Mallin tarkoituksena on mitata kohonnutta riskiä väkivaltaiseen radikalisoitumiseen, kahden asteikon avulla. Nämä asteikot käsittelevät sosiaalista eristäytymistä ja aatteellista väkivaltaa. Radikalisoitumisen 3N mallin mukaan väkivaltaisen radikalisoitumisen määritellään yleisesti sosiaalisesti ja psykologisesti ilmiöksi. 3N mallissa tunnistetaan kolme prosessiin vaikuttavaa tekijää: Tarpeet, narratiivit ja verkostot. Nämä tekijät ovat kaikki osallisena väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja ne liittyvät dynaamisesti toisiinsa. (Bélanger ym. 2019.)

Väkivaltaisessa radikalisoitumisprosessissa oleva henkilö kokee vahvasti tarvetta saada elämänsä merkitystä. Merkityksen katoaminen elämästä ja sosiaalinen eristäytyminen, ovat asioita, jotka altistavat yksilöä väkivaltaiselle radikalisoitumiselle. Eristäytyminen ja yhteiskunnan valtavrasta irtaantuminen saa yksilön tuntemaan tarvetta henkilökohtaisten arvojen ja elämän

muutokselle. Muutos ja merkityksen palauttaminen saattaa tapahtua väkivaltaisen toiminnan kautta tai verkostoon ryhmäytymisellä, joka tarjoaa yksilölle mielekkään toimintaympäristön ja vastaa tämän henkilökohtaisiin tarpeisiin. (Bélanger ym. 2019.)

Ideologisella narratiivilla on erittäin tärkeä rooli. Narratiivit osoittavat oikean ja väärän sekä sen kuka on vihollinen. Tämän kautta yksilölle selkenee tarvittava toiminta, omaa ryhmää uhkaavat viholliset, moraaliset perustelut väkivallan käytölle ja oman roolin merkityksellisyys. Yhteinen verkosto tukee ideologisen narratiivin toteuttamista. Ihmisille on tyypillistä hakeutua aatemaailmaltaan ja uskomuksiltaan samankaltaisten yksilöiden pariin. Tällainen ryhmittymä palvelee kokonaisuudessaan parhaiten, koska heillä on yhteinen todellisuus ja keskinäinen ideologinen ymmärrys, joka heitä yhdistää. 3N mallin mukaan nämä kaikki kolme elementtiä ovat dynaamisesti sidoksissa toisiinsa. (Bélanger ym. 2019.)

3N mallin mukaisessa tutkimuksessa tarkasteltiin ideologista väkivaltaista radikalisoitumisprosessia. Sosiaalinen eristäytyminen valtavirrasta, ideologiaa ja tarvetta liittyä väkivaltaista ideologiaa kannattavaan ryhmittymään. Teoriaa testattiin neljässä erilaisessa kulttuuriympäristössä, eri tutkimusryhmillä. Tutkimuksissa löydettiin teoriaa tukevia elementtejä. Tutkimusryhmien henkilöotanta koostettiin erityyppisistä lähtökohdista, erilaisissa kulttuureissa ja eri maissa. Moraalinen oikeutus on yksi mekanismeista, joka tutkimuksen mukaan yhdistää sosiaalisen eristäytymisen ja ideologisen väkivallan tukemisen. Tehdyt havainnot tukevat lisätiedolla ennaltaehkäisevän työn parissa työskentelevää henkilökuntaa sekä aiheen parissa työskenteleviä muita toimijoita. Tutkimuksen lopuksi todettiin, että tutkimusten jatkaminen on tarpeellista. (Bélanger ym. 2019.)

3N mallissa on paljon samoja elementtejä kuin Rikosseuraamuslaitoksen kuntoutusohjelmissä käytetyssä Good Lives Model (GLM) - Hyvän elämän malli teoriassa. GLM teoriassa korostetaan myös yksilön tarpeita, yhteenkuuluvuutta, verkostoja ja mielekästä elämää. Näillä keinoilla pyritään yksilölle luomaan tarvetta elämän ja arvojen muutokselle aivan kuten 3N mallissa sillä erotuksella, että GLM on kuntoutusohjelma ja 3N radikalisoitumisen selitysteoria. (Tyni 2015.)

Monilla rikollisuutta selittäville teorioilla on paljon yhteistä ja samoja selittäviä elementtejä vetävien ja työntävien sekä 3N teorian kanssa. Yhteneväisyyksiä avataksemme esittelemme tässä yhteydessä lyhyesti kaksi teoriaa, yleisen paineteorian ja sosiaalisen kontrollin teorian. Molemmat näistä teorioista ovat jo hieman vanhempia ja monessa muussakin yhteydessä hyviksi selitysteorioiksi todettuja. Kaikissa teorioissa on kuitenkin hyvä huomioida, että harvoin yksi teoria pystyy yksinään selittämään monimuotoisia rikos- tai radikalisoitumisprosesseja tyhjentävästi. Jokaisen yksilön elämänpolku ja tapahtumat, jotka prosessien kehityskulkuun vaikuttavat, ovat aina erilaisia ja monimuotoisia.

Sosiaalisen kontrollin teoria selittää rikosalttiutta. Yksilön rikosalttiutus heijastaa alttiutta irtaantua sosiaalisista instituutioista ja sellaisista siteistä, jotka rajoittavat normaalisti yksilön rikosimpulssiivista käyttäytymistä. (Kivivuori 2013, 187.) Sosiaalisen kontrolliteorian mukaan kaikilla ihmisillä on tarpeita, joita he pyrkivät täyttämään. Sosiaalinen kontrolli ja sosiaaliset siteet voivat estää tai hillitä näiden tarpeiden tyydyttämistä. (Rikoksentorjunta.) Travis Hirschi käsittelee klassikkoteoksessaan *Causes of Delinquency*, sosiaalisen kontrollin teoriaa, jakaen sosiaalisen kontrollin teorian neljään eri vaikutusmekanismiin. (Kivivuori 2013, 190.) Sosiaalisen kontrollin teoriassa on paljon samoja elementtejä vetävien ja työntävien tekijöiden kanssa.

Kriminologi Robert Agnewin yleinen paineteoria pyrkii selittämään rikollista käyttäytymistä, yksilön tavoitteiden esteenä olevilla rakenteellisilla rajoitteilla. Teorian mukaan otolliset tilanetekijät voivat lisätä rikollista painetta. Yleisen paineteorian avulla selitetään myös muiden, kuin yhteiskunnallisesti syrjäytyneiden tekemää rikollisuutta. (Kivivuori 2013, 152-153.) Yleisen paineteorian avulla pyritään selkeyttämään yksilöllisiä psykososiaalisia vaikuttavia elementtejä. Agnew jakaa teoriansa kolmeen turhautumista tai painetta aiheuttavaan tapahtumaan, jotka ajavat yksilöä kohti rikollista toimintaa. (Kivivuori ym. 2018, 157.) Yleinen paineteoria sisältää kokonaisuudessaan paljon samankaltaisia elementtejä 3N mallin sekä vetävien ja työntävien tekijöiden kanssa.

Katja Vallinkoski on Helsingin yliopiston väitöskirjatutkija, joka tutkii aihetta: ”Väkivaltaistuneet asenteet, väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi opetustoimessa.” Hän on ottanut julkaisussaan esille vetävien ja työntävien tekijöiden teoriaan liittyviä haasteita, joita mekin haluamme tässä yhteydessä käsitellä. Radikalisoitumista selittävät mallit sisältävät tulkintaa vaikeuttavia haasteita. Riskitekijät, joita näissä malleissa korostetaan, löytyvät monien ihmisten elämästä. Siitä huolimatta vain hyvin pieni osa näistä henkilöistä radikalisoituu väkivaltaisesti. Työntävät tekijät voivat ohjata yksilöä kohti väkivaltaista radikalisoitumista, mutta myös yhtä lailla kohti yhteiskunnallisesti merkittäviä positiiviseksi koettuja saavutuksia. Havainnoinnin kannalta väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistamisen tekee ongelmalliseksi se, että samankaltaisia riskitekijöitä löytyy hyvin monelta ihmiseltä. Osalle ihmisistä riskitekijät ovat työntävä tekijä kohti väkivaltaista radikalisoitumista, mutta toisille se voi olla polku maltillisempiin suuntauksiin, kohti vaikkapa tieteellisiä tai poliittisia saavutuksia. (Vallinkoski 2019).

Vallinkoski korostaa altistavien tekijöiden lisäksi yksilöä suojaavia tekijöitä, jotka toimivat riskitekijöitä vastaan tukien positiivista elämänkulkua. Suojaavia tekijöitä voivat olla hyvät ihmissuhteet, kuuluminen johonkin positiiviseen yhteisöön, yhteiskunnallinen kiinnittyminen ja hyvät vuorovaikutustaidot vain muutamia mainitaksemme. Kun suojaavia tekijöitä on riittävän paljon, voidaan katsoa, että yksilöllä on riittävä resilienssi, eli yksilöllinen palautumiskyky. Vallinkosken mukaan suojaavia tekijöitä vahvistamalla voidaan parhaiten vahvistaa

ennaltaehkäisevän työn vaikuttavuutta. (Vallinkoski 2019). Työntävät ja vetävät tekijät on hyvä huomioida, kun tehdään ennaltaehkäisevää työtä Rikosseuraamuslaitoksessa väkivaltaisen radikalisoitumisen parissa. Samoin 3N mallin ja teorian hyödyntämisestä, sekä tiedostamisesta on varmasti hyötyä osana työskentelyä. Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaisella työskentelyllä pyritään vaikuttamaan vankien suojaavien tekijöiden kohentumiseen, tuomion aikana. Nämä tekijät huomioidaan myös rangaistusajansuunnitelmaa laadittaessa. Hyvin kohdennettu muutostyöskentely ja ohjelmatyöskentely saattavat antaa otollisen maaperän suojaavien tekijöiden kehittymiselle.

4.4 Deradikalisoituminen

Vastakohtana radikalisoitumiselle on deradikalisoituminen, jossa henkilö hylkää ideologiansa, muuttaa käyttäytymisensä ja luopuu väkivallasta sekä sen ihannoinnista. Ruotsin turvallisuuspoliisin (Säpo) raportin mukaan deradikalisoituminen voidaan jakaa osa-alueisiin, jossa irrottaudutaan väkivaltaa edistävästä ideologiasta sekä muutetaan ajattelumalleja ja katkaistaan välit muihin väkivaltaisesti radikalisoituneisiin henkilöihin. Deradikalisoitumiseen vaikuttaa samankaltaisesti myös vetävät ja työntävät tekijät kuin väkivaltaiseen radikalisoitumiseenkin. Yksi tärkeimmistä vetävistä tekijöistä on henkilön kaipuu normaaliin perhe-elämään. Työntäviä tekijöitä voivat olla tyytymättömyys muihin ryhmän jäseniin, viranomaisten seuranta ja asioiden kyseenalaistaminen. Deradikalisatiossa vetävät ja työntävät tekijät toimivat usein vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Työntävät tekijät toimivat usein laukaisevana tekijänä deradikalisoitumiselle mutta harvoin ainoina vaikuttavina tekijöinä. Työntävät tekijät käynnistävät prosessin, joita vetävät tekijät vahvistavat ja deradikalisoituminen mahdollistuu. (Säkerhetpolisen 2010, 35-36.)

Suomessa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisystä vastaava viranomaistaho on Sisäministeriö, jonka alaisuudessa toimii kansallinen yhteistyöryhmä, johon kuuluu viranomaisia, yhteiskunnallisia toimijoita ja järjestöjen edustajia. Yhteistyöryhmän tavoitteena on kohdistaa ennalta ehkäiseviä toimia radikalisoitumisvaarassa oleviin henkilöihin. Kohderyhmänä on kaikki väkivaltaisen ekstremismin muodot, kuten äärioikeisto- ja vasemmisto, ideologiaan perustuva väkivalta sekä radikaalit ympäristöliikkeet. (Sisäministeriö väkivaltaisen radikalisoitumisen.) Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremistisen toiminnan havaitsemiseksi, sekä ennaltaehkäisemiseksi tehdään laajaa yhteiskunnallista työtä monella taholla viranomaisista, järjestöihin, joista Rikosseuraamuslaitos on yksi keskeinen toimija. Onnistunut yhteiskuntapolitiikka auttaa väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä. Syrjäytymisen ehkäisy ja hyvinvoinnin tavoitteellinen edistäminen auttaa omalta osaltaan ennaltaehkäisevässä työssä. (Sisäministeriö 2020.)

D-Rad Suomi hankkeen selvityksen mukaan Suomen radikalisoitumisen torjuntapolitiikan painopiste on nuorissa, joiden kanssa ruohonjuuritasolla työskentelevillä kansalaisjärjestöillä on

suuri merkitys ja vaikutus. Haasteena on rahoitus, sillä hankkeet ovat pääasiassa projektipohjaisia, jolloin niiden vakiinnuttaminen ja jatkuvuus tuottaa ongelmia. Radikalisoitumista ennaltaehkäisevät ohjelmat ovat Suomessa vielä kehitysvaiheessa, sillä koko ilmiö on vasta lähiaikoina tunnustettu. (Horsmanheimo, Kylli, Kuokkanen & Palonen. 2021.)

Helsingin yliopiston julkaisemassa katsauksessa radikalisoitumisen ehkäiseminen rikosseuraamusalalla (Virtanen & Kivivuori 2018, 1) todetaan seuraavasti: ”Yhteiskunnallinen kehitys ja vankipopulaation muutokset ovat johtaneet siihen, että radikalisoitumisen ongelma on noussut maassamme esiin myös rikosseuraamusalalla. On lisääntyvä tarve kehittää ja käyttää toimia, joilla radikalisoitumista ehkäistään vankien ja muissa rikosseuraamuksissa olevien keskuudessa”. Rikosseuraamuslaitoksella ei ole tällä hetkellä väkivaltaisesti radikaloituneille tai ekstremistisille vangeille suunnattua kuntoutusohjelmaa. Oleellisin ja tärkein työkalu on havainnointi ja ennaltaehkäisevä toiminta koulutetun henkilökunnan toimesta. Myös vankien sijoittelulla eri osastojen ja vankiloiden välillä on suuri merkitys tunnistamisen jälkeen. Väkivaltainen ekstremismi ei ole vain hetkellinen ilmiö, vaan se on tullut myös Suomeen pysyväksi haasteeksi, joten ennaltaehkäisevään toimintaan tulee panostaa myös tulevaisuudessa. (Rikosseuraamuslaitoksen raportti 2018.)

Kuntoutusohjelmia väkivaltaisen radikalisoitumisen ehkäisyyn suunniteltaessa on tärkeä ottaa huomioon eri kohderyhmien erilaiset tarpeet ja erityispiirteet. Esimerkiksi äärioikeiston- ja vasemmiston väkivaltarikoksista tuomitut hyötyvät todennäköisesti hyvin erilaisista tukitoimista kuin väkivaltaisen ekstremismin tai terrori-iskujen tekijät. Kuntoutusohjelmiin osallistujien taustat, ideologiat ja suuntaukset onkin syytä analysoida tarkkaan ennen ohjelmien valintaa. Toinen huomioitava seikka on ohjelmatyöhön osallistuvien määrä. Saman ideologian, kulttuurin tai kansallisen ryhmittymän jäsenet saattavat käyttää tilaisuutta hyväkseen ja ryhmäytyä tai käyttää muita osallistujia värväykseen, jolloin alkuperäinen idea kääntyykin itseään vastaan. (Virtanen & Kivivuori 2018, 4-5, 29.)

4.5 Kriminologian näkökulma terrorismiin

Kriminologia on tieteenala, jolla pyritään selittämään rikollisuuden sosiaalisia ja yhteiskunnallisia syitä. (Rikoksantorjunta 2021). Seuraavassa käsittelemme kriminologian näkökulmaa terrorismiin. Kivivuori ym. ovat käsitelleet Kriminologia teoksessaan terrorismia kriminologian näkökulmasta. Terrorismin tutkimus on lisääntynyt viime vuosina aiheen ajankohtaisuuden takia. Tässä yhteydessä terrorismi määritellään samoilla termeillä, kuin muissakin virallisissa yhteyksissä; ei valtiollisten toimijoiden harjoittamaksi laittoman voiman ja väkivallan käytöksi. (Kivivuori, Aaltonen, Näsi, Suonpää & Danielsson, 2018, 410.)

Terrorismilla on tavoitteena poliittisen, taloudellisen, uskonnollisen tai yhteiskunnallisen päämäärän saavuttaminen. Keinoina käytetään pelkoa, pakottamista ja uhkailua. Terroristiset

rikokset ovat haastavia tutkittavia. Viranomaisten raportit, uhritutkimus ja tehtyjen ilmoitusten tutkiminen on rajoitetun saatavuuden vuoksi haastavaa. Pääasiallisesti tutkimusta tehdään avointen lähteiden kautta muodostettujen tapahtumatietokantojen avulla. Parhaimmillaan nämä tietokannat ovat erittäin kattavia. (Gelfand, LaFree, Fahey & Feinberg 2013, 10.)

Historiallisesti ja yhteiskunnallisesti pitkällä aikavälillä terrorismissa on eroteltavissa neljä erillistä aaltoa. Ensimmäinen alkoi 1800-luvun lopulla kansainvälisenä anarkismina. Toinen aalto liittyi siirtomaajärjestelmän hajoamiseen. Kolmannen aallon muodostivat äärivasemmistolaiset terroristit toisen maailmansodan jälkeen. Tämänhetkisen neljännen aallon katsotaan kytkeytyvän islamistiseen toimintaan ja olevan luonteeltaan uskonnollisesti sävyttynyt. Kolmannen ja neljännen aallon kriminologisessa tutkimuksessa on voitu hyödyntää tapahtumatietokantoja. Maailmanlaajuisesti terrorismirikokset lisääntyivät 1970-luvulta aina 1990-luvun alkuun saakka. Välissä oli hiljaisempi vaihe, kunnes 2000-luvun alussa alkoi taas terrorismin rintamalla vilkastumaan. Ajan saatossa aatteellisesti pääpainopiste on siirtynyt vasemmisto terrorismista islamistiseen terrorismiin. (Kivivuori ym. 2018, 411-412.)

Terrorismille on yritetty löytää selittäviä kriminologisia teorioita. Terrorismia ei voida selittää pelkällä yksilön huono-osaisuudella. Terrorismirikoksia voidaan selittää osittain sosiaalisilla tekijöillä kuten muitakin rikoksia. Kriminologisessa tutkimuksessa huomiota kiinnitetään tekijän käyttäytymisen syiden tutkimukseen. (Kivivuori ym. 2018, 418-419.) Nykyiset terrorismin sukupolvet ovat sidoksissa vahvemmin rikollisiin alakulttuureihin ja useampi poliittisen väkivallan tekijä omaa rikollisen taustan huumausaineiden, väkivallan tai varkauksien parissa. Uskonnollisen aatteen luonne on myös kokenut muutoksen teologisesta sisällöstä, menneiden väkivaltaisuuksien kostomentaliteettiin. Yhteiskunnan ilmiöt heijastuvat kautta linjan myös ideologioihin. (Atran 2010, 114-115.)

Seuraavassa esittelemme tiivistetysti muutamia erilaisia selittäviä teorioita terroristisille rikoksille. Sosiaalisen paineen teoriaa voidaan soveltaa selittäväenä teoriana terroristisen rikollisen käytöstä tutkittaessa. Katsotaan, että terroristista radikalisoitumista saattaa edistää sosiaaliset paineet, kuten yhteiskunnallinen turhautuminen, työttömyys, syrjintä ja sosiaalinen eritäytyminen. Mielenkiintoista on, että tehtyjen tutkimusten valossa terroristisiin rikoksiin osallistuneet henkilöt ovat pääosin sosiaaliselta asemaltaan keskiluokkaa, huono-osaisuudella ja köyhyydellä ei voi yksiselitteisesti selittää tekijöiden käytöstä. (Kivivuori ym. 2018, 413-414.) Oppimisteoriassa yksilö omaksuu maallisen tai uskonnollisen aatemaailman, jonka avulla perustellaan väkivallan käyttöä aatteen nimissä. Tärkeässä oppimisen roolissa on myös tekniikat, joiden avulla aatetta edistäviä rikoksia tehdään. Yleisesti oppiminen etenee pienryhmien aatemaailman opetuksesta, myöhemmin haettavaan teknisiä valmiuksia lisäävään koulutukseen. (Kivivuori ym. 2018, 415.)

Tutkimustiedon mukaan voidaan katsoa, että terrorismiin ajavat riskitekijät korostuvat nuorten miesten kohdalla. Yleisiä altistavia seikkoja ovat yhteiskunnallinen epäjärjestys, maasta muutto, suuri väestön vaihtuvuus ja ulkomailla syntyminen. Heikentyneet yhteisölliset siteet, jotka normaalisti tukevat rikoksetonta elämää, saattavat altistaa yksilöä riskitekijöille. Riippumatta kannatettavasta aatteesta tai sen päämäärästä, ulkomaille muuttaneiden ja yhteyden omiin sosiaalisiin verkostoihinsa menettäneiden toimijoiden määrä on korostunut. (Sageman 2008, 92-93.) Tutkimuksista saatujen tietojen mukaan terroristit ovat pääosin psyykkisesti terveitä, koska mielenterveyden ongelmista kärsivät eivät kykenisi vaativiin terroristisiin tekoihin toisin, kuin yleisesti asiasta saatetaan ajatella. Terroristijärjestöissä toimiminen vaatii myös hyviä sosiaalisia taitoja, eikä täysin syrjäytynyt henkilö pystyisi sellaiseen. (Sageman 2008, 81.) Toimintahakuiset yksilöt hakeutuvat, yleensä vapaaehtoisesti ihailemansa aatemaailman pariin (Sageman 2008, 83.) Terroristien yhteydenpidossa, verkostoissa ja rekrytoinnissa hyödynnetään nykypäivän tekniikkaa. Verkossa on mahdollista yhdistää saman henkiset yksilöt, vaikka maantieteellistä etäisyyttä olisi huomattavasti. (Sageman 2008, 161.)

Rationaalisen teorian mukaan rikollinen tavoittelee toiminnallaan hyötyä itselleen. Hyöty voi olla aineellista, mutta myös henkistä pääomaa, kuten loisteliaat olosuhteet tuonpuoleisessa. (Simon & Hassisi 2015, 58.) Rationaalinen teoria on sovellettavissa yhtä lailla äärioikeistoon, kuin jihadistisiin toimijoihin, joiden pyrkimys on edistää määrätietoisesti omaa usein poliittista sanomaa ja aatetta. (Pisiou 2015, 13.) Radikaloituvissa ryhmissä tuetaan sosiaalista koheesiota, eli keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta käyttämällä ryhmän jäsenistä veljeyttä tai muuten ryhmän sisäisiä sidoksia vahvistavia termejä. (Kivivuori ym. 2018, 416.) Nykypäivän globalisaatiossa, kun perinteiset perheet ja kulttuurit pirstaloituvat, korvaavat ystävyyssuhteet paljon näitä ja muodostuvat entistä tärkeämmiksi. Ystävyyssuhteet toimivat tukiverkostoina ryhmittymisissä. Ystäviä ei myöskään petetä yhtä helposti, kuin tuntematonta. (Atran 2010, 310-311.)

Kriminologisen käsityksen mukaan terrorismirikosten tarkastelu osoittaa, että ne harvoin vastaavat niistä syntyviä voimakkaita mielikuvia. Tilastojen valossa terrorismirikoksista ei aiheudu runsaasti uhreja, vaan ne tehdään pääsääntöisesti rikollisten kotimaissa ja kohdistetaan oman maan kohteisiin. Nykypäivän näkyvä uutisointi värittää ihmisten mielikuvia aiheesta. Terrorismi on kriminologisenä tutkimuskohteena vielä kohtuullisen uusi, joten siitä ei vallitse alan keskuudessa täyttä yhteisymmärrystä. Kriminologisen oppimisteorian mukaan radikalisoituminen viittaa rikollisuudelle suotuisten asenteiden oppimiseen. Turhautuminen, sosiaalisen kontrollin vaje, huonot elinolosuhteet ja negatiiviset yksilölliset ja yhteiskunnalliset kokemukset altistavat radikalisoitumiselle. Terrorismin nykyinen kehitys tulee pitämään sen kriminologisenä tutkimuskohteena myös tulevaisuudessa. (Kivivuori ym. 2018, 418-419.) Rikosseuraamuksissa on korostunut radikalisoitumisen torjunnassa oppimisteoriaan pohjautuvat toimenpiteet, kuten vankien sijoittelu ja heidän asenteisiinsa vaikuttaminen. (Virtanen & Kivivuori 2018, 30.)

4.6 Terrorismi julkisuudessa

Suomessa puhutaan paljon terrorismista ja tehdään tärkeää ennaltaehkäisevää työtä terrorismin ja väkivaltaisen radikalisoitumisen torjumiseksi. Seuraavassa yhteydessä haluamme nostaa esille näkökulman, joka koskee yhteiskunnallista terrorismin torjuntatyötä. Kun puhutaan ennaltaehkäisevästä työstä, on varmasti aiheellista miettiä myös sen toista puolta, mitä terroristit pyrkivät tekemällään terrorismilla saavuttamaan. Toinen näkökanta ja ajankohtainen ajattelun aihe liittyy yhteiskunnalliseen viranomaisten tekemän työn näkyvyyteen. Varautumisen korostaminen ja laaja yhteiskunnallinen aiheesta tiedottaminen ovat osa ennaltaehkäisevää työtä. Tämänkaltaisen toiminta näkyy julkisten lähteiden kautta myös muulle maailmalle. Tämän osion tarkoitus on lisätä ymmärrystä siitä, miksi terrorismiin suhtaudutaan niin vakavasti, kuin suhtaudutaan.

Vuonna 2020 julkaistussa artikkelissa Rafat Mahmood ja Michael Jetter esittävät kaksisuuntaisen hypoteesin julkisuuden ja terrorismin välisestä suhteesta. Ensimmäiseksi nykyinen viestintäteknologia ja sen antamat mahdollisuudet voivat edesauttaa terroristien tavoitteita, levittämällä heidän haluamaansa viestiä todella nopeasti. Näin saadaan luotua pelkoa halutussa kohdeväestössä, mutta myös värvättyä seuraajia helpommin. Terroristit saattavat myös käyttää julkisuutta hyväkseen viestiäkseen asioita eri ryhmittymien välillä. Hypoteesin toinen puoli on viestintäteknologian avulla parantaa mahdollisuuksia terroristien kiinnijäämiselle. Valtiot ja hallitukset ovat käyttäneet joukkotiedotusvälineitä myös propagandan levittämiseen, tarkoituksenaan terroristien demobilisointi. Terroristisia tekoja on saatu estettyä seuraamalla verkkoalustoissa käytyjä keskusteluja. Julkisuudessa saadaan myös levitettyä laajasti terroristien tunnistetietoja ja kuvia, jotka osaltaan nostavat kiinnijäämisriskiä. (Mahmood & Jetter 2020.)

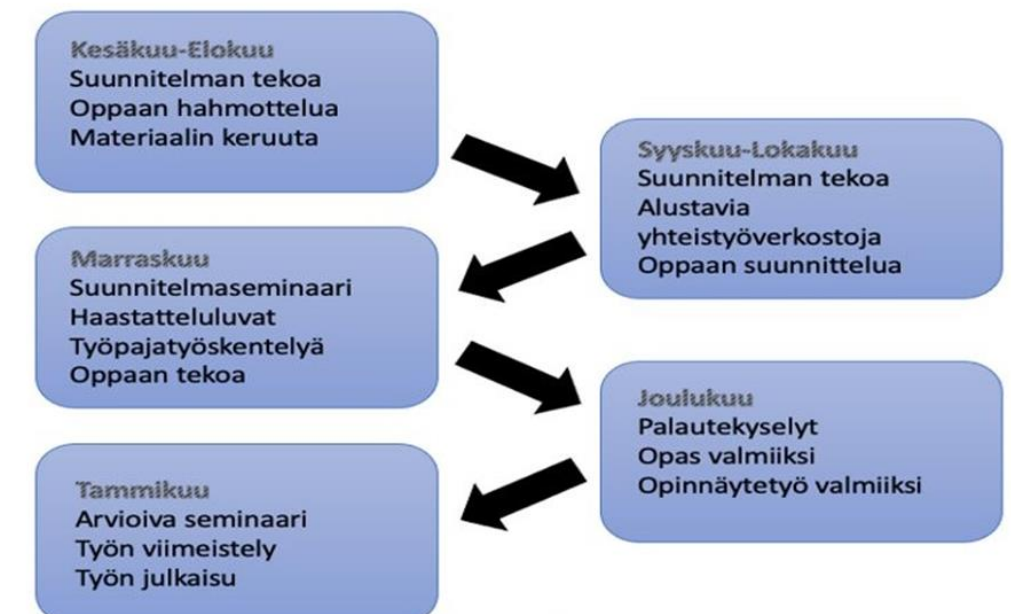
Tutkija Leena Malkki on kirjoittanut aiheesta sivuavan artikkelin *Politiikasta* lehteen jo vuonna 2015, jonka mukaan terrorismilla on ollut monenlaisia seurauksia länsimaisissa yhteiskunnissa viimeisten vuosikymmenten aikana. Länsimaisissa demokratioissa suhtaudutaan erittäin vakavasti terroristiseen toimintatapaan, koska demokraattisia valtioita pidetään terrorismille erityisen haavoittuvina. Terroriteoilla on tietoinen poliittinen ja laskelmoiva perusta, vaikka näkyvä toiminta, jolla tavoitteisiin pääsyä edistetään, saattavat olla hyvinkin äärimmäisiä. Terroristisessa toiminnassa on läsnä myös psykologinen taktiikka. Useissa Länsi-Euroopan maissa terrorismin torjunta on aiheuttanut mittavia muutoksia yhteiskunnassa, oikeuskäytännöissä ja politiikassa. Suomessa tehtävää terrorismin torjuntatyötä voidaan arvioida kokonaisuudessaan maltillisiksi. Maailmalla ja Suomessa tapahtuneiden terroritekojen uutisoinnilla on suuri vaikutus yhteiskuntaan ja kansalaisiin. Maailmalla tapahtuvat iskut haastavat Suomen omalta osaltaan turvaamaan kansalaisiaan. Julkisuudessa on esitetty kysymyksiä terrorismin torjunnan vaikutuksista perus- ja ihmisoikeuksiin. Tutkijoiden keskuudessa on nähty esimerkkejä, joiden mukaan ollaan valmiita tinkimään oikeusvaltion normeista ja demokratiasta, turvallisuuden ja terrorismin torjunnan nimissä. (Malkki 2015.)

5 Kehittämistyön toteutus

Seuraavassa luvussa esittelemme kehittämistyönä tekemämme havainnointioppaan eri vaiheita ja siihen liittyvää teoreettista tietoa työssäoppimisesta ja henkilökunnan täydennyskoulutuksesta sekä havainnoinnista osana työtehtäviä. Käymme läpi tekemämme työn aikataulua, sen suunnittelemista ja käytännön toteutusta vaihe vaiheelta. Nostamme esille myös työelämän käytännön tarpeen tekemäämme opasta kohtaan. Kerromme oppaan käytettävyydestä havainnoinnin apuvälineenä osana vankiloissa tehtävää tunnistamistyötä. Esittelemme myös perusteellisesti työpajatoiminnan, jonka avulla tuotimme oppaaseen kirjallista materiaalia. Pyrimme mahdollisimman kattavaan esittelyyn, koska oppaan teko oli meille erittäin monipuolinen ja opettavainen kokemus.

5.1 Kehittämistyön prosessin kuvaus

Aloitimme kehittämistyön tekemisen hyvissä ajoin keväällä 2021, kartoittamalla ideamme kannattavuutta. Vastaanotto aiheeseen oli positiivinen ja tuotti paljon mielenkiintoa sekä kehitysehdotuksia sisällön suhteen. Tarkensimme aiheitamme ja ryhdyimme hankkimaan materiaalia, samalla siihen itse perehtyen. Käytimme yhteisessä kommunikoinnissa apuna koko prosessin ajan sähköistä työskentely alustaa, sähköistä päiväkirjaa ja yhteistä WhatsApp-ryhmää, joiden avulla pystyimme kommunikoimaan keskenämme tehokkaasti kaikissa työn vaiheissa. Alla havainnollistamme kehittämistyöprosessin etenemistä selkeän kaavion avulla. (Kts. Kuvio 4.)



Kuvio 4: Kehittämistyön prosessi

Yllä olevassa kaaviossa olemme jaotelleet työemme etenemisen selkeisiin palkkeihin. Aikataulumme oli tarkoituksella tiukka, koska se palveli parhaiten meidän elämäämme ja tavoitteitamme. Kesä-elokuussa aloitimme suunnitelman luonnostelemisen, hahmottelimme tulevaa opasta ja jatkoimme jo aloitettua materiaalin keräämistä. Syys-lokakuussa oli vuorossa aktiivinen yhteistyöverkoston hankkiminen ja kartoittaminen. Sitä teimmekin toivotulla menestyksellä. Samalla teimme opinnäytetyön suunnitelman valmiiksi ja aloitimme aktiivisen havainnointi ja tunnistamisoppaan suunnittelun. Marraskuussa pidimme suunnitelmaseminaarin hyväksytysti. Sen jälkeen saimme aloittaa mittavan lupaprosessien ja paperitöiden tekemisen, joita suunnittelemamme työpajatyöskentely vaati. Jatkoimme työpajatyöskentelyn suunnittelemista ja pidimme samalla aktiivisesti yhteyttä samaamme yhteistyöverkoston. Ryhdyimme aktiivisesti edistämään opasta, materiaalia muokkaamalla, kuvaamalla valokuvia ja tuottamalla itse havainnollistavaa materiaalia. Joulukuussa saimme työpajatyöskentelyn pidettyä onnistuneesti ja sen avulla koostettua kirjallista materiaalia opasta varten. Saimme työpajaan osallistuneilta henkilöiltä rakentavaa palautetta siihen mennessä tehdystä oppaasta. Jatkoimme tekemällä oppaaseen viimeisteleviä töitä ja saimme uusien arvioiden kautta jälleen kehittävää palautetta useammilta tahoilta. Saamamme palaute oli jokaisella kerralla yhtä kallisarvoista ja erittäin tärkeässä roolissa oppaan viimeistelytyöissä. Joulukuussa keskityimme opinnäytetyöosuuden loppuun saattamiseen ja sen viimeistelemiseen. Tammikuun puolella välissä pidettiin arvioiva seminaari hyväksytysti. Seminaarin jälkeen keskityimme kehittämistyön kokonaisvaltaiseen viimeistelyyn ennen sen lopullista palauttamista.

Kehittämistyöemme tarkoituksena oli tehdä käytännön työelämän tarvetta vastaava, väkivaltaisesti radikalisoituneiden vankien havainnointia tukeva opas. Oppaan teossa hyödynnettiin Rikosseuraamusalan asiantuntijoiden apua työpajamenetelmällä ja tiedonhankinnalla. Opinnäytetyössä käyttämämme tiedollinen viitekehys kulkee punaisena lankana läpi työn peilautuen käytännön toimintaan ja tehtyyn oppaaseen. Valmis opas tulee olemaan sähköisessä muodossa Helsingin vankilan sisäisellä verkkoasemalla, josta se on kaikkien työntekijöiden hyödynnettävissä heille sopivana ajankohtana. Oppaan päivittämisoikeudet pysyvät tekijöillä. Oppaan sähköinen ja helppokäyttöinen muoto mahdollistaa sen päivittämisen. Säännöllinen päivittäminen on tarpeellista, koska oppaamme käsittelee muuttuvaa aihealuetta. Ajantasainen materiaali ja siinä oleva tieto on ensiarvoisen tärkeää, jotta Rikosseuraamusalan ammattilaiset voivat työskennellä nykypäivän vaatimusten mukaisella tasolla ja vastata omalta osaltaan organisaation ja yhteiskunnan asettamiin tavoitteisiin.

5.2 Kehittämistyössä käytetyt menetelmät

Kehittämistyöemme tiedon- ja aineistonkeruu menetelminä käytimme laajan lähdemateriaalin lisäksi työpajamenetelmää, josta kerromme perusteellisemmin kappaleessa 5.5. Kehittämistyössämme hyödynsimme muille tahoille tehtyjä oppaita, videoita ja seminaareja. Telemäämme opasta arvioitiin sen eri vaiheissa työpajaan osallistuneiden henkilöiden toimesta ja

sitä muokattiin saatujen palautteiden perusteella. Hyödynsimme muidenkin Rikosseuraamusalan ammattilaisten näkemyksiä sekä työelämältä saatuja kehitysehdotuksia osana oppaan tekoa.

Kehittämistyömme oli monimuotoinen ja opettavainen prosessi, joka vaati rinnalleen runsaasti teorian tietoa ja työmenetelmiä onnistuakseen. Toiminnallisen opinnäytetyön yhteydessä suositeltiin pidettävän opinnäytetyöpäiväkirjaa. Sen tarkoituksena oli toimia niin sanottuna vapaa-muotoisena työmuistina, johon tulee kirjata opinnäytetyöprosessissa tapahtuvia asioita. Päiväkirjasta oli hyötyä siinä vaiheessa, kun kokonaisuutta ryhdyttiin koostamaan raportin muotoon. Opinnäytetyöpäiväkirjaa pitäneiden oppilaiden opinnäytetyöt ovat olleet kokonaisuudessaan huomattavasti selkeämpiä ja johdonmukaisempia. Hyödyt ovat tältä osin kiistattomia. (Vilkkä & Airaksinen. 2004, 19-22.) Pitämämme opinnäytetyöpäiväkirja osoittautui hyväksi apuvälineeksi ja siihen kertyi huomattava määrä työssä hyödynnettävää aineistoa.

Kehittämistöiden kohdalla mahdollisimman laaja mielipiteiden huomioon ottaminen ja työntekijöiden tarpeisiin vastaaminen on tarkoituksenmukaista. Organisaatioiden olisi hyvä hyödyntää heidän työntekijöillään olevaa tietoa ja taitoa, sekä kannustaa uusien työntekijöiden perehdyttämiseen. Olemassa olevaa tietoa olisi hyvä muokata myös informatiiviseen ja tallennettuun muotoon, ettei tieto katoa henkilöiden mukana, jos he vaihtavat työpaikkaa tai jäävät eläkkeelle. (Kupias & Peltola. 2019, luku 1.) Rikosseuraamuslaitos ja sen työntekijät ovat tässä suhteessa erittäin hyvä esimerkki. Työntekijöillä on valtavat määrät vuosien varrella kertynyttä niin sanottua hiljaista tietoa, jonka häviäminen on iso menetys päivittäisessä arjessa, siinä vaiheessa, jos työntekijä vaihtaa työnantajaa tai jää virastaan eläkkeelle. Oppimisen edistämiseksi tarvitaan kannustavia ja yhteisiä päämääriä. Opettajien eettisten ohjeiden mukaan heidän tulisi uskoa opetettaviensa kykyihin kehittyä ja kasvaa. Tätä periaatetta hyödyntäen opetus ja opetuksessa käytetty opetusmateriaalia tulisi suunnitella. Opetusmateriaalin tulisi vastata valitsevaa tarvetta. (Tirri & Kuusisto 2019, luku 8.) Nämä ohjeet ovat suoraan rinnastettavissa Rikosseuraamusalantyöntekijöille suunnattavaan täydennyskoulutukseen, yksilöllisiin tarpeisiin ja kokonaisvaltaiseen organisaation arvot huomioiviin tavoitteisiin. Pyrimme ottamaan huomioon kaikki edellä mainitut seikat osana oppaan toteuttamista.

Tekemämme oppaan tarkoitus on tukea henkilökunnan ammattitaitoa ja työssä oppimista. Työssä oppiminen on tärkeä asia siinä menestymisen ja onnistumisen kannalta. Työorganisaatioiden tulee tukea työntekijöitään ammatilliseen oppimiseen ja kehittymiseen. On huomioitavaa, että jokainen työntekijä voi vaikuttaa omalta osaltaan työpaikkansa oppimisympäristöön. Olennainen osa oppimista on, että työpaikalla osataan hyödyntää oppimista tukevat toimintamallit. Tärkeää olisi, että työpaikka mahdollistaisi työntekijöilleen oppimiskulttuurin ja luontevat oppimisympäristöt. Oppimisella tarkoitetaan sitä, että jokin asia muuttuu yksilön näkökulmasta tarkasteltuna. Yleensä muutos tapahtuu yksilön tiedoissa ja taidoissa, muutos etenee aina yksilöllistä tahtia. (Kupias & Peltola 2019, luku 1.) Pyrimme omassa työssämme

huomioimaan toimintaympäristön erityispiirteet, että mahdollistaisimme oppaan käytettävyyden haastavassa vuorotyön rytmittämässä oppimisympäristössä.

Tekemämme oppaan sähköinen muoto takaa sen monikäyttöisyyden vaihtelevissa työolosuhteissa ja -ajoissa. Eriolaiset työympäristöt mahdollistavat työssä oppimista eri tavoilla. Työpaikkojen sisällä on monenlaisia eri ympäristöjä, jotka vaikuttavat toisiinsa. Lisäksi jokainen työntekijä kokee ympäristöt ja niiden tarjoamat mahdollisuudet yksilöllisillä tavoilla. Taloudellinen tilanne ja organisaation linjaukset vaikuttavat omalta osaltaan siihen, kuinka paljon oppimiseen voidaan panostaa. Yksittäisen työntekijän oppimiseen vaikuttaa eniten hänen oma lähityöyhteisönsä ja siinä vallitseva ilmapiiri, sekä oppimisen kulttuuri. (Kupias & Peltola. 2019, luku 1.)

Käytettävät opetusmenetelmät tulee valita opetettavien työntekijöiden tarvetta vastaavaksi. Opetettavan aiheen lisäksi oppijan tulisi saada materiaalista lisää motivaatiota, kykyä kriittiseen ajatteluun, sekä työkaluja eteen tulevien tilanteiden ongelmanratkaisuun. (Koskelo, Kuusisto, Talasma 2009, 6.) Opetusmateriaalilla voidaan katsoa olevan monenlaisia tehtäviä, jotka ovat riippuvaisia sille asetetuista tavoitteista. Parhaimmillaan materiaali antaa jokaiselle oppijalle jotain uutta ja mahdollisuuden kehittää henkilökohtaista osaamistaan seuraavalle tasolle. Opetusmateriaaleissa tulee olla riittävästi haastetta ja mahdollisuus edetä aiheessa tarjottujen lisätietojen avulla. (Koskelo ym. 2009, 14.) Tätä ohjenuoraa apuna käyttäen olemme toteuttaneet tekemämme oppaan ja lisänneet siihen oman luvun haastavampaa ja syvällisempää itseopiskelumateriaalia.

Kuvien käyttäminen opetusmateriaalissa auttaa oppijaa laajentamaan käsitystä opeteltavasta asiasta ja ilmiöstä. Kuvien tarkoitus on konkretisoida ja havainnollistaa asiaa. Kuvien avulla annetaan lisätietoa ilmiöstä nopealla ja ymmärrettävällä tavalla. (Koskelo ym. 2009, 15.) Käytimme opasta varten tuottamiimme kuvia antamaan asiasisällölle lisää ymmärrystä ja syvyyttä, sekä ilmentämään havainnoitavien asioiden moninaisuutta. Mielestämme visuaalisen ja kuvallisuuden käyttäminen osana opasta auttaa työntekijää havainnoimaan kokonaisuuden kannalta tarpeellisia asioita ja keskittymään havainnoinnissa ilmiöiden moninaisiin piirteisiin. Kuvittamisella on työssämme myös toinen tarkoitus. Haluamme tarjota oppimisen lisäksi visuaalisesti mielenkiintoisen, puhuttelevan ja ajatuksia herättävän oppimiskokemuksen.

Kehittämistöiden maailma on monimuotoista ja toteutustavat suhteutetaan jokaiseen kehittämistyöhön. Kehittämistyön tekeminen on itsenäistä ja tehdyt valinnat tulee pystyä perusteellaan. Kehittämistyön laadun takaamiseksi on hyvä hyödyntää asiantuntijoita ja yhteistyöverkostoja. Kehittämistyötä tehdään aina työelämän tarpeet huomioiden. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti. 2014, 190-191.) Työelämän tarpeet ja toiminnallisten töiden tilaukset opiskelijoilta ovat ohjanneet opinnäytetöiden suuntaa. Alakohtaiset erot ovat suuria, mutta varsinkin käytännönläheisillä aloilla opiskelijat tekevät paljon toiminnallisia opinnäytetöitä vastatakseen työelämän ja työnantajien tarpeisiin. (Vilkka & Airaksinen 2004, 9-17.) Mielenkiintoinen osa

kehittämistyötämme on ollut löytää juuri tähän työhön sopiva teoretieto. Tiedon siirtäminen käytäntöön ja toteutukseen toimii punaisena lankana tukien tekemäämme työtä.

Toiminnallinen opinnäytetyö on useasti työelämän tarpeisiin tehdyt ohjeet, opas tai jonkin tietyn toiminnon järkevöittämisiksi tehtävä kehittämistyö. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee yhdistyä laadukas käytännön toteutus sekä raportti, jossa on hyödynnetty tutkimusviestinnän keinoja. Tuotoksen tulee ilmentää tekijöidensä tietoja, taitoja ja aiheen kokonaisvaltaista hallintaa. (Vilka & Airaksinen. 2004, 9-11.) Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on, että sille on toimeksiantaja ja tilaaja, kuten myös tässä työssä. Työn tulisi vastata ja kehittää omalta osaltaan työelämää ja sen tarpeita. Työ opettaa tekijöilleen projektinhallintaa kokonaisuus huomioiden. Parhaimmillaan suunnitelma, aikataulus, työlle asetetut tavoitteet ja yhteistyö eri tahojen kanssa onnistuu mallikkaasti. Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoitus on tukea opiskelijoiden ammatillista kehittymistä (Vilka & Airaksinen. 2004, 16-17.) Opinnäytetyömme tukee tekijöiden ammatillista osaamista ja kasvua sekä vastaa omalta osaltaan tilaajan ja työelämän tarpeisiin.

5.3 Havainnointi tunnistamisen työkaluna

Havainnoiva työskentely Rikosseuraamuslaitoksen tehtävissä on osa työntekijöiden arkipäivää. Havainnointi kuuluu vankiloiden arkeen sen kaikissa muodoissa. Vankiloissa lähityötä tekevä henkilökunta kohtaa vankeja päivittäin erilaisissa arkisissa ja toiminnallisissa tilanteissa, jopa vuosien ajan. Tämän kautta muodostuu tärkeä vankituntemukseen pohjautuva havainnointi. Päivittäiset kohtaamistilanteet ja yksilöllinen vankien tuntemus antavat erittäin hyvät valmiudet tehtävälle työlle. Tämänkaltaisista lähtökohdista tehdyt havainnot vangeissa tapahtuvista muutoksista, ovat erittäin tärkeitä. Varhainen muutosten havainnointi on merkittävää.

Tässä yhteydessä käsittelemme havainnointia useasta eri näkökulmasta, korostaen sen kokonaisvaltaisuutta. Jokaisella työntekijällä on yksilölliset tavat havainnoida ympäristöään ja ammatillinen kokemus, sekä näkemys vahvistavat monesti tätä kykyä. Opinnäytetyössämme haluamme korostaa havaintojen tekemisen tärkeyttä ja sitä kautta vankilan dynaamisen turvallisuuden, sekä yksilöllisen työskentelyn turvaamista. Oppaassa avaamme havainnointia käytännön rikosseuraamustyön näkökulmasta. Hanna Vilka käsittelee monipuolisesti havainnointia ja sen tekemistä. Havainnoitsijan roolilla on suuri merkitys havainnointiin ja havainnointia voidaan tehdä monesta eri tarkoituksesta ja monella eri tavalla. (Vilka 2006.) Seuraavassa käsittelemme aihetta Vilkan kirjallisuuteen perustuen. Tietoinen havainnointi tarkoittaa kohteen aktiivista havainnointia. (Vilka 2006). Tämän tulkinnan mukaan voidaan ajatella, että vankiloissa tehtävä ympäristön ja arjen havainnointi kuuluu päivittäisiin rutiini tehtäviin.

Havainto on merkki, johon liittyy jokin merkitys. Tämä merkki voi olla sana, toiminta, tuotettu ajatus, tehty teko tai jokin henkilön ominaisuus. Havainnot tarvitsevat sen, että ne havaitaan, määritellään ja niille annetaan merkitys. Havaitseminen tarkoittaa asian ymmärtämistä tai

ainakin sen huomioimista. Havaitsemamme asiat ovat vahvasti sidoksissa omaan ymmärrykseemme ja asiasta saamaamme tietopohjaan. Taito havainnoida kehittyy teorian tiedon, harjoituksen ja kokemuksen kautta. (Vilka 2006.) Näille seikoille voidaan perustaa paljon koulutuksen tarpeellisuutta. Havaintoja on mahdollista tehdä, jos henkilökunnalla on havainnoitavasta aiheesta riittävästi tietoa. Havainnointia voidaan käsitellä myös osana kehittämistyön menetelmiä. Opinnäytetyömme on kehittämistyö työelämälle ja sen nykypäivän tarpeisiin. Tekemämme opas käsittelee havainnoinnin tärkeyttä vankilan arjessa ja osana vaikuttavaa lähityötä. Korostamalla havainnoinnin tärkeyttä osana omaa työtä, saadaan Rikosseuraamusalan ammattilaisten osaaminen ja aiheen tiedostaminen päivitettyä.

Havainnointi mahdollistaa tiedon saamisen ympäristöstä ja ihmisten käyttäytymisestä. Havainnointia voi käyttää osana kehittämistyötä, kehittämistyönä tehtävän opinnäytetyön tiedonhankintaa, tai osana työn tekoa. Havainnoinnin avulla saadaan tietoa luonnollisen ympäristön tapahtumista. (Ojasalo ym. 2014, 114.) Havaittujen asioiden ymmärtäminen on havainnoinnissa tärkeää. Tiedon tuottaminen ja sen tarkempi analysointi vaatii riittävästi tietoa ja ymmärrystä havainnoitavasta aiheesta. (Ojasalo ym. 2014, 119.) Työtehtävissä tehtävää havainnointia ei välttämättä tiedosteta samalla tavalla, kuin tutkimuksellista havainnointia, mutta se on tärkeä osa ihmisten parissa tehtävää työtä monilla aloilla.

Yllä kerrotun havainnoinnin teorian tiedon on tarkoitus auttaa ymmärtämään sitä miksi Rikosseuraamusalalla olisi tarpeellista voida tunnistaa ja arvioida ekstremistisen rikoksen tehneen henkilön muodostaman riskin suuruus ja vaikuttavuus. Tunnistamisen tavoitteena on väkivaltaisen radikalisoitumisen etenemisen ehkäiseminen vankilaympäristöissä. Samalla pyritään suunnittelemaan ja varmistamaan riittävän laajat interventiot, joiden avulla pyritään vaikuttamaan rikoksentekijän ekstremistisiin elementteihin ja rikollisiin taipumuksiin. Tunnistamattomaksi jääneet rikoksentekijät saattavat radikalisoitua vaikutuspiiriinsä päätyneitä, vaikutuksille alttiita henkilöitä. Yhteiskunnalle saattaa muodostua vakava uhka väkivaltarikollisesta, joka on hetkeä ennen vapautumistaan väkivaltaisesti radikalisoitunut vankilassa. Tästä syystä mahdollisimman varhainen tunnistaminen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen merkkien havainnointi on erittäin tärkeää. (Euroopan neuvosto 2016.)

5.4 Tunnistamisoppaan suunnittelu

Työntekijöille, jotka työskentelevät väkivaltaisesti radikalisoituneiden vankien kanssa tulisi antaa enemmän asiantuntemusta kehittävää koulutusta. Tälle työntekijäryhmälle olisi hyvä tarjota työnohjausta ja monipuolista lisäkoulutusta työnsä tueksi. (Euroopan neuvosto 2016.) Seuraavassa kerromme tunnistamisoppaan suunnittelusta, jonka tarkoituksena on toimia edellä mainitun kaltaisena lisäkoulutusmateriaalina. Aloitimme työn materiaalin hankinnalla ja etsimällä työllemme tilaajan. Materiaalina käytimme mahdollisimman tuoreita raportteja, linjauksia, muiden tahojen oppaita ja tutkimustietoa, joissa käsiteltiin väkivaltaista radikalisoitumista

ja radikalisoituneen henkilön tunnistamista. Suunnittelimme osaksi oppaamme tiedonhankintaa Rikosseuraamusalan ammattilaisista koostuvan työpajatyöskentelymuodon. Halusimme tuottaa oppaaseen olennaista ja relevanttia materiaalia, sellaisia henkilöitä apuna käyttäen, jotka osana työtään havainnoivat väkivaltaista radikalisoitumista, sen eri muodoissa. Työpajatyöskentelyn tarkoituksena oli tuottaa osallistujien avulla materiaalia, ideoita ja näkemyksiä ennalta valikoituihin aihealueisiin. (Ojasalo ym. 2014, 160). Opasta suunnitellessamme pohdimme erilaisia tiedonhankinnan tapoja, joita meidän olisi kannattavaa käyttää. Aiheestamme löytyi paljon mielenkiintoista kirjallisuutta ja tutkimustietoa. Valitsemamme menetelmät toimivat oppaan tekemisen tukena.

Lähestyimme aihetta yhteiskunnallisen nykytilanteen kautta peilaamalla sitä vankiloihin sekä vankiloissa esiintyviin ilmiöihin. Tiukka aikataulu sitoi meidät tekijöinä tehokkaasti oppaan ja opinnäytetyön tekoon. Aihe on meille tekijöille tuttu ja pidimme tiedon tuottamista väkivaltaisesta radikalisoitumisesta tärkeänä asiana. Osana suunnittelutyötä osallistuimme useisiin väkivaltaista radikalisoitumista koskeviin koulutuksiin ja luimme eri tahoille tehtyjä oppaita sekä opetusmateriaaleja, jotka koskivat aihettamme. Kävimme useita keskusteluja alamme ammattilaisten kanssa ja kuuntelimme heidän näkemyksiään aihetta koskien. Otimme huomioon työntekijöiden, opiskelijoiden ja alan opettajien näkemykset oppaan sisältöä koskien. Tämän kaiken avulla saimme kokonaisvaltaisen käsityksen siitä minkälainen opas palvelisi parhaiten Rikosseuraamusalan tarpeita.

Suunnitelmissamme oli visuaalisesti selkeä ja tyylikäs opas. Sisällön halusimme vastaavan Rikosseuraamusalan työntekijöiden tarvetta ja oppaan toimivan omalta osaltaan tukena vankiloissa tehtävää työtä. Halusimme tarjota oppaassa myös mahdollisuuden syventää tietämystä väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja siihen liitetystä ilmiöistä. Tästä syystä koostimme osaksi opasta kattavan luettelon materiaaleista, joiden avulla aiheesta saisi lisää tietoa. Lisämateriaaleissa on kirjoja, sähköisiä lähteitä ja julkisia videoita. Punaisena lankana oppaan suunnittelussa kulki sen monikäyttöisyys ja vastaaminen työelämän tarpeisiin.

5.5 Työpajatyöskentely tiedon tuottamisen välineenä

Seuraavassa kerromme työpajatyöskentelystä oppaaseen tuotettavan tiedon välineenä. Jokaisesta työpajan osallistujasta olimme tehneet protokollan mukaiset lupaprosessit. Kaikki osallistujat olivat allekirjoittaneet suostumuksen opinnäytetyöhön osallistumisesta. Tässä yhteydessä kerroimme osallistumisen olevan kaikille vapaaehtoista ja henkilöllisyyksien pysyvän anonyymeinä. Tämän jälkeen otimme yhteyttä kaikkien osallistuvien henkilöiden laitosten johtajiin, sähköpostin välityksellä (Kts. Liite 1.) Johtajille kerroimme opinnäytetyöstämme, sekä kehittämistyönä tekemästämme oppaasta. Lisäksi pyysimme jokaiselta johtajalta erikseen haastattelulupaa, joka kohdentui laitoksessa työskentelevään virkamieheen. Liitteenä kaikissa johtajille lähetetyissä sähköposteissa oli opinnäytetyömme suunnitelma, ohjaavan opettajan

puolto ja allekirjoitetut suostumuskaavakkeet. Yhteistyö johtajien kanssa sujui hyvin. Kun virallinen lupaprosessi oli suoritettu, pääsimme suunnittelemaan itse työpajaa ja sen avulla tehtävää käytännön työskentelyä.



Kuvio 5: Työpajatyöskentelyä käytännössä

Seuraavaksi käsittelemme toteutunutta työpajatyöskentelyä, johon osallistui lopulta kuusi henkilöä kutsutusta kahdeksasta. Olimme erittäin tyytyväisiä, että näinkin moni pystyi osallistumaan, koska päivässä oli useita haasteita tekniikan oikuttelusta vajaisiin resursseihin. Osallistuneiden henkilöiden panos työpajatyöskentelyssä oli oppaan materiaalin kannalta erityisen tärkeä. Työpajatyöskentely oli kokonaisuutena oikein käyttökelpoinen ja muillekin tahoille suositeltava tiedon tuottamisen ja työskentelyn muoto. Ratkaisevan tärkeässä roolissa työskentelyssä oli saada dynamiikaltaan oikeanlainen, vapaasti aiheista puhetta tuottava ryhmä. Etäyhdytydet takasivat osallistumisen mahdollisuuden matalalla kynnyksellä, sekä tämänhetkisen epidemiatilanteen aiheuttamien turvallisuusnäkökohtien huomioinnin.

Olimme tehneet työpajaa varten PowerPoint-esityksen, johon olimme teemoittaneet eri aiheita koskevia kysymyksiä. Nämä kaikki kysymykset toimitettiin kaikille osallistujille etukäteen, jotta heillä olisi mahdollisuus valmistautua tulevaan työskentelyyn. Käytimme PowerPoint pohjaa, koska halusimme täydentää tuotettua materiaalia reaaliajassa, kaikkien osallistujien nähdessä. Sovimme etukäteen, että kaikki tuotettu materiaali lähetetään koostettuna työpajaan osallistuneille henkilöille. Alla (Kts. kuvio 6.) teemoitetut kysymyksen, joiden avulla keskustelua johdettiin ja suunnattiin haluttuihin teemoihin.

TEEMAT/KYSYMYKSET
Millainen vangin käytös herättää huolen?
Miten kulttuuri ja huolto herättävä käytös eroaa toisistaan?
Miten äärioikeisto ilmenee vankilassa?
Miten ääri-islamismi ilmenee vankilassa?
Muut ilmiöt/tunnusmerkit?
Jatkotoimenpiteet havaintojen jälkeen?
Parannus ehdotuksia havainnoinnin tehostamiseksi?

Kuvio 6: Työpajan teemoitetut kysymykset

Tekemämme PowerPoint-esitys osoittautui oikein toimivaksi työkaluksi. Teemoitetut kysymykset ja vapaamuotoinen materiaalin tuottaminen onnistui oikein hyvin. Suunnitellun työnjaon soveltaminen, onnistui sekin odotettua paremmin. Molemmat työpajan vetäjät työstivät materiaalia keskusteluiden pohjalta omille alustoilleen ja nämä tuotokset täydensivät toinen toistaan yhteenvedon jälkeen. Teemoitetut kysymykset tuottivat hyvää keskustelua ja tiedon jakamista. Kysymyksiä avulla saatiin monipuolista ja useasta eri näkökulmasta tuotettua materiaalia. Työryhmän ammattitaito ja kokemus aiheesta koskien tuli erittäin hyvin ilmi aiheista keskusteltaessa. Olimme erittäin tyytyväisiä pitämäämme työpajaan ja sen kautta tuotettuun materiaaliin. Vaikka työpajan kokonaisuuden toteuttaminen vaatii erittäin paljon töitä ja etukäteisvalmisteluita, sekä virallisia protokollan toteuttamisia, koemme sen olleen kaiken tekemämme vaivan arvoinen.

Työpajan toteutuksen kanssa kohtasimme haasteita. Hyvissä ajoin ennakkoon sovittua ajankohdtaa jouduimme sovittelemaan osallistujien kalentereihin useampaan kertaan, koska eteen tuli muuttuvia tekijöitä ja tärkeitä päällekkäisiä palaverieita. Tämä vaati käytännössä useampia soittokierroksia osallistujien kanssa ja kompromissien tekemistä. Lopulta pääsimme pitkäjänteisellä työskentelyllä yhteisymmärrykseen sopivasta ajankohdasta ja saimme sähköiset kutsut lähetettyä. Perusteellisesta valmistautumisesta huolimatta kaikki kutsutut eivät pystyneet osallistumaan sovittuna ajankohtana. Olimme kuitenkin osanneet ennakoida ja kutsuneet tästä syystä riittävästi osallistujia. Ajattelimme, ettei kaikkien kutsuttujen henkilöiden osallistuminen ole täysin varmaa. Työpajaan osallistui kahdeksasta henkilöstä kuusi, mikä oli mielestämme varsin hieno saavutus. Työpajan toteutus alkoi myöskin haastavissa merkeissä. Yhteydet eivät toimineet toivotulla tavalla, vaikka olimme niitä testanneet eri olosuhteissa jo ennakkoon. Jouduimme joustamaan sovituista työnjaoista ja muokkaamaan niitä toimivammiksi nopealla aikataululla. Onneksemme molemmat työpajan vetäjät ovat kohtuullisen hyviä toimimaan muuttuvissa olosuhteissa. Vallitsevien olosuhteiden valossa käynnistimme osallistujien kanssa erittäin hedelmälliseksi osoittautuneen työpajatyöskentelyn.

Hyvänä havaintona nousi, myös työryhmän ulkopuolisen näkemyksen hyödyntäminen oppaan sisällön ymmärrettävyydestä. Tähän tarkoitukseen meillä oli pyydettyinä kolme Rikosseuraamusalan työntekijää, jotka eivät kuitenkaan työskentele päivittäisellä tasolla oppaamme aiheen parissa. Toivomme näiden näkemysten kautta saavamme arvokasta tietoa siitä, kuinka ymmärrettävässä ja koko henkilöstöä palvelevassa muodossa oppaamme sisällöllisesti oli. Työpajassa saimme työstettyä oppaaseemme teemoitettujen kysymysten avulla tietoa seuraavista aiheista. Vankeusaikana esiintyvä huolta aiheuttava käytös ja sen erilaiset ilmenemismuodot. Käsittelimme myös kulttuurillisia seikkoja ja ilmiöitä, sekä sitä kuinka tärkeää on erottaa huolta aiheuttava käytös, kulttuurillisesta toiminnasta. Kävimme läpi vankilassa esiintyvien aatemaailmoiden tunnusmerkistöä ja ilmentävää käyttäytymistä vankiyhteisöissä. Jatkotoimenpiteet, joita tulee tehdä tehtyjen havaintojen perusteella, sekä kehittämisen kohteet, jotta havainnointia saataisiin tehostettua. Työskentelyn täydensi keskustelut tulevaisuuden näkymistä ja ilmiöiden mahdollisista kehityssuunnauksista.

Työpajatyöskentelyn jälkeen valmista opasta arvioitiin ja analysoitiin samojen asiantuntijatahojen kanssa, jotka osallistuvat työpajassa tiedon tuottamiseen. Opas lähetettiin heille arvioitavaksi. Heidän parannusehdotuksensa ja kehittämissideansa huomioitiin viimeistely vaiheessa. Oppaaseen koostettiin yhteiskunnallisen ilmiön ja radikalisoitumisprosessista kertovan tiedon lisäksi materiaalia, jotka ilmentävät ilmiöiden esiintymistä vankiloissa. Kävimme läpi vankilassa yleisimmin näkyvät aatemaailmat ja ilmiöt sekä niiden tyypilliset tunnusmerkit, unohtamatta tämänhetkisiä ”trendejä”. Oppaassa huomioitiin omana osanaan kulttuuriin ja uskuntoon kuuluvat piirteet, joita ei tule sekoittaa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta viitteitä antavaan käyttäytymiseen.

6 Kehittämistyön tulokset

Tässä luvussa esittelemme kehittämistyömme tulokset, tehdyn oppaan ja sen sisältöä. Teimme oppaan, jonka nimeksi tuli ”väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen - Opas Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle”. Oppaassa pyrittiin visuaaliseen ulkoasuun ja mielenkiintoiseen luettavuuteen. Oppaan ulkoasusta ja sisällöstä pyrittiin tekemään lukijalle mahdollisimman mielenkiintoinen ja helposti hyödynnettävä.

Työpajassa tuotettua materiaalia käytettiin oppaan useissa eri kappaleissa. Erityisen tärkeässä roolissa tuotettu materiaali oli kappaleissa, joissa käsiteltiin ääri-ilmiöiden esiintyvyyttä vankeiloissa, yleisimpiä aatteita ja aatteisiin liittyviä erityispiirteitä, sekä niiden havainnointia. Alla olevassa kuvassa (Kts. kuvio 7) muutamia poimintoja lähes valmiin oppaan palautteista, jotka olivat kannustavia tekemäämme työtä kohtaan.

“Erittäin hyödyllinen ja pitkään kaivattu työkalu”

“Visuaalisesti hyvännäköinen opas, jossa hyvin asiaa”

“Tätä opasta voisi hyödyntää myös muissa laitoksissa”

“Saako tämän myös Yhdyskuntaseuraamustoimistojen käyttöön”

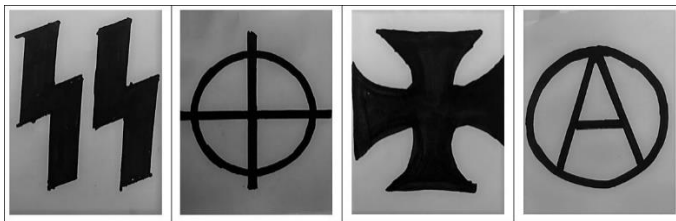
“Riittävän laaja ja helposti lähestyttävä opas”

Kuvio 7: Oppaasta saatuja palautteita

Oppaan visuaalisen ulkoasun ja sisällön tuottamisen teimme itse. Valokuvasimme toimintaympäristöä ja tuotimme piirtämällä, sekä lavastamalla ilmiöihin liittyviä tunnuksia sekä muuta materiaalia. Päädyimme tuottamaan materiaalit itse, koska valmista materiaalia aiheestamme ei ollut saatavilla tai niiden käyttäminen olisi vaatinut erittäin raskaita lupaprosesseja. Ajattelimme, että käyttämällä itse tuotettua materiaalia saamme työhön omaleimaisen ja persoonallisen ilmeen. Materiaali tehtiin tarkoituksella hyvin yksinkertaistettuun muotoon. Alla pieni osa tuottamastamme materiaalista esimerkin muodossa. (Kts. kuvio 8) ja (Kts. kuvio 9).

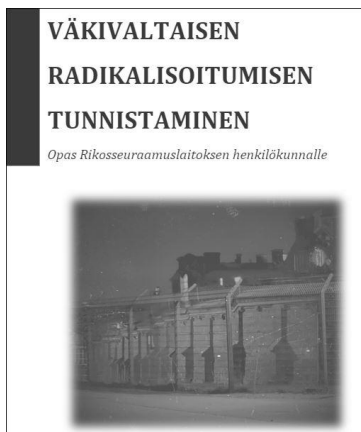


Kuvio 8: Oppaassa käytettyä valokuvamateriaalia



Kuvio 9: Oppaaseen piirrettyjä symboleja

Opas tehtiin sähköiseen muotoon, joka helpottaa sen käytettävyyttä ja mahdollistaa päivitysten säännöllisen tekemisen. Sähköisessä muodossa, Helsingin vankilan sisäisessä intranetissä, saatavuus on hyvä ja opas on luettavissa silloin, kun lukijalle itselle parhaiten sopii. Oppaan pystyy tarvittaessa tulostamaan. Visuaalinen ulkoasu kulkee samankaltaisen mustavalkoisen teeman mukaisesti läpi koko työn. Alla kuva oppaan kansilehdestä (Kts. kuvio 10).



Kuvio 10: Oppaan kansilehti

Opas tehtiin Word-ohjelmalla sen monikäyttöisyyden, muokattavuuden ja päivitettävyyden takia. Sivuja oppaassa on A4- kokoisena 45. Opas koostuu johdannosta, 14 teemoitetusta, itsenäisestä luvusta ja lähdeluettelosta. Alla olevan sisällysluettelon avulla saa muodostettua katavan käsityksen oppaan sisällöstä. (Kts. Kuvio 11.)

SISÄLLYSLUETTELO	
JOHDANTO	3
RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN LINJAUKSET JA OHJEET	4
VANKEUSLAKI	5
AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KÄSITTEISTÖÄ	6
RADIKALISOITUMINEN ILMIÖNÄ	11
RADIKALISOITUMISEN SYNTYMEKANISMI	13
TUTKIMUSTIETOA RADIKALISOITUMISESTA	15
UUTISIA JULKISISTA LÄHTEISTÄ	18
ILMIÖT VANKILASSA	19
YLEISIMMÄT AATTEET VANKILOISSA	20
MUSLIMEIDEN KULTTUURILLISIA PIIRTEITÄ JA TERMEJÄ	26
KUVAMATERIAALIA	29
HAVAINTOJEN TEKEMINEN	37
JATKOTOIMENPITEET	39
MATERIAALIA AIHEESTA	40
OPPAASSA KÄYTETYT LÄHTEET	43

Kuvio 11: Oppaan sisällysluettelo

Oppaan sisältö koostuu itsenäisistä pääluvuista, joissa käsitellään otsikon mukaisia teemoja. Teimme luvuista itsenäisiä kokonaisuuksia, jotta lukijan olisi mahdollista poimia niin halutesaan vain tiettyjä aihealueita luettavakseen. Oppaassa on käytetty lähteinä Rikosseuraamuslaitoksen linjauksia, vankeuslakia, kotimaista- ja kansainvälistä tutkimustietoa, sekä kirjallisuutta koskien väkivaltaista radikalisoitumista. Lisäksi oppaassa on käytetty työpajatoiminnan avulla tuotettua, analysoimaamme ja koostamaamme materiaalia. Kaikissa luvuissa pyritään heijastamaan esitelty tieto käytännön tasolle, vankiloissa tehtävään työhön.

Tässä yhteydessä kerromme oppaan lukujen sisällöstä muutamalla sanalla. Lukija saatetaan oppaan aiheen pariin johdannon kautta, jonka jälkeen tutustumme Rikosseuraamuslaitoksen linjauksiin ja vankeuslakiin. Aiheeseen liittyvä käsitteistö avataan omassa luvussaan, jonka jälkeen on luontevaa siirtyä radikalisoitumiseen ilmiönä ja sen syntymekanismeihin. Luvuissa peilataan aihetta sekä käytännön vankilatyöhön että käyttämäämme tietopohjaan. Omissa luvuissään käsittelemme vankiloissa esiintyviä ilmiöitä, kulttuureita ja aatteita. Kuvamateriaalien avulla havainnollistamme ilmiöiden tunnistamista. Havaintojen teon jälkeen käsittelemme

tarpeellisia jatkotoimenpiteitä. Oppaan lopussa on oma luku lisämateriaaleista, joiden avulla aiheesta on mahdollista saada lisätietoa. Lisämateriaali koostuu kirjoista, sähköisistä lähteistä, sekä julkisista videomateriaaleista. Opas on kokonaisuudessaan luettavissa kolmannessa liitteessä.

7 Kehittämistyön arviointi

Tässä luvussa arvioimme opinnäytetyöllemme luvussa kaksi asetettuja tavoitteita, sekä niiden toteutumista. Arvioimme tavoitteiden toteutumista vastaamalla arviointikysymyksiin, käyttämällä oppaasta saatua palautetta, sekä omia havaintoja ja kokemuksia. Henkilökohtaisia tavoitteita arvioidaan luvussa kaksi asetettujen tavoitteiden valossa, sekä saadun palautteen ja omien havaintojen perusteella. Opinnäytetyön arviointi toteutetaan taulukkomuodossa, että asetettujen tavoitteiden täyttymisen tulkinta olisi mahdollisimman selkeää ja yksinkertaista.

Valmiin oppaan tietoperustana käytimme yhteiskunnallisia linjauksia, raportteja ja aiheesta saatavilla olevaa tutkimustietoa. Lähestyimme aihetta yhteiskunnallisesta näkökulmasta peilaen sitä rikosseuraamusalalla tehtävään työhön. Ammattitaidon lisääminen ja sen ylläpitäminen on merkittävä turvallisuuden peruspilari Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle. (Rikosseuraamuslaitos 2015). Ammattitaitoa voidaan lisätä tarjoamalla lisäkoulutusta ja täydennyskoulutuksen mahdollisuuksia. Työssä oppiminen on tärkeässä roolissa, menestymisen, onnistumisen ja kehittymisen osalta. (Kupias & Peltola 2019, luku 1). Edellä mainituista syistä oppaassa käsitellään tiiviissä muodossa väkivaltaisen radikalisoitumisen prosessia ja rikosseuraamusalalla tehtävää havainnoivaa sekä ennaltaehkäisevää työtä. Esittelimme oppaassa väkivaltaista radikalisoitumisprosessia selittäviä teorioita syventääksemme aihetta ja sen ymmärrystä. 3N teorian avulla pyritään selittämään ja mittaamaan radikalisoitumisprosessiin vaikuttavia tekijöitä (Bélanger ym. 2019). Vetävät ja työntävät tekijät ovat riskitekijöitä väkivaltaisessa radikalisoitumisprosessissa ja katsotaan että niiden määrä saattaa vaikuttaa radikalisoitumisen nopeuteen. (Säkerhetspolisens 2010, 29-30).

Oppaassa on esitelty vankiloissa yleisimmin näkyvät ilmiöt ja aatemaailmat sekä niiden yleiset tunnusmerkit. Oppaan tärkein tehtävä on antaa työntekijöille lisävalmiuksia väkivaltaisen radikalisoitumisen mahdollisimman varhaiseen tunnistamiseen ja siitä kertovien merkkien havainnointiin Euroopan neuvoston käsikirjan mukaisesti. Opetusmateriaalista tulisi saada työhön lisää motivaatiota, työkaluja kriittiseen ajatteluun sekä konkreettista apua ongelmatilanteisiin. (Koskelo ym. 2009, 6).

Väkivaltaisessa radikalisoitumisessa on kyseessä erittäin monimuotoinen ja yksilöllinen prosessi, joka ei etene tietyn kaavan mukaan. (Malkki 2016). Prosessi saattaa ilmentyä vankilaolosuhteissa hieman eri tavalla, kuin vapaudessa, suljetuista oloista johtuen. (Rikosseuraamuslaitoksen raportti 2018). Mielestämme oli aiheellista korostaa oppaassa yhteistyön merkitystä havainnointityön tukena Mitä useampi työntekijä osaa tunnistaa radikalisoitumisen merkkejä, sitä suuremmalla todennäköisyydellä saadaan kohdennettua ennaltaehkäisevää työtä optimaalisella tavalla. Koska havainnoimisen taito kehittyy teoretiedon, harjoituksen ja kokemuksen kautta (Vilkkä 2006). oli mielestämme tärkeää luoda työntekijöille tietoa lisäävä, ammatillisesti hyödynnettävissä oleva opas. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on tukea henkilökunnan

ammattillisen osaamisen kehittämistä. (Rikosseuraamuslaitos 2020). Havainnoiva tunnistamistyö tukee omalta osaltaan kokonaisvaltaista dynaamista turvallisuutta vankiloissa.

Tekemämme sähköisessä muodossa oleva havainnointiopas vastaa tilaajan ja työelämän tarpeisiin. Opas kehittää henkilökunnan ammattitaitoa ja tukee havainnoivaa työtä väkivaltaisesta radikalisoitumisesta. Oppaassa on selkeässä muodossa kerrottu väkivaltaisen radikalisoitumisen prosessista, peilaten tuoreisiin tutkimuksiin ja ilmiötä selittäviin teorioihin. Kehittämistyöhön valitsemamme materiaalit ja tutkimukset vastaavat mielestämme parhaiten vankilaympäristön ilmentymiä. Opas on pyritty koostamaan siten, että se vastaa Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiden ammattitaitoa kehittävää materiaalia. Oppaan sisällön monimuotoisuuden takaa yhteistyössä Rikosseuraamusalan ammattilaisten kanssa tuotettu materiaali sekä luotettava ja kattava tietoperusta. Kehittämistyön laadun takaamiseksi oli hyvä hyödyntää asiantuntijoita ja yhteistyöverkostoja. (Ojasalo ym. 2014, 190-191).

Valmis opas esiteltiin useille Rikosseuraamusalla työskenteleville henkilöille ja tahoille. Vastaanotto oli positiivista. Opas nähtiin monikäyttöisenä ja tarvettaan vastaavana. Yksi lähtökohdistamme oli että, kehittämistyötä tehdään aina työelämän tarpeet huomioiden. (Ojasalo ym. 2014, 190-191). Työelämän tarpeet huomioitiin laaja-alaisesti työn tilaajasta työntekijöihin. Oppaan päivitettyä ja visuaalista ilmettä pidettiin käytännöllisenä. Visuaalisuuden avulla oli tarkoitus antaa lisätietoa ilmiöstä ymmärrettävällä tavalla. (Koskelo ym. 2009, 15). Yllätyksenä meille tuli oppaaseen kohdistunut mielenkiinto muiden laitosten ja yksiköiden taholta. Oppaan sähköinen muoto mahdollistaa tulevaisuudessa sen monipuolisen käytettävyyden sitä tarvitseville tahoille.

Kehittämistyömme on ollut prosessina erittäin moniulotteinen. Kehittämistyöt ovat monimuotoisia ja niiden toteutustapojen tulee tukea tehtävää työtä. (Ojasalo ym. 2014, 190-191). Oma tietotaitomme ja näkemyksemme tehtävään kehittämistyöhön ovat kasvaneet prosessin edetessä. Valmiin tuotoksen tuleekin vastata tekijöidensä tietoja, taitoja ja aihealuetta kokonaisvaltaisesti. (Vilkkä & Airaksinen 2004, 9-11). Olemme saaneet erittäin tärkeää asiantuntija tukea monelta eri taholta. Yhteistyö on ollut sujuvaa ja monipuoliset näkemykset aiheestamme ovat auttaneet työssä suuresti. Meitä auttaneet, tukeneet ja konsultoineet tahot työskentelevät Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa. Verkostomme on ollut monipuolinen ja koostunut eri vankiloiden, yksiköiden ja toimipisteiden työntekijöistä. Heidän kanssaan tehdyissä sopimuksissa sovimme, että kaikki osallistuneet tahot pysyvät työssämme anonyymeinä.

Työpajatyöskentelyssä hyödynnetään osallistujien ideoita ja näkemyksiä valituista aihealueista. (Ojasalo ym. 2014, 160). Olimme asettaneet työpajatyöskentelylle tavoitteeksi, että saamme tuotettua havainnointi- ja tunnistamisopasta varten mahdollisimman monipuolista ja laadukasta materiaalia. Tiedon tuottaminen ja sen analysointi vaatii tekijöiltään riittävästi tietoa ja ymmärrystä aiheesta. (Ojasalo ym. 2014, 119). Työpajatyöskentelyn avulla saimme nämä

tavoitteemme täytettyä. Osallistuneiden Rikosseuraamusalan ammattilaisten myötävaikutuksella, saimme tuotettua huomattavan määrän käytettävää kirjallista materiaalia. Materiaalia analysoitiin toimestamme ja lopputulokset ovat luettavissa liitteenä olevaan oppaaseen sisällytettynä. Työpajatyöskentely oli kokonaisuudessaan ilahduttavan aktiivista ja tuottavaa. Työpajatyöskentelyyn kutsutuista henkilöistä suurin osa pääsi osallistumaan. Työskentelyn pohjalta tuottamamme yhteenveto ja materiaali toimitettiin kaikille osallistuneille tarkastettavaksi ja kommentoitavaksi. Saadun palautteen perusteella teimme tarvittavia täydennyksiä, sekä tarkennuksia oppaaseen. Kokonaisuutena arvioiden työpajatyöskentelyn avulla koostetulla tiedolla oli merkittävä rooli osana havainnointioppaan sisältöä.

Kehittämistyömme tavoitteena oli antaa työn tilaajalle laadukas ja monikäyttöinen havainnointityökalu, joka on helposti henkilökunnan hyödynnettävissä. Kehittämistyömme prosessi on ollut monivaiheinen ja sisältänyt lukuisia rikosseuraamusalan ammattilaisten palautteita, joita olemme hyödyntäneet laadukkaan havainnointioppaan valmiiksi saattamisessa. Seuraavassa taulukossa esittelemme kehittämistyölle asetettujen tavoitteiden tulokset. (Kts. taulukko 3.)

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Tulokset
<p>1. Vastata työelämän kehitys tarpeeseen henkilökunnan ammattitaitoa lisäämällä</p>	<p>1. Kuinka helpottaa tunnistamista ja havainnointia vankilan arjessa?</p> <p>2. Kuinka hyödyntää tehtyjä havaintoja?</p> <p>3. Miten havainnointi oppaasta saadaan mahdollisimman hyödyllinen henkilökunnalle?</p>	<p>Tekemämme havainnointiopas tukee Rikosseuramusalan henkilökunnan työskentelyä</p> <p>Havaintoja voidaan hyödyntää kokonaisvaltaisen dynaamisen vankilaturvallisuuden parantamisessa</p> <p>Saadun palautteen perusteella havainnointiopas vastaa työelämän ja henkilökunnan tarpeisiin</p> <p>Havainnointioppaan sähköinen muoto tukee sen monipuolista käyttöä ja helpottaa päivittämistä</p>
<p>2. Luoda laadukas ja monikäyttöinen havainnointi opas</p>	<p>1. Miten opasta arvioidaan?</p> <p>2. Miten opas tavoittaa henkilökunnan?</p> <p>3. Miten saadaan kerättyä tietoa ymmärrettävään muotoon opasta varten?</p>	<p>Havainnointiopasta arvioitiin useaan otteeseen prosessin eri vaiheissa</p> <p>Opas on sähköisessä muodossa ja tavoittaa hyvin henkilökunnan</p> <p>Oppaan käytetty tieto koostettiin, muokattiin ja analysoitiin huolellisesti. Apuna käytettiin Rikosseuramusalan ammattilaisia</p>
<p>3. Toteuttaa onnistunut työpaja työskentely osana tiedon hankintaa</p>	<p>1. Miten työpajan onnistumista arvioidaan?</p>	<p>Työpajan onnistumista arvioitiin saadun palautteen ja materiaalin avulla</p> <p>Näkemyksemme mukaan työpaja työskentely oli kannattavaa</p>

Taulukko 3: Kehittämistyön tavoitteiden arviointi

Kehittämistyötä kokonaisuudessaan arvioituna täytimme asetetut tavoitteet. Laadullisesti työ vastasi asetettuja tavoitteita. Ammattimaisen ohjauksen avulla työmme laatu pysyi tavoitteiden mukaisena ja etenimme prosessissa kohti asettamiamme tavoitteita. Aikataulullisesti kehittämistyömme toteutus oli tiukka ja vaati molemmilta tekijöiltä huomattavaa panostamista,

että asetetussa aikataulussa pysyttiin. Tiukka aikataulu oli kuitenkin molempien tekijöiden vapaaehtoinen valinta ja siitä syystä motivaatio työskentelylle säilyi prosessin aikana korkealla.

Tehtyä havainnointiopasta on aiheellista arvioida erikseen. Oppaan tekeminen oli meille molemmille aiheena mielekäs ja työelämässä havaittu tarve tämänkaltaiselle työlle kannusti suoriutumaan valitusta aiheesta mahdollisimman hyvin. Halusimme toteuttaa laadukkaan, riittävän monipuolisen ja Rikosseuraamusalan ammattilaisia, sekä vankiloiden muuta henkilökuntaa hyödyttävän materiaalikokonaisuuden. Oppaan sähköinen muoto oli itsestään selvä, sen monipuolisen hyödynnettävyyden kannalta. Koska erilaisissa työympäristöissä työssäoppimista tulee hyödyntää monipuolisilla ja juuri siihen ympäristöön sopivalla tavalla. (Kupias & Peltola. 2019, luku 1).

Oppaan tilaajana ja työelämän edustajana toimi Helsingin vankila, mutta opas on kirjoitettu tarkoituksellisesti sellaiseen muotoon, että se on helposti muokattavissa ja hyödynnettävissä myös muissa vankiloissa, yhdyskuntaseuraamustoimistoissa, sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa. Oppaan ajanmukainen päivitys on tehty helpoksi sähköisen muodon takia. Oppaassa käsitellyt aiheet ja ilmiöt elävät yhteiskunnallisten muutosten ja vankiloissa tapahtuvien muutosten myötä. Annamme paljon painoarvoa sille, että opasta on mahdollista muokata tämänkaltaisten muutosten mukaan. Oppaaseen on mahdollista lisätä materiaalilähteisiin uutta aineistoa ja tutkimusta sitä mukaan, kun sitä on saatavilla. Muokkaus ja päivitysoikeudet pysyvät tekijöillä.

Henkilökunnan ammatillista osaamista täydentävän materiaalin tulisi olla riittävän monimuotoista ja mahdollistaa tiedon syventämisen. (Koskelo ym. 2009, 15). Meille oppaan tekeminen oli kokonaisuudessaan monimuotoinen prosessi, jossa onnistuimme hyvin. Materiaalia tuotettiin useilla eri tavoilla. Hyödynsimme mielikuvitusta, omia taitoja ja innovatiivisia ideoita osana oppaan tekemistä. Luonnollisesti kaikki ideat eivät käytännössä olleetkaan toteuttamiskelpoisia, mutta luova työote ja työn kehittämisen ajatus säilyi läpi koko prosessin. Kokonaisuudessaan opas on varsin käyttökelpoinen.

7.1 Oppimisen arviointi

Oppiminen näin mittavassa kehittämistyössä oli monipuolista. Molemmat kehittivät yli asetettujen tavoitteiden henkilökohtaisen oppimisen suhteen. Henkilökohtaisten tavoitteiden käsitteleminen oli helpointa kuvata alla olevan taulukon avulla. (Kts. taulukko 4.)

Henkilökohtaiset tavoitteet	Arviointikysymykset	Tulokset
1. Oman ammatillisen tietotaidon ja osaamisen kehittäminen	1. Miten ammatillinen osaaminen kehittyi?	Kokonaisvaltaisen ammatillisen osaaminen kehittyi huomattavasti Huomattavaa kehittymistä ja monipuolistumista tapahtui tiedonhankinnan osaamisessa
2. Perehdyttämis- ja asiantuntijavalmiuksien kehittäminen	1. Miten osaaminen kehittyi? 2. Miten oppaan tekeminen kehitti henkilökohtaisia perehdyttämis- ja asiantuntijavalmiuksia?	Työn tekemisen myötä tietotaito lisääntyi merkittävästi Oppaan tekeminen lisäsi kokonaisvaltaista ymmärrystä aiheesta ja näin ollen perehdyttämisvalmiudet paranivat

Taulukko 4: Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi

Kehittämistyön tekeminen on kasvattanut ammattitaitoamme merkittävästi. Kehittämistyön prosessi ja oppaan tekeminen käytännössä on lisännyt tietoa käsitellystä aiheesta ja lisännyt teknisten työkalujen käyttövalmiuksia. Tutkimustyön tekeminen ja tietoisuus sen eri metodeista on lisääntynyt merkittävästi. Kehittämistyön prosessin luonteen ymmärtäminen suurena, pitkäjänteisyyttä vaativana kokonaisuutena on ollut ammatillisessa mielessä erityisen kasvatettavaa. Oppaan tekeminen opetti meidät katsomaan asioita uusin silmin. Visuaaliset näkökulmat, kuvamateriaalin tuottaminen ja sisällön rakentaminen yhdenmukaiseksi, ymmärrettäväksi kokonaisuudeksi kasvattivat meitä ammatillisesti. Kehittämisprosessin aikana saatu palaute ja keskinäinen reflektointi vei työtä haluttuun suuntaan. Taito ottaa annettua palautetta vastaan, toteuttaa työtä toivottuun suuntaan, kuitenkin oman näkemyksen säilyttäen oli prosessissa antoisaa.

Aktiivinen vuorovaikutus asiantuntijoiden ja ammattilaisten kanssa kehittivät tekijöiden vuorovaikutustaitoja. Rikosseuraamusalan asiakaskunnan monimuotoisuuden huomiointi ja heidän erityispiirteensä havainnollistui prosessin edetessä. Kulttuurisensitiivisyyden huomiointi osana ammattiosaamista kehitti meitä monipuolisesti. Ymmärryksemme Rikosseuraamusalan palvelukentän laajuudesta päivittyi. Keskinäinen tehtävien jako onnistui prosessissa hyvin perusteellisen suunnittelun ja aikataulutuksen ansiosta. Etäyhteyksistä oli hyötyä, koska ne mahdollistivat yhteiset säännölliset refleктоivat palaverit. Kehittämistyön tekeminen ei ollut tiukasti aikaan tai paikkaan sidottua etäyhteyksien ansiosta. Normaalisti matkan tekoon käytetty aika pystyttiin hyödyntämään tehokkaana työskentelynä. Seuraavissa luvuissa molemmat tekijät kertovat omin sanoin omista tavoitteistaan, niiden saavuttamisesta ja opinnäytetyöprosessista.

7.2 Harrietin oma arvio

Henkilökohtaiseksi tavoitteeksi asetin itselleni parantaa omaa tietämystäni tekemästämme aiheesta - väkivaltainen radikalisoituminen ja sen havainnointi. Tavoite tämän suhteen täyttyi moninkertaisesti. Valitsemamme aihe oli itselle mielenkiintoinen. Siitä lukeminen, siihen syventyminen ja asioiden selvittäminen olivat mielekkästä. Tämä aihe tulee pysymään itsellä varmasti mielenkiinnon kohteena tulevaisuudessakin, mikä takaa omalta osaltaan henkilökohtaisen oppimisprosessin jatkuvuuden. Tämän kehittämistyön tekemisen jälkeen minulla on paremmat valmiudet osallistua aiheen parissa tehtävään perehdytystyöhön. Henkilökohtaisen tiedon tasolla olen vasta alkutaipaleella, mutta laajentuneiden yhteistyöverkoston ja tiedonhankintaväylien tuntemuksen kautta pystyn edistämään asioita omalta osaltani. Opinnäytetyössämme haasteeksi osoittautui valtavan tietomäärän rajaaminen olennaiseen ja aidosti tarpeelliseen tietoon. Onnistuin siinä hyvin, mutta useita tiukkoja pohdintoja sain tämän aiheen kanssa tehdä. Toinen suuri henkilökohtainen haaste oli ajankäyttö ja ajan riittäminen näin vaativan prosessin läpi viemiseen, asetetun aikataulun puitteissa, työnlaadun siitä kärsimättä. Tukijoukot ovat olleet kallisarvoisia ja välttämättömiä tämän prosessin kaikissa vaiheissa.

Toimiva keskinäinen työnjako oli tärkeässä roolissa opinnäytetyön tekemisessä. Sen avulla takasimme tehokkaan työskentelyn, ajankäytön ja työn etenemisen suunnitellun aikataulun mukaisesti. Työnjaossa molemmat pääsivät hyödyntämään omia vahvuuksiaan. Minulle luontaista oli työn aikataulutamisesta huolehtiminen ja yhteistyöverkoston ylläpitäminen. Valokuvaaaminen, kuvien muokkaaminen ja visuaalisen ulkoasun pohdinta oli luontevampaa minulle. Juhon vahvuuksiin kuuluvat, teknisiä taitoja vaativat osuudet kohdentuivat luontaisesti hänelle. Molempien omien vahvuuksien hyödyntäminen työnjaossa oli oikein toimiva ratkaisu. Itselle mielekkäiden asioiden tekeminen kevensi mukavalla tavalla työmäärää. Jokainen työvaihe käytiin yhdessä läpi ennen niiden tekemistä ja valmis tuotos viimeisteltiin työparin kanssa. Suurimman osan opinnäytetyön työvaiheista koostimme yhdessä etäyhteyksiä hyödyntäen. Sähköisen yhteyden kanssa työpari pääsi lähes perheenjäsenen asemaan työtä koostaessamme.

Henkilökohtaisessa arvioinnissani haluan korostaa työparin tärkeyttä. Saman henkinen ja yhteisen näkemyksen kehittämistyöstä omaava työpari on ollut erittäin tärkeä työn eri vaiheissa. Työparini on toiminut loistavana tasapainottavana tekijänä. Kärsimättömälle luonteelleni, näin kauan kestänyt, pitkäjänteisyyttä vaatinut kehittämistyö ja sen valmiiksi saattaminen on ollut erittäin kasvattava kokemus. Työparin kanssa käydyt reflektoinnit, niin hyvistä, kuin haastavistakin aiheista, ovat toimineet voimavarana ja kehittämistyön moottorina.

7.3 Juhon oma arvio

Näin jälkikäteen voi matkan varrelta viisastuneena sanoa, että onneksi sitä ei tiennyt minkälainen prosessi tämä kehittämistyö kaiken kaikkiaan tulee olemaan. En olisi kyllä ikinä uskonut kuinka monisyinen, vaiheinen sekä laaja kokonaisuus tämä on. Itsellä ei ollut oikein

minkäänlaista kokemusta tutkimus- ja kehittämistyöstä aikaisemmin, joten tämä on ollut todella opettavainen projekti kaiken kaikkiaan. Olen aidosti tyytyväinen aikaansaannokseemme. Myös saatu palaute ja tieto siitä, että tekemämme opas tulee olemaan hyödyllinen ja merkityksellinen toi lisävoimia sen tekemiseen.

Kehittämistyöllemme alkuvaiheessa asetetut tavoitteet, kehittää omaa tietotaitoa, ammatillista osaamista, sekä perehdyttämis- ja asiantuntijavalmiuksia täyttyivät varmasti moneen kertaan. Ne myös auttoivat hyvänä ohjenuorana jatkamaan tätä prosessia eteenpäin aikataulullisesti haasteellisissa kohdissa. Toinen merkittävä apu oli jo suhteellisen varhaisessa vaiheessa lukkoon lyöty aikataulutus, projektin eri vaiheille, josta saimme pidettyä todella hyvin kiinni. Uskon myös, että tämä suhteellisen lyhyeen aikatauluun tehty työ oli meille paras vaihtoehto kaikkine muuttuvine tekijöineen. Kolmantena ja varmasti vaikutukseltaan isoimpana motivaattorina oli työparini intohimoinen suhtautuminen tähän kehittämistyöhön ja sen järjestelmälliseen läpiviemiseen. Ilman työparini vahvaa sitoutumista prosessi olisi varmasti jäänyt puolitiehen.

Kehittämistyö avarsi todella paljon myös omaa tietämystä sekä käsitystä eri aatteiden suuntauksista ja ominaispiirteistä. Oppimiskokemuksena tämä oli todella intensiivinen, antoisa ja tietoisuutta lisäävä ajanjakso. Aihepiirimme ollessa todennäköisesti noususuunnassa yhteiskunnassamme, seuran varmasti entistä suuremmalla mielenkiinnolla tästä eteenpäin radikalisoitumisesta käsitteleviä aiheita, kun tähän maailmaan pääsi ikään kuin sisälle.

Keskinäinen työnjakomme pohjautui pitkälti omien vahvuuksien mukaisesti. Minä hoidin käytännöllisistä syistä kaikki virkasähköpostilla hoidettavat asiat, Harrietin ollessa opintovapaalla. Samoin myös suurin osa teknisen osaamisen alle menneet asiat, kuten taulukoiden teko oli minun käsialaani. Muutoin mielestäni aika hyvin saimme jaettua työt aina tapauskohtaisesti sovittuna omiin menoihimme. Tuotettu materiaali tarkastettiin aina ristiin sekä kävimme läpi sen yhdessä ajatuksia vaihtaen.

8 Pohdinta

Tässä yhteydessä pohdimme reflektoiden kehittämistyön prosessia oppimisen ja haasteiden näkökulmasta sekä meidän ammatillista toimintaamme. Pohdimme työn eettisyyttä ja luotettavuutta työn eri vaiheissa. Lopuksi käymme läpi kehittämis- ja jatkotutkimusehdotuksia. Kehittämistyönä tehdyn opinnäytetyön prosessin läpikäyminen laajensi näkökulmiamme ja käsitystä väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja sen monimuotoisesta etenemisestä sekä ilmenemismuodoista. Tutustuminen laajaan lähdemateriaaliin syvensi ammatillista osaamistamme radikalisoitumisesta niin yhteiskunnan kuin Rikosseuraamuslaitoksenkin näkökulmasta. Tavoitteenamme oli tehdä ja koostaa saatavilla olevasta aineistosta helposti käytettävä havainnointiopas sekä samalla kehittää omaa ammatillista tietotaitoa ja osaamista. Molemmat tavoitteet täyttyivät varmasti moninkertaisesti.

Kehittämistyön tekeminen oli meille molemmille oikein antoisa projekti. Mielenkiintoisen aiheen lisäksi saatu palaute oppaan hyödyllisyydestä ja merkityksellisyydestä loi positiivisen kierteen oppaan tekoon. Vaikka tämä kehittämis työ olikin oikein opettavainen ja kasvattava kokemus, oli se myös paljon aikaa ja vaivaa vievä, varsinkin näin tiiviiseen aikatauluun sovitettuna. Eteen tulleet haasteet täytyi soveltaa parhaankykyimme mukaan, koska tiukka aikataulu ei antanut liikaa pelivaraa suuntaan tai toiseen. Suunnitteluvaiheen yhteydessä suurimmaksi osaksi hankitut taustatiedot, yhteistyökumppanit ja lähdemateriaalit antoivat meille aikaa varsinaisen kehittämistyön tekemiselle.

Osana kehittämistyön arviointia on aiheellista käsitellä prosessissa vastaan tulleita haasteita, ongelmia ja ratkaisuehdotuksia niille. Päälimmäisenä esille tulee aikataululliset haasteet. Kehittämistyölle asetettu tiukka aikataulu, yhdistettynä molempien tekijöiden henkilökohtaisiin aikatauluihin loi varmasti suurimmat haasteet. Niistä selvittiin tarkalla aikataulutamisella ja joustavuudella. Työpajatyöskentelyn suhteen oli haasteita saada sovitettua vuorotyötä tekevien osallistujien aikataulut yhteiseen aikaikkunaan. Etäyhteydet ja tekniikka toivat oman mausteensa haasteiden muodossa työn tekemiseen ja toteutukseen. Oppaan teossa meni huomattavan paljon aikaa tietoteknisten ja uusien asioiden opetteluun. Etäyhteydet eivät aina toimineet toivotulla tavalla ja niiden suhteen sai käyttää välillä hyvinkin luovia ratkaisuja. Aiheemme oli laaja ja erittäin mielenkiintoinen. Aineiston hankinta oli osaltamme aloitettu hyvissä ajoin ja sitä olikin runsain määrin. Aineiston rajaaminen ja oppaan aiheiden oikeissa mitasuhteissa pysyminen tuotti työtä tehdessä haasteita. Rajaamisessa saimme onneksemme ammattimaisia näkemyksiä yhteistyötahoilta. Lähdemateriaalin henkilökohtainen lukeminen ja siististäminen vei runsaasti aikaa, vaikka se ei suoranaisesti näy tuotettuna materiaalina kehittämistyössä.

Oppaan sähköinen muoto mahdollistaa sen kehittämisen, päivittämisen ja uudistamisen, tarvetta vastaavalle tasolle. Tiukat aikataulut olisivat olleet ratkaistavissa väljemmällä aikatauluksella. Teknisiin haasteisiin on saatavilla lisää koulutusmahdollisuuksia ja teknistä tukea. Tiedot asiat eivät ole muokattavissa toimenpiteillä. Pandemia-ajan etätyöskentely ja vallitsevat rajoitukset, sekä vankiloissa tehtävä vuorotyö, eivät tunne toimenpide-ehdotuksia. Tulevaisuuden haasteena voidaan pitää sähköisen oppaan päivittämistä. Siihen on varattava riittävästi työaika ja resursseja. Ajantasaisen oppaan voidaan katsoa ajavan asiansa osana henkilökunnan perehdyttämistä ja täydennyskoulutusta. Kehittämistyötä varten hankimme mittavan määrän käytettävää lähdemateriaalia. Lähteiden juurille pääseminen tuotti välillä erittäin paljon työtä ja muutamien kohdalla osoittautui jopa mahdottomaksi. Tähän oli varmasti osasyynä tekijöiden omien taitojen rajallisuus. Yliopistojen aineistojen lainauskäytännöt ja sähköisten aineistojen käytettävyydessä esiintyneet rajoitukset, antoivat lisää haastetta ja lisäväriä muutenkin värikäeseen prosessiin. Positiivisena asiana on mainittavia, huima kehitys tällä tiedonhankinnan sektorilla.

8.1 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyö toteutettiin kokonaisuudessaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien ohjeiden mukaisesti. Hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla tehty tutkimus on luotettava ja eettisesti hyväksyttävä. Tutkimusten tuloksien, niiden arvioiminen ja esittäminen toteutetaan rehellisesti, huolellisesti ja tarkkuutta noudattaen. Työpajoja varten tarvittavat tutkimus- ja haastatteluluvat haettiin etukäteen sekä teimme eettisen ennakoarvioinnin, siitä ketkä rikosseuraamusalan ammattilaiset työpajaan kutsutaan. Tässä kehittämistyössä kiinnitettiin erityistä huomiota vastuullisuuteen, avoimuuteen ja huolellisuuteen, niin suunnittelun-, opinnäytetyön- että oppaan tekemisen kaikissa vaiheissa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Opinnäytetyössämme raportoidaan työn eri vaiheita, omia sekä työn tavoitteita, käytettyjä tutkimusmenetelmiä, työpajoista saatuja ja analysoituja materiaaleja sekä tehtyjä huomioita ja havaintoja. Selkeä, huolellinen ja tarkka raportointi työn eri vaiheista asianmukaisineen viittaus käytäntöineen tuo työlle luotettavuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Toitimme kehittämistyömme kaikki vaiheet Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaisesti myös eettisyyden osalta. Kunnioitamme työssämme ihmisarvoa ja toteutimme työmme huomioimalla oikeudenmukaisuuden työmme kaikissa vaiheissa. Ennaltaehkäisevän työn tueksi tarkoitettu opas tukee omalta osaltaan rikosseuraamusalan ammattilaisten ammatillista kasvua ja rikosseuraamusasiakkaiden yksilöllistä mahdollisuutta muuttua ja kasvaa ihmisenä, sekä saada tukea kohti rikoksetonta elämää. (Rikosseuraamuslaitos 2020.)

Kaarina Mönkkönen käsittelee kirjassaan ammatillistaetikkaa kehittämistyöhömme sovellettavalla tavalla. Eettistä toimintaa ohjaa aina ihmisarvoinen kohtelu ja kansalaisen perusoikeudet.

Monilla aloilla on myös alakohtaisia eettisiä periaatteita, jotka tukevat ja ohjaavat työntekijöitä. Mönkkösen mukaan eettisiä näkökulmia tulee tarkastella riittävän laajasta ja organisaatiota parhaiten vastaavasta näkökulmasta. Kaikissa asiakastilanteissa ei ole aina helppoa käyttäytyä eettisten periaatteiden mukaisesti. Työn kuormittavuus ja kiire laskevat eettisen työskentelyn tasoa. Eettisten periaatteiden vaaliminen työyhteisössä saattaa välillä olla kuormittavaa, varsinkin nykypäivän tehokkuusajattelussa. (Mönkkönen 2018, 37-43.)

Mönkkönen käsittelee myös moraalista toimintaa asiakastyössä. Hänen mukaansa moraalinen sosiaalinen tehtävä on säädellä ihmisten käyttäytymistä ja heille yhteisiin arvoihin perustuva päämäärä. Moraalikäsitykset vaihtelevat yksilöiden ja yhteisöjen välillä, riippuen myös aikakaudesta, jota eletään. Vaikka yhteisö ja rakenteet luovat puitteet moraalille on, kuitenkin jokainen työntekijä arvoiltaan hieman erilainen, vastuussa itsestään ja oman tekemisensä laadusta. Moraalinen kehitys edellyttää empatiakykyä. Empatia on hyvä työväline, mutta sen oikeanlainen käyttö vaatii paljon harjoittelua. Moraali on myös asia, joka kehittyy ja muuttuu iän myötä. Ympäristö vaikuttaa moraalien kehitykseen, mutta optimaalisessa tilanteessa työntekijän moraalikäsitys vain paranee työvuosien kuluessa. Oikeudentunto on tärkeä osa moraalialia ja tämä pääsee oikeuksiinsa silloin, kun joudutaan tulkitsemaan vallalla olevaa tilannetta, johon ei välttämättä ole tiukkoja sääntöjä olemassa. Työyhteisön johto on suuressa roolissa eettisesti kestävä toimintakulttuurin luomisessa. Epäasialliseen kohteluun ja ilmiöihin tulee puuttua heti, kun niitä havaitaan (Mönkkönen 2018, 43-50.)

8.2 Kehittämisen- ja jatkotutkimusehdotukset

Seuraavassa luvussa pohdimme kehittämistyöllemme ehdotuksia, joiden avulla olemassa olevaa opasta olisi mahdollista kehittää tai parantaa. Tekemämme opas on tarkoituksellisesti tiivis tietopaketti, jotta se palvelisi mahdollisimman tehokkaasti rikosseuraamusalan työntekijöiden työskentelyä ja tarpeita. Rikosseuraamuslaitoksen dynaaminen turvallisuus tulisi huomioida osana tulevia kehittämistöitä, sillä se vaikuttaa henkilökunnan toimintaan ajattelutapojen ja tekojen muodossa. (Rikosseuraamuslaitos 2015). Opas on tehty vuoden 2021 tietojen ja ilmiöiden valossa. Koska ilmiöt elävät ja aiheesta tulee koko ajan uutta tutkimustietoa, on tärkeää huolehtia oppaan ajanmukaisesta päivittämisestä. Kansainvälisen materiaalin ja tutkimustiedon tarkempi tarkastelu saattaisi tuoda uusia näkökulmia rikosseuraamusalan ammattilaisten käyttöön.

Rikosseuraamuslaitoksen tuoreimman 2021-2024 strategiakartan mukaan organisaation tavoitteena on tukea henkilökunnan osaamisen kehittämistä (Rikosseuraamuslaitos 2020.) Rikosseuraamuslaitoksessa työntekijöiden ammatillinen osaaminen ja täydennyskoulutuksiin osallistumisen kannustaminen on tärkeässä roolissa osana henkilökunnan kehittämistä ja hyvinvointia. (Rikosseuraamuslaitos 2020). Tekemämme opas tukee omalta osaltaan Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan koulutuksellisia tavoitteita ja arvoja. Rikosseuraamuslaitoksen Rise 2.0

loppuraportin mukaan henkilöstöryhmien yhtenäisen arvopohjan ja toimintakulttuurin kehittäminen edistää asetettujen tavoitteiden mukaista toimintaa ja tehostaa organisaation toimeenpanokykyä. (Rikosseuraamuslaitos 2020). Henkilökunnan kouluttautumis- ja työnkehittämismahdollisuudet parantavat omalta osaltaan Rikosseuraamuslaitoksen yhtenäistä toimintakulttuuria ja arvopohjaa. Monipuoliset ja tarvetta vastaavat henkilökunnalle suunnatut ammatilliset kehittämismahdollisuudet ovat tärkeä osa työntekijöiden ammatillista osaamista ja organisaation toimintaa.

Näkemyksemme mukaan opasta ja sen sisältöä olisi mahdollista syventää huomattavasti jokaisen ilmiön ja tutkimustiedon osalta. Halutessaan jokaisesta ilmiöstä voisi tehdä, vaikka oman opinnäytetyön. Aiheeseen liittyvää hyödynnettävissä olevaa tutkimustietoa ja kirjallisuutta löytyy runsaasti. Jatkotutkimuksen ja kehittämisen kannalta aihetta voisi lähestyä eri näkökulmista, jolloin sen avulla saataisiin syvempää ja yksityiskohtaisempaa tietoa. Olisi mielenkiintoista käsitellä aihetta ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta. Vankeusaikana oikein kohdennetuilla toimenpiteillä voidaan vähentää vapautuvan vangin sekä yhteiskunnallista, että rikoksen uusimisen riskiä. (Sisäministeriö 2020).

Rikosseuraamusalalle olisi hienoa saada tuotettua nykyaikaista koulutusmateriaalia esimerkiksi videoiden tai interaktiivisen opetusmateriaalin muodossa. Tämänkaltainen materiaali mahdollistaisi uudenlaisen ja todennäköisesti tehokkaamman oppimiskokemuksen. Rikosseuraamusalan opiskelijoissa on varmasti runsaasti teknisiä erikoistaitoja omaavia henkilöitä, jotka voisivat hyödyntää kehittämissuositustamme. Olisi mukava nähdä tulevaisuudessa Rikosseuraamusalalla nykyaikaista ja innovatiivista opetusmateriaalia, perinteisessä muodossa olevan materiaalin lisänä.

Sähköisen muodon ansiosta opasta on mahdollista päivittää säännöllisin väliajoin, lisäten ajan-kohtaista tietoa vallitsevista ilmiöistä ja tuoreimmista tutkimustiedoista. Opas on lähtökohtaisesti tehty Helsingin vankilan tilauksesta kaikkien työntekijöiden käyttöön. Opas on hyödynnettävissä muissakin vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa. Oppaan tiivis muoto mahdollistaa sen käytettävyyden rikosseuraamusalan perustutkinto ja täydennyskoulutus opiskelijoiden koulutuksen tukena.

Lähteet

Painetut

Atran, S. 2010. Talking to the enemy. Violent extremism, sacred values, and what it means to be a human. London: Penguin Books.

Kivivuori, J., Aaltonen, M., Näsi, M., Suonpää, K. & Danielsson, P. 2018. Kriminologia rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Tallinna: Gaudeamus.

Kivivuori, J. 2013. Rikollisuuden syyt. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Nemo.

Kupias, P. & Peltola, R. 2019. Oppiminen työssä. E-kirja. Tallinna: Gaudeamus.

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus 1/2014. Riika: Tietosanoma Oy.

Laitinen, K. & Lumio, M. 2009. Terroristin synty ja terrorismin torjunta. Näkökulmia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 78/2009. Tampere: Juvenes Print.

Levä, I. 2006. Sörkan kivinen syli - Helsingin viereisen kuritushuoneen muutos Helsingin vankilaksi. Vankeinhoidon koulutuskeskus. Helsingin vankila.

Malkki, L. 2020. Mitä tiedämme terrorismista. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Myhrberg, P. 2012. Vankeuden täytäntöönpano. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus Oppikirja 2/2012. Tampere: Juvenes Print.

Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Tallinna. Gaudeamus.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudelaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Organisaatiot, rakenteet, prosessit ja laatu. 2021. Laurean esimiestyön opetusmateriaaleja. Rikosseuraamuslaitoksen uudistuva organisaatorakenne. Hannu Kiehelä. Viitattu 26.10.2021.

Sageman, M. 2008. Understanding terror networks. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Simon, P. & Hassisi, B. 2015. Rational choice rewards and the jihadist suicide bomber. Terrorism and Political violence. Taylor & Francis Group. Viitattu 22.12.2021.

Tirri, K. & Kuusisto, E. 2019 Opettajan ammattietiikkaa oppimassa. E-kirja. Gaudeamus.

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Joensuu: Juvenes Print.

Vankeinhoidon perusteet 2002. Vankeinhoidon koulutuskeskuksen julkaisuja 4/2002. Tietosanoma Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sähköiset

Diakonissalaitos 2021. Rauhallisesti Radikalisaatiosta. Viitattu 15.10.2021.
<https://www.hdl.fi/blog/rauhallisesti-radikalisaatiosta/>

Euroopan neuvosto. Euroopan neuvoston käsikirja radikalisoitumisesta ja väkivaltaisesta ekstremismistä vankeinhoito- ja yhdyskuntaseuraamustyössä. Viitattu 1.10.2021.
<https://rm.coe.int/council-of-europe-s-handbook-regarding-radicalisation-and-violent-extr/16808d3dc7>

Hem Gelfand, M. LaFree, G. Fahey, S. & Feinberg, E. 2013. Culture and Extremism. Journal of social issues. Vol 69. No.3. 10. Viitattu 21.12.2021.
<https://spssi-onlinelibrary-wiley-com.libproxy.helsinki.fi/doi/epdf/10.1111/josi.12026>

Hemilä, P. 2007. Lusiminen on kuntoutuksen vastakohta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 15.12.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/7893/URN_NBN_fi_jyu-2007408.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Horsmanheimo, L., Kylli, R-M., Kuokkanen, K. & Palonen E. 2021. Stakeholders of (De-) Radicalisation in Finland. Viitattu 26.10.2021. <https://dradproject.com/?publications=stakeholders-of-de-radicalisation-in-finland>

Kauppila, M. 2016. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäiseminen Suomessa. Tampereen yliopisto. Tampere. Viitattu 25.10.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99058/GRADU-1464179418.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Koskelo, K., Kuusisto, S. & Talasma, E. 2009. Opetusmateriaalin laatiminen: Vinkkejä monipuoliseen opettamiseen. Kehittämishanke. Ammatillinen opettajakorkeakoulu. Tampere. Viitattu 28.10.2021. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/8043/Koskelo.Kati_Kuusisto.Saija_Talasma.Eeva-Maija.pdf?sequence=2

Löfven, S. 2015. Actions to Make Society More Resilient to Violent Extremismi. Government Communication 2014/15:144. Viitattu 25.10.2021. <https://www.government.se/48fdb3/contentassets/ef243295e51d4635b4870963b18bfa89/actions-to-make-society-more-resilient-to-violent-extremism-2014-15-144.pdf>

Mahnood, R & Jetter, M. 2020. Communications technology and terrorism. Journal of conflict resolution. Viitattu 16.12.2021. <https://journals-sagepub-com.nelli.lau-rea.fi/doi/10.1177/0022002719843989>

Malkki L. 2016. Mistä ääri-islamistisen terrorismiin radikalisoituminen johtuu? Viitattu 4.10.2021. <https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/article/view/89729/49009>

Malkki, L. 2015. Mitä terrorismilla voi saavuttaa? Poliitikasta lehti. Viitattu 14.12.2021. <https://politiikasta.fi/mita-terrorismilla-voi-saavuttaa/>

Näkki, P. 2006. Vankien velkaantuminen ja yhteiskuntaan integroituminen. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 15.12.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/71184/Selv200638.pdf?se->

Oikeusministeriön julkaisuja 2021. Tekoälyn hyödyntäminen vihapuheen seurannassa. Viitattu 12.12.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163022/OM_2021_15_SO.pdf

Opetushallitus. Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisy varhaiskasvatuksessa 2019. Viitattu 15.10.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/196361_oph_ekstremismi_varhaiskasvatus_2019.pdf

Opetushallitus. Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisy ammatillisessa koulutuksessa. Viitattu 15.10.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vakivaltaisen-radikalisoitumisen-ja-ekstremismin-ennaltaehkaisy-ammattillisessa-koulutuksessa_1.pdf

Pisiou, D. 2015. Subcultural Theory Applied to Jihadi and Right-Wing Radicalization in Germany. *Terrorism and Political Violence* 27: 9-28. Viitattu 21.12.2021. https://helka.helsinki.fi/discovery/fulldisplay?docid=cdi_crossref_pri- mary_10_1080_09546553_2014_959406&context=PC&vid=358UOH_INST:VU1&lang=fi&search_scope=MyInst_and_CI&adaptor=Primo%20Central&tab=Everything&query=any,contains,Subcultural%20Theory%20Applied%20to%20Jihadi%20and%20Right-%20Wing%20Radicalization%20in%20Germany&offset=0

RAN (Radicalisation Awareness Network). 2016. RAN issue paper: The Root Causes of Violent Extremism. Viitattu 4.10.2021. https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2016-12/issue_paper_root-causes_jan2016_en.pdf

Rikoksentorjunta 2021. Kriminologia. Viitattu 27.10.2021. <https://rikoksentorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista>

Rikoksentorjuntaneuvosto. Teorioita rikollisuuden syistä. Viitattu 21.12.2021. <https://rikoksentorjunta.fi/teorioita-rikollisuuden-syista>

Rikosseuraamuslaitos 2019. Organisaatio. Viitattu 20.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>

Rikosseuraamuslaitos 2019. Arvot. Viitattu 20.9.2021. www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html

Rikosseuraamuslaitos 2020. Strategia. Viitattu 20.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020. Töissä Risessä. Viitattu 15.1.2022. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tyojakoulutus.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020. Rikosseuraamuslaitoksen kulmakivet. Viitattu 20.9.2021. www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html

Rikosseuraamuslaitos 2020. Rise 2.0 loppuraportti. Viitattu 15.1.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201023153851/7LJkoAEnx/Rise_2.0_loppuraportti_Valmis.pdf

Rikosseuraamuslaitos vankilat ja toimipaikat. Viitattu 20.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat.html>

Rikosseuraamuslaitos yhdyskuntaseuraamustoimistot 2019. Viitattu 20.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/yhdyskuntaseuraamustoimistot.html>

Rikosseuraamuslaitos 2020. Helsingin vankila. Viitattu 20.9.2021. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjajhteystiedot/vankilat/helsinginvankila.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015. Turvallisuuslinjaukset. Viitattu 22.9.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/ODlbMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf

- Rikosseuraamuslaitos 2015. Turvallisuuslinjaukset. Viitattu 1.10.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/ODlbMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2018. Rise Verad loppuraportti. Viitattu 1.10.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/t6tkkckKt/RISE_VERAD_Loppuraportti_Julkinen.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2020. Ulkomaalisten vankien osuus. Viitattu 5.1.2022. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20210630143720/7RRy9CvLt/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2020_FI_1.pdf
- Ryynänen, S. 2020. Puhummeko nyt rasismista? Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 12.12.2021. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73369/Ryynanen_Media_ja_viestinta_2020-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sisäministeriö 2020. Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019-2023. Viitattu 1.10.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162073/SM_2020_1.pdf
- Sisäministeriö. Väkivaltaisen radikalisoituminen. Viitattu 5.10.2021. <https://intermin.fi/politiasiat/vakivaltaisen-radikalisoituminen>
- Supon kansallisen turvallisuuden katsaus 2021. Viitattu 28.9.2021. <https://supo.fi/terrorismi>
- Säkerhetspolisens. 2010. Violence-promoting Islamist extremism in Sweden. Viitattu 26.10.2021. <https://chainsoff.files.wordpress.com/2015/02/report-on-violence-promoting-islamist-extremism-insweden.pdf>
- Tammikko, T & Iso-Markku, T. 2020. EU:n ulkoinen terrorismin torjunta: kehitys, rakenteet ja toimet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:7. Viitattu 25.10.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162037/VNK_VNTEAS_2020_7.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Terveystieteiden ja Hyvinvoinnin laitos. Radik-hanke 2021. Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisy. Viitattu 15.10.2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/vakivaltaisen-radikalisoitumisen-ja-ekstremismin-ennalta-ehkaisy-sosiaali-ja-terveystoimessa-radik->
- Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Akateeminen väitöskirja. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 15.12.2021. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kuntoutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf
- Vallinkoski, K. 2019. REDI - Väkivaltaisen ääriajattelun käsittelyn, ennaltaehkäisyn ja kohtaamisen ulottuvuudet opetustoimessa. Blogikirjoitus. Helsingin Yliopisto. Viitattu 16.11.2021. <https://blogs.helsinki.fi/kvallink/2019/05/08/redi-vakivaltaisen-aariajattelun-kasittelyn-ennaltaehkaisy-ja-kohtaamisen-ulottuvuudet-opetustoimessa/>
- Vilka, H. 2006. Tutki ja havainnoi. Viitattu 8.11.2021. <http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-havainnoi.pdf>
- Virtanen, M. & Kivivuori, J. Katsauksia 26/2018. Radikalisoitumisen ehkäiseminen rikosseuraamusalalla: systemaattinen katsaus arviointitutkimukseen. Viitattu 6.10.2021. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/231787/Katsauksia_26_Virtanen_&_Kivivuori_2018.pdf?sequence=3

Yhdenvertaisuus. Vihapuhe. Viitattu 25.10.2021. <https://yhdenvertaisuus.fi/vihapuhe>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. Vihapuhe. Viitattu 25.10.2021. <https://syrjinta.fi/vihapuhe>

Kuviot

Kuvio 1: Erittäin yksinkertaistettu kuvio väkivaltaisesta radikalisoitumisesta	21
Kuvio 2: Vetävät ja työntävät tekijät.....	22
Kuvio 3: Yksinkertaistettu kuvio 3N teoriasta	23
Kuvio 4: Kehittämistyön prosessi	31
Kuvio 5: Työpajatyöskentelyä käytännössä	38
Kuvio 6: Työpajan teemoitetut kysymykset.....	39
Kuvio 7: Oppaasta saatuja palautteita	41
Kuvio 8: Oppaassa käytettyä valokuvamateriaalia.....	42
Kuvio 9: Oppaaseen piirrettyjä symboleja	42
Kuvio 10: Oppaan kansilehti	42
Kuvio 11: Oppaan sisällysluettelo	43

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet.....	7
Taulukko 2: Henkilökohtaiset tavoitteet	8
Taulukko 3: Kehittämistyön tavoitteiden arviointi.....	48
Taulukko 4: Henkilökohtaisten tavoitteiden arviointi	50

Liitteet

Liite 1: Työpajatyöskentelyn haastattelulupahakemus	63
Liite 2: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen osa 1 ja 2	64
Liite 3: Väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen - Opas henkilökunnalle.....	66

Liite 1: Työpajatyöskentelyn haastattelulupahakemus

Hei,

Teemme opinnäytetyötä osana Rikosseuraamusalan sosionomin AMK-tutkintoa, Tikkurilan Laurealle. Työmme tilaajana toimii Helsingin vankila ja toteutamme sen kehittämistyönä, aiheesta: "Radikalisoituneen vangin tunnistaminen". Tarkoituksemme on tuottaa henkilökunnan käyttöön sähköinen opas, joka syventää henkilökunnan osaamista, havainnointikykyä ja tietämystä aihetta koskien. Jotta saisimme oppaasta kattavan ja käytännön tarpeita aidosti vastaavan, toteutamme osana opinnäytetyömme tiedonkeruuta varten työpajan, jonka tarkoituksena on tuottaa oppaaseen ammatilliseen kokemukseen ja näkemykseen perustuvaa tietoa.

Työpajaa varten pyydämme osallistumislupaa XXXX. Työpajan ajankohta pyritään sovittamaan kaikille osallistujille sopivaan ajankohtaan niin, ettei se kuormita liikaa osallistuvaa henkilöä, eikä aiheuta haittaa päivittäisten työtehtävien suorittamiselle. Henkilöiltä on etukäteen kysytty henkilökohtainen suostumus osallistumisesta työpajatoimintaan.

Työpajatyöskentelyyn tullaan hakemaan haastattelulupia kahdeksalle henkilölle, kuuteen eri yksikköön. Työpajoihin osallistuvien henkilöiden antama ammatillinen osaaminen on opinnäytetyömme kannalta erittäin tärkeä. Työpajoista saatu materiaali koostetaan anonyymisti ja lähetetään osallistujille arvioitavaksi. Tietoja säilytetään asetusten ja määräysten mukaisesti. Työpajatyöskentely toteutetaan noudattaen hyvän tutkimuksen periaatteita ja tutkimuseettisten tapojen mukaisesti. Valmis opinnäytetyö ja havainnointi opas tullaan lähettämään työpajatyöskentelyyn osallistuneille virkamiehille, sekä laitoksen johtajille.

Yhteistyöterveisin. Harriet Huhtakangas ja Juho Soukka

Liitteenä:

Opinnäytetyösuunnitelma, Ohjaavan opettajan puolto ja Suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta.

Liite 2: Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen osa 1 ja 2



SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurilan kampus

Sosionomi, Rikosseuraamusala

Opinnäytetyö

Opinnäytetyö toteutetaan noudattaen tutkimuseettisen neuvottelukunnan määrittelemää hyvää tieteellistä käytäntöä. Olen saanut puhelimitse sekä kirjallista tietoa opinnäytetyön sisällöistä, sen tavoitteista sekä nähnyt opinnäytetyöhön liittyvät teemahaastattelun teemat ja/tai kysymykset (ks. lopussa)

- Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun
- Henkilötietoja ei kerätä, joten tutkimusrekisteriä ei synny
- Antamiani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa
- Kaikki vastaustiedot ovat luottamuksellisia

Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja siinä käytettävät tiedonkeruun (kuten haastattelu/videointi/valokuvaaminen/ääninauhoitteet) ja tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia (kuten videointi/valokuvaaminen/ääninauhoitteet) käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin/esittämiseen. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

(Vastaajien tiedot eivät tule näkyviin, suostumuslomakkeet kansioidaan ja säilytetään lukitussa tilassa)

KUVAUS OPINNÄTETYÖSTÄ

Opinnäytetyö tehdään aiheesta ”Radikaloituneen vangin tunnistaminen – Opas vankilan henkilökunnalle”. Opinnäytetyön aihe on syntynyt työelämän tarpeesta. Työ toteutetaan kehittämistyönä. Työn tavoitteena on lisätä henkilökunnan ammatillista osaamista ja parantaa heidän valmiuksiaan tunnistaa radikaloitunut tai radikaloitumisvaarassa oleva vanki.

Kehittämistyössä hyödynnetään työpajatyöskentelyä, jonka avulla on tarkoitus tuottaa tietoa havainnointi oppaan sisällöksi. Työpajaan osallistuvat henkilöt pysyvät anonyymeinä ja tuotettua materiaalia tarkastellaan heidän kanssaan.

Työpaja toteutetaan etäyhteyksillä, kaikille sopivana ajankohtana. Tuotettua tietoa käsitellään ja säilytetään asianmukaisesti. Kehittämistyössä kiinnitetään erityistä huomiota eettisyyteen ja työpajoihin osallistuvien tietosuojaan.

TEEMAT/KYSYMYKSET

Millainen vangin käytös herättää huolen?

Miten kulttuuri ja huolta herättävä käytös eroaa toisistaan?

Miten äärioikeisto ilmenee vankilassa?

Miten ääri-islamismi ilmenee vankilassa?

Muut ilmiöt/tunnusmerkit?

Jatkotoimenpiteet havaintojen jälkeen?

Parannus ehdotuksia havainnoinnin tehostamiseksi?

Liite 3: Väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen - Opas henkilökunnalle

VÄKIVALTAISEN RADIKALISOITUMISEN TUNNISTAMINEN

Opas Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnalle



H.Huhtakangas, J.Soukka

18.1.2022

SISÄLLYSLUETTELO

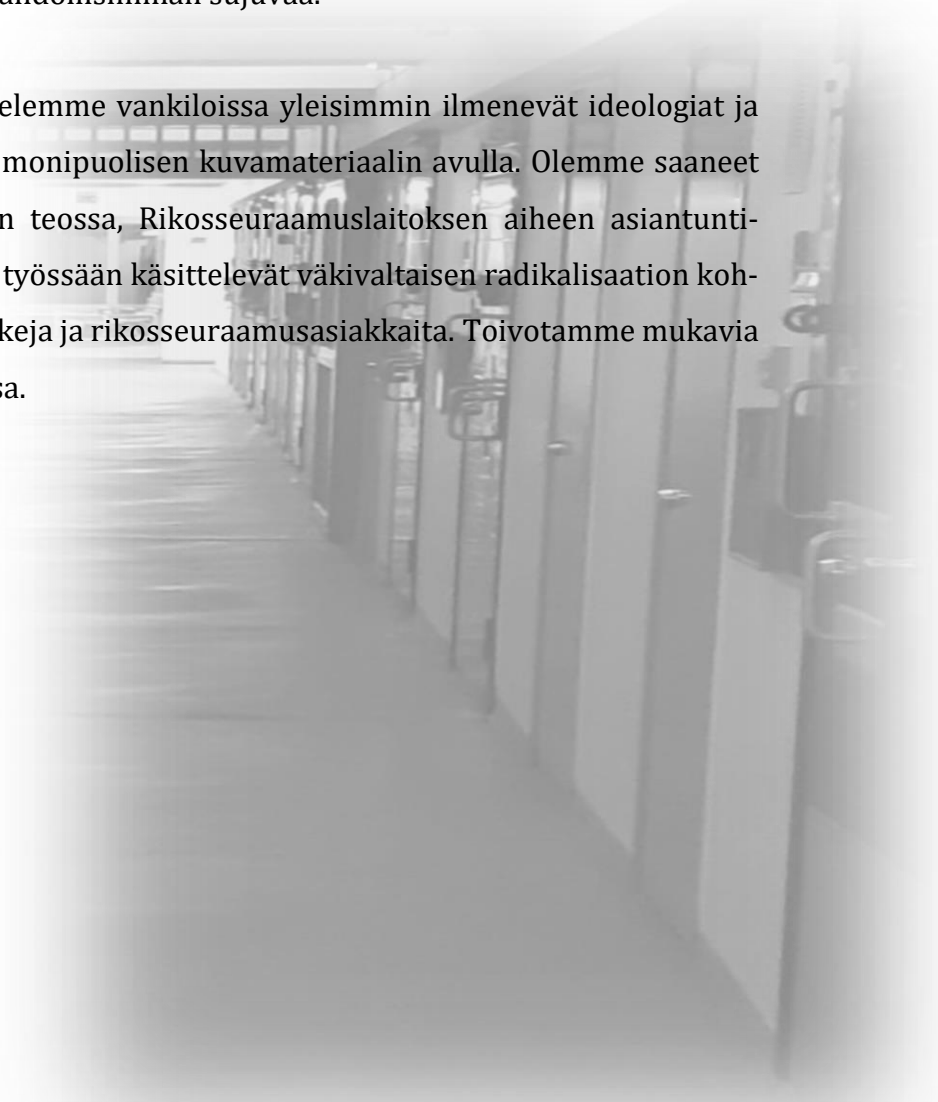
JOHDANTO	69
RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN LINJAUKSET JA OHJEET	70
VANKEUSLAKI	71
AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KÄSITTEISTÖÄ	72
RADIKALISOITUMINEN ILMIÖNÄ	77
RADIKALISOITUMISEN SYNTYMEKANISMI	79
TUTKIMUSTIETOA RADIKALISOITUMISESTA	81
UUTISIA JULKISISTA LÄHTEISTÄ	84
ILMIÖT VANKILASSA	85
YLEISIMMÄT AATTEET VANKILOISSA	86
MUSLIMEIDEN KULTTUURILLISIA PIIRTEITÄ JA TERMEJÄ	92
KUVAMATERIAALIA	95
HAVAINTOJEN TEKEMINEN	103
JATKOTOIMENPITEET	105
MATERIAALIA AIHEESTA	106
OPPAASSA KÄYTETYT LÄHTEET	109

JOHDANTO

Tämän oppaan tarkoituksena on toimia tietoa lisäävänä ja havainnointia tukevana apuvälineenä työssäsi. Tässä oppaassa kerromme lyhyesti ja ytimekkäästi, tuoreimman tiedon sekä linjausten valossa, väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja kuinka sen parissa tehdään ennaltaehkäisevää työtä rikosseuraamuslaitoksen menetelmillä. Korostamme oppaassa varhaisessa vaiheessa tehtyjen havaintojen tärkeyttä.

Väkivaltainen radikalisoituminen on aina yksilöllinen ja omaan tahtiin etenevä ilmiö. Työskentelyssä on huomioitavaa, että havainnoitavat merkit ovat moninaisia ja aina yksilöllisiä. Oppaaseen koostamaamme tietoa peilaamme käytännön vankilaympäristöön, jotta ilmiön kokonaisvaltainen havainnointi olisi kaikille vankilan työntekijöille mahdollisimman sujuvaa.

Oppaan yhteydessä esittelemme vankiloissa yleisimmin ilmenevät ideologiat ja havainnollistamme niitä monipuolisen kuvamateriaalin avulla. Olemme saaneet asiantuntija-apua oppaan teossa, Rikosseuraamuslaitoksen aiheen asiantuntijoilta ja henkilöiltä, jotka työssään käsittelevät väkivaltaisen radikalisaation kohderyhmään kuuluvia vankeja ja rikosseuraamusasiakkaita. Toivotamme mukavia lukuhetkiä oppaan parissa.



RIKOSSEURAAMUSLAITOKSEN LINJAUKSET JA OHJEET

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksen dynaaminen turvallisuus, perustuu rikosseuraamusasiakkaiden ja vankien tuntemukseen. Rikosseuraamusasiakkaan itsensä tuottaman tiedon lisäksi merkittävässä asemassa on henkilökunnan tekemät huomiot ja havainnot tuomiota suorittavasta henkilöstä. (Rikosseuraamuslaitos 2015.) Rikosseuraamusalan linjausten mukaisesti henkilökunta tulee perehdyttää hyvin laitoksen käytäntöihin, toimintoihin sekä strategiaan tavoitteisiin. Yksi näistä rikosseuraamuslaitoksen neljästä strategisesta arvosta on turvallisuus. Ammattitaidon lisääminen ja sen ylläpitäminen on yksi merkittävimmistä turvallisuuden peruspilareista Rikosseuraamuslaitoksen henkilökunnan osaamisen ja suunnitelmallisen toiminnan kannalta. (Rikosseuraamuslaitos 2015.)

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksessa korostetaan rikosseuraamusasiakkaassa tapahtuvan muutosten havaitsemisen tärkeyttä, yleisen turvallisuuden takaamiseksi. Henkilökunnan työturvallisuutta parantaa olennaisesti se, että vankien taustat tunnetaan, näin ollen pystytään ennakoimaan ja ennaltaehkäisemään tilanteita sekä varautumaan mahdollisiin vaativiin tilanteisiin. Tarpeellinen työhön vaikuttava vankitieto ja tuntemus tulee olla virkamiesten saatavilla sekä työssään hyödynnettävissä. Havainnointi, lähityö ja moniammatillinen yhteistyö ovat avainasemassa, kun luodaan dynaamista turvallisuutta. (Rikosseuraamus 2015.)

Vankila ympäristönä, on erinomainen paikka väkivaltaisesti radikalisoituneen vangin havainnoinnille, sillä ympäristö on hyvin valvottu sekä kontrolloitu. Käytöksessä tai ulkoisessa olemuksessa tapahtuvat muutokset on todennäköisesti helpompaa havaita vankilaolosuhteissa, kuin siviilissä. Jotta havainnoiminen olisi mahdollisimman tehokasta ja kattavaa, tulee aiheesta saada riittävästi koulutusta. (Rikosseuraamuslaitoksen raportti 2018.)

VANKEUSLAKI

Vankeuslaki velvoittaa rikosseuraamusalan työntekijöitä turvalliseen, kuntouttavaan ja ennaltaehkäisevään tuomion täytäntöönpanoon. Seuraavassa lyhyet lainaukset velvoitteista ja työtä ohjaavista vankeuslain pykälistä.

”VL 1:2§ Vankeuden täytäntöönpanon tavoite

Vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan edistämällä vangin elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan sekä estää rikosten tekeminen rangaistusaikana”. (Vankeuslaki 767/2005).

”VL 1:5§ Vankien kohtelu

Vankeja on kohdeltava oikeudenmukaisesti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Vankeja ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään eri asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen, terveydentilan, vammaisuuden, uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan taikka muun henkilöön liittyvän syyntä perusteella”. (Vankeuslaki 767/2005).

”VL 4:6§ Rangaistusajan suunnitelma

Rangaistusajan suunnitelman sisällössä ja laajuudessa otetaan huomioon vangin rangaistusajan pituus, aikaisemmat vankeusrangaistukset, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkilöstään, rikollisuudestaan ja olosuhteistaan saadut tiedot”. (Vankeuslaki 767/2005).

”VL 7:4 § Toimintaan sijoittaminen

Vanki on sijoitettava toimintaan ottaen huomioon rangaistusajan suunnitelma, vankilan järjestys ja turvallisuus sekä yhteiskunnan turvallisuus”. (Vankeuslaki 767/2005).

AIHEESEEN LIITTYVÄÄ KÄSITTEISTÖÄ

Seuraavassa luvussa avaamme hieman väkivaltaista radikalisaatiota ja sen yhteydessä käytettävää käsitteistöä. Suurin osa sanastosta on samaa terminologiaa, jota käytetään yleisesti viranomaisten käsitellessä tätä aihealuetta. Käsitteistön tunteminen helpottaa oppaan sisällön sisäistämistä ja tekee lisämateriaaliin tutustumisen mielekkääksi.

Rasismi

Rasismi voidaan määritellä vihamieliseksi, ennakkoluuloiseksi tai alentuvaksi käytökseksi toista ihmistä tai tämän edustamaa ryhmittymää kohtaan. Tyypillisesti rasismi on jaettu ideologiseen ja toiminnalliseen ilmentymismuotoon. Rasismi näkyy yksilön asenteissa ja ajatuksissa muita ihmisiä kohtaan. (Ryynänen 2020, 328–329.)

Rasistinen ideologia näkyy eriarvoistavassa ajattelutavassa. Rasistinen ideologia heijastuu yksilön maailmankuvaan. Rasistinen ideologia ilmenee yleisesti yksilön ennakoasenteina, syrjivänä käytöksenä, muiden yksilöiden rodullistamisena, sekä äärimmilleen vietyinä, vihana ja väkivallan käyttönä. (Ryynänen 2020, 328–329.)

Näkemyksemme mukaan rasismiksi voidaan luokitella kaikki se käyttäytyminen, jossa toista osapuolta pilkataan, haukutaan tai syrjitään, joko suoraan tai välillisesti esimerkiksi erilaisuuden vuoksi. Yleisimpiä syitä rasismille on uskonnollinen vakaumus, ihonväri, kehitysvamma, ikä ja seksuaalinen suuntautuminen. Vankilakulttuureissa esiintyy vankien välillä paljon rasistisia piirteitä.

Vihapuhe

Vihapuheen tulkinta on haastavaa ja vahvasti kontekstiin sidottua. Vihapuhe liitetään ja se kohdennetaan yleensä yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Vihapuheen tarkoitus on yleistää tai leimata tiettyä ihmisryhmää. Vihapuhetta

voidaan kohdentaa tietyn ammattiryhmän edustajaan, tämän henkilökohtaisiin ominaisuuksiin viitaten. (Oikeusministeriön julkaisuja 2021.) Vihapuheelle on tyypillistä, että se on halventavaa ja yksilöä nöyryyttävää. Sen avulla voidaan olla uhkaavia ja vihamielisiä. Hyökkäävät ja epäinhimillistävät ilmaisut kuuluvat usein vihapuheeseen. (Oikeusministeriön julkaisuja 2021.) Vihapuhe voi täyttää rikoksen tunnusmerkistöt rikoslain kohdassa, joka koskee kiihottamista kansanryhmää vastaan. Muita vihapuhetta koskevia ja tulkittavia pykäläiä löytyy yhdenvertaisuuslain häirintäpykälästä ja tasa-arvolain syrjintäpykälästä. (Oikeusministeriön julkaisuja 2021.)

Kuten rasismia, myös vihapuhetta esiintyy paljon vankilaympäristössä. Vihapuhe nousee monesti pintaan, kun arkiset asiat eivät suju vankin toivomalla tavalla tai tämä kokee yhteiskunnan toimivan omia arvojaan tai toiveitaan vastaan. Vihapuhe on vangeilla tyypillinen tapa päästellä patoutuneita tunteita, joten purkauksen jälkeen, tilanteen rauhoituttua, on tarpeellista selvittää käytöksen todellinen syy ja mahdolliset intressit tuottavat aitoa vihapuhetta.

Väkivaltainen radikalisoituminen

Väkivaltainen radikalisoituminen on yksilöllisesti etenevä prosessi, jonka edessä, yksilö päätyy käyttämään väkivaltaa tai uhkaamaan sillä, kannustamaan siihen tai oikeuttamaan sen omalla aatemaailmallaan perustellen. (Sisäministeriö 2020.) Radikalisoitumisprosessi tai tietyn aatteen omaksuminen vankilaolosuhteissa saattaa noudattaa hieman erilaista kaavaa verrattuna vankilan ulkopuoliseen yhteiskuntaan. Prosessi voi tapahtua paljon nopeammin, kun olosuhteet ovat rajoitetut, yhteyksiä ulkopuolelle rajoitetaan, sekä muuta tekemistä ja virikkeitä on paljon vähemmän. Ryhmittymään tai jengiin kuuluminen tuo myös kaivattua suojaa ja turvaa, sekä antaa mahdollisesti uudenlaisen mielekkäämmän statuksen. Statuksen saaminen tai siihen pyrkiminen saattaa herättää motivaation uudenlaisen identiteetin luomiselle. Vankilassa vahvat ja itsevarmat henkilöt vetävät puoleensa ihailijoita ja hännystelijöitä, joita on helpompi manipuloida ja rekrytoida vallitsevissa olosuhteissa haluttuun suuntaan. (Rikosseuraamuslaitoksen raportti 2018.)

Väkivaltainen ekstremismi

”Väkivaltaisella ekstemismillä tarkoitetaan sitä, että väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, siihen yllytetään ja kannustetaan tai se oikeutetaan aatemaailmalla perustellen”. (Sisäministeriö 2020.) Väkivaltainen ekstremismi on toimintaa, kuten terrorismi, poliittiset murhat, sabotaasi ja mielenosoitusväkivalta.

Väkivaltainen ekstremismi ei ole rikosoikeudellinen termi. Väkivaltaista ekstemismiä käytetään yleensä viholliseksi tai vastapuoleksi määriteltyyn yksilöön, ryhmään tai tahoon. Sen tarkoituksena voi olla turvattomuuden tunteen tai pelon ilmapiirin luominen. Väkivaltaista ekstemismiä voidaan kohdentaa myös omaisuuteen. Kun teon motiivina on aatemaailma, voidaan sen nimissä tehtyjä rikoksia sanoa ekstemistisiksi rikoksiksi. (Sisäministeriö 2020.) Väkivaltaista ekstemismiä voi esiintyä hyvin monessa eri muodossa, ahdistelusta terrorismiin. (Löfven 2015, 5).

Väkivaltaiten tekojen taustalla on monesti tiettyjä yhteiskunnallisia tavoitteita, joita pyritään saavuttamaan ja tukemaan taustalla vaikuttavalla ideologialla. Väkivaltaiset ideologiat antavat yksilöille ja ryhmille merkityksen tunteen ja toimivat ikään kuin moottoreina väkivaltaisille teoille. Poliittiset olosuhteet, aseelliset konfliktit ja sodat voivat laukaista syyn toteuttaa väkivaltaisia tekoja. (Löfven 2015, 5.) Tämänkaltaiset syyt ovat tarpeellista havainnoida ja ottaa huomioon vankilaympäristössä.

Ekstemistinen rikos

Ekstemistisen rikoksen motiivi liittyy tekijänsä kannattamaan aatemaailmaan. Esimerkkinä voidaan ottaa väkivaltarikokset, jotka ovat tehty, tai liittyvät suoraan ekstemististen ryhmittymien, tai niiden jäsenten toimintaan. Ekstemistiset ryhmittymät käyttävät väkivaltaa välineenään ja yleinen väkivallanuhkan ilmapiiri lisää ryhmittymien yleistä pelotevaikutusta. (Sisäministeriö 2020.)

Terrorismi

Terrorismi on aina väkivaltaista ekstremismia. Kaikki väkivaltainen ekstremismi ei kuitenkaan ole terrorismia. Rikoslaisissa on määritelty terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset, RL 34a14. Terroristisen väkivallan tarkoitus on olla itsessään kumouksellista. Terroristisen väkivallan kohteiksi valikoituu yleensä kansainväliset järjestöt ja maat. Terrorismin tärkeimpiä tarkoituksia on lietsoa pelkoa tavallisten kansalaisten keskuudessa, sekä aiheuttaa mahdollisimman suurta tuhoa ja vahinkoa taloudelle ja yhteiskunnan perusrakenteille. (Sisäministeriö 2020.)

Suomen vankiloissa oli vuonna 2021 vain yksi vanki, joka on tuomittu terroristisesta rikoksesta. Supon mukaan Suomessakin riski terrorismirikoksille ja teoille on kohonnut. Kansainvälistä kehitystä ja tapahtumia tarkasteltaessa on syytä suhtautua näihin asioihin, niiden vaatimalla vakavuudella.

Euroopan unioni on määritellyt terrorismin kaikkien jäsenmaiden lainsäädäntöön sopivaksi. Terrorismi on eräänlainen tapa toimia, vaikka sitä ei olisikaan sidottu tiettyyn poliittiseen ideologiaan. Terrorismirikoksiksi katsotaan monia terrorismia tukevia toimia, kuten värvääminen, kouluttaminen, rahoittaminen, ihanointi ja tekojen puolustaminen sosiaalisessa mediassa. (Tammikko & Iso-Markku 2020, 19.) Vankiloiden arjessa korostuu tämänkaltaisten tukitoimiin osallistuvien vankien havainnoinnin tärkeys ja havaintojen eteenpäin raportointi.

Aatemaailma

Aatemaailmalla tarkoitetaan sellaisia ajatuksia, jotka yhdistävät ihmisiä. Aatemaailma sisältää tulkintoja muista ihmisistä, maailmankuvasta, uskonnoista, ihmisten ja valtioiden välisistä suhteista, ihmisarvosta, yksilöille pyhistä asioista tai pyhien asioiden häpäisemisestä, sekä muista yksilön toimintaa ohjaavista uskomuksista. (Sisäministeriö 2020.) Vankiloissa on perinteisesti ollut huomattava määrä vankeja, jotka kannattavat itselleen tai ryhmälleen tärkeitä

aatemaailmoita. Vuonna 2021 yleisimmät ja näkyvimvät niistä ovat äärioikeisto ja radikaali-islamistit. Vankiloissa esiintyy muidenkin aatteiden edustajia.

Ennaltaehkäisevä työ

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremistisen toiminnan havaitsemiseksi, sekä ennaltaehkäisemiseksi tehdään laajaa yhteiskunnallista työtä monella eri taholla, viranomaisista järjestöihin. Onnistunut yhteiskuntapolitiikka auttaa omalta osaltaan väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä. Syrjäytymisen ehkäisy ja hyvinvoinnin tavoitteellinen edistäminen ovat merkittävässä roolissa ennaltaehkäisevässä työssä. (Sisäministeriö 2020.)

Vankiloissa pyritään tekemään vaikuttavaa ennaltaehkäisevää työtä. Väkivaltaisesti radikalisoituneiden vankien kanssa työskenneltäessä on tavoitteena pyrkiä irrottamaan heidät väkivaltaista radikalisaatiota ylläpitävistä ympäristöistä ja verkostoista. Radikalisoitumisprosessissa olevalle olisi erittäin tärkeää tarjota uusia mielenkiinnon kohteita ja parantaa tämän mahdollisuuksia kiinnittyä yhteiskuntaan. Radikalisoituneen vangin läheiset ja tukiverkostot ovat tärkeässä roolissa lähityötä tehtäessä. Vankilassa tehtävän työskentelyn avulla pyritään lieventämään ääriajattelua.

RADIKALISOITUMINEN ILMIÖNÄ

Kautta ihmiskunnan historian on maailmassa esiintynyt väkivaltaista radikalisoitumista, eri aikakausina, siitä on vain käytetty erilaisia käsitteitä ja määritelmiä. Suomessa esiintynyt väkivaltainen ekstremismi oli hyvin näkyvää aina toiseen maailmansotaan saakka, jonka jälkeen toiminnan näkyvyys hiipui. Suomen tilanne alkoi muuttumaan 2000-luvulta lähtien kansainvälisen kehityksen myötä. Voidaan katsoa, että 2010-luvulta väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi on ollut maassamme kasvava ilmiö. (Sisäministeriö 2020.)

Väkivaltaiseen radikalisoitumiseen on herätty kansainvälisesti ja kansallisesti viime vuosina aivan uudella tavalla. Sen ennaltaehkäisevään työhön yhteiskunnassa ja eri toimijoiden kesken on paneuduttu erityisellä tavalla. Myös tutkijat ovat alkaneet tutkimaan ilmiötä ja tuottaneet aiheesta laadukasta tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää monella tavalla.

Yhteiskunnallisella tasolla ennaltaehkäisevä työ on erittäin tärkeässä roolissa, koska väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi on kokonaisvaltainen uhka yhteiskunnalliselle turvallisuudelle. Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi on hyvin monimuotoinen ilmiö, siksi sen ennaltaehkäisy on olta-
tava riittävän kattavaa. Sisäministeriö laati yhteistyössä yhteiskunnallisten toimijoiden, viranomaisten, tutkijoiden ja kansainvälisen tahojen kanssa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman, jonka tarkoituksena on viitoittaa ja toimia tukena tälle tärkeälle työlle. (Sisäministeriö 2020.)

Tavoitteena on, että turvallisuusriskin määrittelyn lisäksi, henkilön vankeusai-
kaista radikalisoitumisen etenemistä ehkäistään. Vangille suunnatut interventiot ovat suhteutettu yksilön tarpeisiin. Interventioiden tarkoituksena on, että niiden avulla pystytään vaikuttamaan rikolliseen käyttäytymiseen ja väkivaltaisiin ekstemistisiin elementteihin. Tunnistamattomaksi jääneet väkivaltaiset ekstemistit saattavat radikalisoitua vaikutuksille alttiita henkilöitä mukaan ideologiaansa. Voidaan katsoa, että radikalisoitunut vanki on vapautuessaan uhka myös

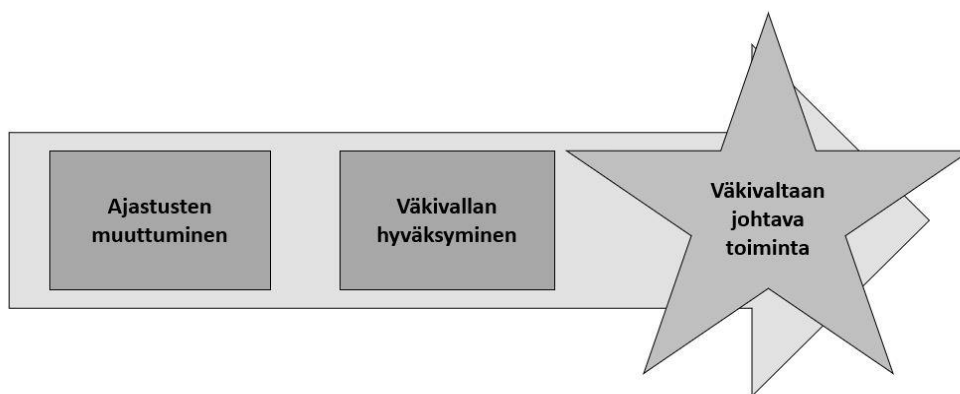
yhteiskunnan turvallisuudelle. Tästä syystä työntekijöillä tulee olla valmiudet tunnistaa väkivaltaisesta ekstremismistä ja radikalisoitumisesta kertovia tunnusmerkkejä. (Euroopan neuvosto.)

Suojelupoliisin tuoreimman vuoden 2021 turvallisuuskatsauksen mukaan, merkittävimmän terrorismin uhkan Suomessa aiheuttavat tällä hetkellä ideologialtaan äärioikeistoa tai radikaalia-islamismia kannattavat henkilöt, sekä ryhmittymät. Tällä hetkellä Suomessa on noin 390 terrorismin torjunnan kohdehenkilöä. Suojelupoliisi tekee tiivistä terrorismin vastaista yhteistyötä muiden turvallisuusviranomaisten, kuten poliisin kanssa. (Suojelupoliisi 2021.)



RADIKALISOITUMISEN SYNTYMEKANISMI

Radikalisoitumisprosessissa henkilön ajatukset ja uskomukset muuttuvat kohti ääriajattelua ja sen myötä hyväksytään väkivalta oikeutetuksi työkaluksi päämäärän saavuttamiseksi. Väkivaltaisen toiminnan taustalla ei aina ole viitteitä radikalisoitumisesta tai ääriajattelusta. (Tammikko & Iso-Markku 2020, 20.)

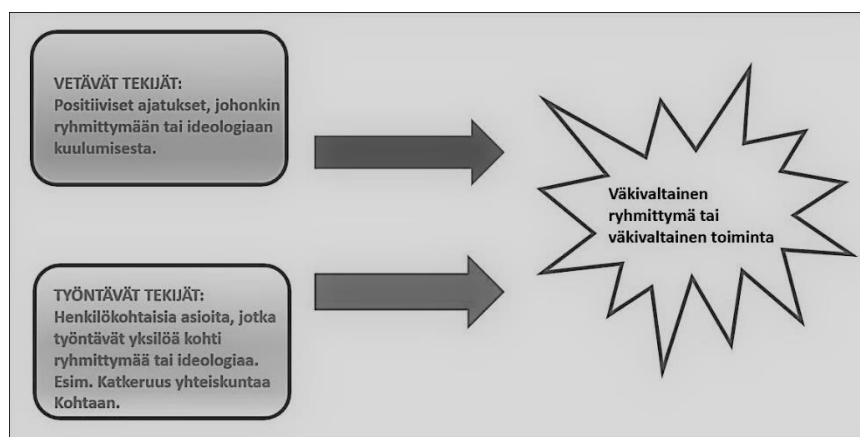


Kuva 1: Erittäin yksinkertaistettu kuvaus monimuotoisesta prosessista.

Ideologiaa vahvempana vaikuttavana tekijänä väkivaltaisessa radikalisoitumisessa on nähtävissä kosto, merkityksellisyyden tunteen hakua, toimintaan osallistumisen tärkeyttä ja solidaarisuutta muita kohtaan. Vaikka henkilö ei yksin olisi halukas väkivallan tekoihin, hän saattaa toteuttaa sen pelkästä solidaarisuudesta ystäviä tai liittolaisia kohtaan. Henkilö ei suorita automaattisesti väkivaltaisia tekoja, vaikka olisikin radikalisoitunut. (Malkki 2016.)

Väkivaltaisen radikalisoitumisen edetessä yksilö hyväksyy ja alkaa mahdollisesti ihannoida väkivaltaa. Radikalisoitumisen taustalla on aina useita erilaisia syitä. Radikalisoitunutta henkilöä ei voida profiloida tietyn kaavan mukaan tai sijoittaa tiettyyn kategoriaan. Radikalisoitumisen taustatekijät liittyvät tutkimusten mukaan yhteiskunnallisiin, sosiaalisiin ja yksilötason vaikuttimiin. Taustatekijät voidaan jakaa vetäviin ja työntäviin. Sosiaalisella verkostolla on suuri vaikutus prosessin etenemisessä. Radikalisoitumisessa tunteilla ja merkityksellisellä

ideologialla on tärkeä rooli, samoin kuin syrjäytymisellä ja erilaisilla tilannetekijöillä. (Sisäministeriö 2020.) Riskitekijöitä ja taustasyitä radikalisoitumisprosessille ovat heikko koulutustausta, kielitaidon puuttuminen, heikot työmahdollisuudet, yhteisöllisyyden puuttuminen sekä eriarvoisuuden tuntemukset. (Kauppila 2016, 43–44.)



Kuva 2: Yksinkertaistettu kuvio työntävistä ja vetävistä tekijöistä.

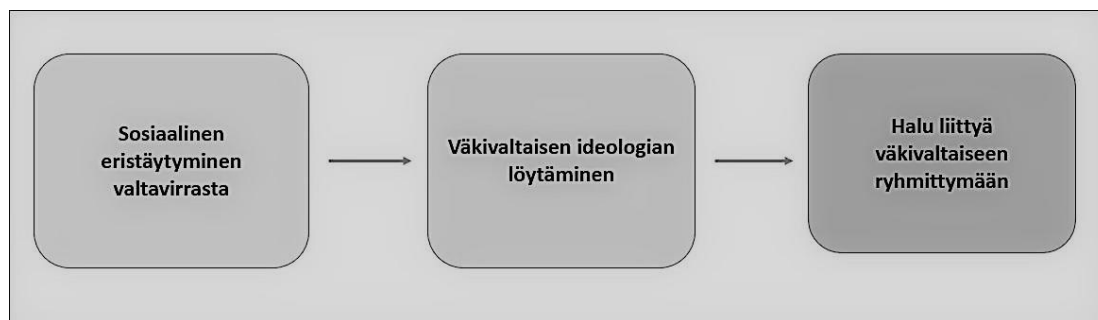
Yllä esitetyn kuvion mukaisesti työntävät tekijät vieraannuttavat yksilöä häntä ympäröivästä kulttuurista, jota myös vankila ympäristönä edustaa. Työntäviä tekijöitä ovat esimerkiksi epäoikeudenmukaisuus, kriisit, turhautuminen ja katkeruus. Vetävät tekijät vetävät yksilöä radikalisoivien ajatusten suuntaan tai näkemään tiettyyn ryhmittymään liittymisen uutena mahdollisuutena. Vetävät tekijät tarjoavat yksilölle turvaa, suojaa ja merkityksellisyyttä. Yhteisöön kuuluminen, jännityksen tunne, sankarillisuus ja ideologian romantisoitu näkemys, ovat osa vetäviä tekijöitä. (RAN 2016; Rikosseuraamuslaitoksen raportti 2018.)

Vetävät ja työntävät tekijät eivät itsessään aiheuta henkilön radikalisoitumista, vaan ovat niin sanottuja riskitekijöitä tässä prosessissa. Näiden tekijöiden määrällä voi olla vaikutusta radikalisoitumisen nopeuteen. Nämä tekijät vaikuttavat yksilöissä eri tavoilla, tunnetasoista yhteiskunnallisiin tapahtumiin. (Säkerhetspolisens 2010, 29–30.)

TUTKIMUSTIETOA RADIKALISOITUMISESTA

Väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismia on tutkittu, pyritty selittämään ja tilastoimaan viime vuosina. Seuraavassa esittelemme muutamia tuoreimpia yhteenvetoja tutkijoiden ja kansainvälisen tutkimuksen kautta. Ilmiön laajuuden tunnistaminen on tärkeää, jotta voimme täyttää tehtävämme Rikosseuraamuslaitoksessa.

Nykypäivänä kansainvälisten tutkijoiden keskuudessa, pyritään selittämään ja mittaamaan radikalisoitumisprosessiin vaikuttavia tekijöitä. Käytössä on niin sanottu 3N malli ja mittaristo. Mallin avulla mitataan ja selitetään radikalisoitumisprosessia kolmen vaikuttavan tekijän avulla, jotka ajavat yksilöä kohti väkivaltaista radikalisoitumista. Need (tarpeet), Narrative (narratiivit) ja Network (verkostot). (Bélanger, Moyano, Muhammad, Richardson, Lafrenière, McCaffery, Framand, & Nociti 2019.)



Kuva 3: Yksinkertaistettu kuvio 3N mallista.

Radikalisoitumisen 3N mallin mukaan väkivaltainen radikalisoituminen määritellään yleisesti sosiaaliseksi ja psykologiseksi ilmiöksi. 3N mallissa tunnistetaan kolme prosessiin vaikuttavaa tekijää. Tarpeet, narratiivit ja verkostot. Nämä tekijät ovat kaikki osallisena väkivaltaisessa radikalisoitumisessa ja liittyvät dynaamisesti toisiinsa. (Bélanger ym. 2019.)

Väkivaltaisessa radikalisoitumisprosessissa oleva henkilö kokee vahvasti tarvetta saada elämälleen merkitystä. Merkityksen katoaminen elämästä ja sosiaalinen eristäytyminen, ovat asioita, jotka altistavat yksilöä väkivaltaiselle radikalisoitumiselle. Eristäytyminen ja yhteiskunnan valtavirrasta tapahtuva irtaantuminen saa yksilön tuntemaan tarvetta henkilökohtaisten arvojen ja elämän tarkoituksen muutokselle. Muutos ja merkityksen palauttaminen saattaa tapahtua väkivaltaisen toiminnan kautta tai ryhmäytymisellä verkostoon, joka tarjoaa mielekkään toimintaympäristön ja vastaa yksilön henkilökohtaisiin tarpeisiin. (Bélanger ym. 2019.)

Ideologisella narratiivilla on erittäin tärkeä rooli. Narratiivit osoittavat oikean ja väärän sekä sen, kuka on vihollinen. Tämän kautta yksilölle selkenee tarvittava toiminta, omaa ryhmää uhkaavat viholliset, moraaliset perustelut väkivallan käytölle ja oman roolin merkityksellisyys. Yhteinen verkosto tukee ideologisen narratiivin toteuttamista. Ihmisille on tyypillistä hakeutua aatemaailmaltaan ja uskomuksiltaan samankaltaisten yksilöiden pariin. Tällainen ryhmittymä palvelee kokonaisuudessaan parhaiten, koska heillä on yhteinen todellisuus ja keskinäinen ideologinen ymmärrys, joka heitä yhdistää. 3N mallin mukaan nämä kaikki kolme elementtiä ovat dynaamisesti sidoksissa toisiinsa. (Bélanger ym. 2019.)

Helsingin yliopiston julkaisemassa katsauksessa radikalisoitumisen ehkäiseminen rikosseuraamusalalla (Virtanen & Kivivuori 2018, 1) todetaan seuraavasti: ”Yhteiskunnallinen kehitys ja vankipopulaation muutokset ovat johtaneet siihen, että radikalisoitumisen ongelma on noussut maassamme esiin myös rikosseuraamusalalla. On lisääntyvä tarve kehittää ja käyttää toimia, joilla radikalisoitumista ehkäistään vankien ja muissa rikosseuraamuksissa olevien keskuudessa”.

Kuntoutusohjelmia radikalisoitumisen ehkäisyyn suunniteltaessa on tärkeä ottaa huomioon eri kohderyhmien ja yksilöiden erilaiset tarpeet ja erityispiirteet. Esimerkiksi äärioikeiston- ja vasemmiston väkivaltarikolliset hyötyvät

todennäköisesti hyvin erilaisista tukitoimista, kuin väkivaltaisen ekstremismin tai terrori-iskujen tekijät. Kuntoutusohjelmiin osallistujien taustat, ideologiat ja suuntaukset onkin syytä analysoida tarkkaan ennen ohjelmien valintaa. Toinen merkittävä seikka on ohjelmatyöhön osallistuvien määrä. Saman ideologian, kulttuurin tai kansallisen ryhmittymän jäsenet saattavat käyttää tilaisuutta hyväkseen ja ryhmäytyä tai käyttää muita osallistujia värväykseen, jolloin alkuperäinen idea kääntyykin itseään vastaan. (Virtanen & Kivivuori 2018, 4–5, 29.)

Seuraavalla sivulla oleva ”uutisseinä” kertoo omaa kieltään. Vankeusaikaisen vangin havainnointi ja radikalisaatiota ennaltaehkäisevä työskentely ovat vankeusaikana tärkeässä roolissa. Vangin vapautumisen jälkeiseen elämään painottuva, eri toimijoiden välinen yhteistyö on erittäin tärkeässä roolissa, kun ajatellaan vapautuvan vangin yhteiskunnallisia lähtökohtia ja valmiuksia. Samoin yhteiskunnan valmiuksia kohdata vapautuva vanki, jolla saattaa olla viitteitä radikalisoitumisesta tai ekstremismistä.

UUTISIA JULKISISTA LÄHTEISTÄ

Terrorismiepäily Suomessa, viisi vangittu – poliisi: Kyse radikaalista ääri-oikeistolaisesta ideologiasta

Suomen vankiloissa on ainakin yksi terroristi ja mahdollisesti kymmeniä radikalisoituneita – Rikosseuraamuslaitos heräsi ongelmaan ja perusti erikoisryhmän

Ensimmäinen ulkomailla terrorismista tuomittu suomalainen on siirretty Suomeen kärsimään rangaistustaan – opetti koraania Isisissä

Näissä 12 Euroopan terrori-iskussa tekijä oli ex-vanki - "merkitys selkeästi näkyvissä"

Vankien radikalisoitumiseen puuttuminen on tärkeää, sillä useilla terrori-iskujen tekijöillä on vankilataustaa.

Terroristijärjestöt luovat verkostojaan vankiloissa: Vankeja opetetaan tekemään terrori-iskuja

Terrori-iskut vähenivät korona-aikana, mutta samalla yhä useammat ja nuoremmat radikalisoituvat netissä: "Tärkeintä on saada ihminen irti väkivaltaisesta ajattelusta"

Suomen vankiloissa on yli 40 radikalisoitunutta vankia, kymmenkunta heistä on uhka yhteiskunnalle: "On arvioitu, että he voivat aiheuttaa terrori-iskun"

Suomessa on varauduttava uudenlaisiin uhkiin – väkivaltainen äärioikeisto ja -vasemmisto nostaneet päätään koronapandemian aikana

Vankien radikalisoitumisen tarkkailuun pohditaan uusia keinoja: "Vanki uhosi henkilökunnalle pelkäävänsä vain jumalaa"

Suomen vankiloissa juhlistettu terrori-iskuja - muslimitaustaisia vankeja epäillään uskonnollisista pahoinpitelyistä

Rikosseuraamuslaitoksen mukaan etenkin karismaattiset johtohahmot vankien joukossa radikalisoivat johdonmukaisesti muita.

Äärioikeisto ohitti ääri-islamistit suomalaisissa vankiloissa – asiantuntija: "Koulutamme henkilökuntaa havaitsemaan väkivaltaisia suuntauksia"

Vankiloissa on 50–60 kohdehenkilöä, joiden toiminnassa on havaintoja väkivaltaisesta radikalisoitumisesta.

Kuva 3: Utisseinä. (Utisotsikoiden lähteet löytyvät lähdeluettelosta.)

ILMIÖT VANKILASSA

Vankiloissa havaitaan moninaisia aatteita ja ääri-ilmioita. Kaikki väkivaltaisen ekstremismin muodot ovat vankilassa mahdollisia, kuten myös siviilissä. Näihin ilmiöihin lukeutuu väkivaltainen äärioikeisto ja -vasemmisto, uskonnolla perusteltu väkivaltainen ekstremismi, sekä radikaalit ympäristöliikkeet. (Sisäministeriö 2020). Vankilassa on aikaa rekrytoida ja kehittää uusia ryhmittymiä, sekä perehtyä perusteellisesti uusiin aatteisiin.

Aatteellinen mielenkiinto saattaa kokea uuden heräämisen vankilassa, kun siihen on aikaa paneutua perusteellisesti. Tyhjiö, jonka suljettu ja rajoitettu ympäristö luo, on mielekästä täyttää jollakin itselle tärkeällä asialla. Aatemaailman näkymien yksilössä vaihtelee suuresti. Joillakin käytöksessä tapahtuu muutoksia, toiset taas ilmentävät ideologiaansa ulkoisilla elementeillä. Tärkeintä on, että henkilökunnan havaitessa muutoksia, ne raportoidaan ja tiedot ohjataan eteenpäin asiantuntevalle taholle. Uuden suunnan hakeminen vankeusaikana tarjoaa monesti mahdollisuuden uuden identiteetin luomiseen tai tietyn statuksen saamiseen. Vahvat persoonat käyttävät luonnollisesti hyödykseen, rekrytointi mielessä, haavoittuvassa asemassa olevia muita vankeja. Näihin henkilöihin vaikuttaminen ja heidän manipulointinsa on vankilaolosuhteissa yleistä.

Yhdistävinä tekijöinä erilaisiin ideologioihin kiinnittyvillä vangeilla, voidaan katsoa olevan muutamia inhimillisiä tekijöitä, jotka ilmenevät useimpien heidän taustoissaan. Lapsuusaikaisen turvallisen aikuisen puuttuminen, koulukiusatuksi tuleminen tai kiusaajana oleminen, yhteiskunnasta syrjäytyminen sekä haasteet terveyden ja päihteiden kanssa, näyttävät monesti suurta roolia heidän elämässään. Työntekijöiden tulee huomioida omassa työskentelyssään neutraali suhtautuminen tekemiinsä havaintoihin. Havainnoista saadut tiedot ovat tärkeää viedä eteenpäin nimetyille yhdyshenkilöille tai ilmiön kanssa työskenteleville asiantuntijoille, tarkempaa analysointia ja arviointia varten.

YLEISIMMÄT AATTEET VANKILOISSA

Väkivaltainen äärioikeisto

Äärioikeistolaisuudesta käytetään monia nimityksiä, kuten isänmaallinen kansanliike, kansallissosialismi, fasismi, natsismi vain muutamia mainitaksemme. Keskeisin piirre näille kaikille äärioikeiston suuntauksille on, että eri ihmisryhmien välillä nähdään eroavaisuuksia rotuun, kulttuuriin tai uskontoon nähden. Näitä eroavaisuuksia ei hyväksytä, koska niiden ei katsota toimivan yhteiskunnan kannalta. Äärioikeistolaisen ideologian mukaan valtiossa saa olla vain yhden kulttuurin-, etnisentaustan tai rodun edustajia. Eri kulttuurien edustajat eivät saa sekoittua muiden kulttuurien kanssa. Ihmisten ulkoistamista sekä oman ihmisarvon korostamista esiintyy äärioikeistolaisessa ideologiassa. (Malkki, Sallamaa, Saarinen, & Eerola 2021, 20–25.)

Vankiloissa esiintyy äärioikeistolaista rassistista skinheadkulttuuria. Heidän tekemät rikokset ovat usein suunnittelemattomia väkivaltaisista, aggressiivisista sekä spontaaneista. Kohderyhmänä on usein etniset vähemmistöt, mutta myös jotain muuta ideologiaa kannattavat kantasuomalaiset. Skinheadryhmien lisäksi Suomessa on muitakin äärioikeistolaisryhmiä, joiden aatemaailma rakentuu uusnatsismista sekä ”valkoisen rodun ylivallassa”. (Sisäministeriö 2017, 13–15.)

Suomen katukuvassa vaikuttava Soldier of Odinin ideologiana on puolustaa suomalaista kantaväestöä laajamittaiselta maahanmuutolta, monikulttuurisuudelta sekä seksuaalivähemmistöiltä. (Sallamaa 2018, 33). Äärioikeistolaisryhmien jäseniä yhdistävänä tekijänä on, että monella on skinhead-taustaa. (Sallamaa 2018, 58–59).

Suomessa Pohjoismaainen Vastarintaliike (PVL), oli poliittinen ja valtakunnallinen järjestö, jota luonnehdittiin vallankumoukselliseksi ja militantiksi liikkeeksi. Heidän toimintaansa kuului rikokset ja katuväkivalta. Kohteena oli kaikki eri tavalla

ajattelevat tai erilaista ideologiaa kannattavat henkilöt. Tunnetuin PVL:n tapaus on varmasti vuonna 2016 syyskuussa tapahtunut väkivallanteko, jossa PVL:n jäsen potkaisi ohikulkijaa rintaan ja joka kaatuessaan löi päänsä. Uhri kuoli myöhemmin saamiinsa vammoihin. (Sisäministeriö 2017, 13–14.) Järjestön haitallisuudesta yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle kertoo paljon se, että korkein oikeus (KKO) määräsi PVL:n lakkautettavaksi syyskuussa 2020. (KKO 2020).

Yleisimpiä käyttäytymismalleja äärioikeistolaisessa ideologiassa on nationalismi ja ulkomaalaiskriittiset asenteet. Ulkoisia tunnusmerkkejä löytyy yleensä pukeutumisesta, tatuoinneista, koruista, vaatteiden kuvioinnista ja teksteistä sekä hiusmallista. Ulkoisia tunnusmerkkejä ei aina ole havaittavissa, silloin havainnot pohjautuvat puheisiin, käytökseen, mielenkiinnonkohteisiin sekä saman henkiseen sosiaaliseen verkostoon.

Vankilakulttuurissa ja äärioikeistolaisessa ajattelussa on monesti viitteitä viikinki- ja natsisymboliikasta sekä NSBM (National socialist black metal) yhtyeiden musiikista. Aatemaailmoiden ja ideologioiden trendit elävät ja muuttuvat myös vankiloissa. Alueellisiakin eroja on havaittavissa. Äärioikeiston kannattajat ovat monesti kiinnostuneita Suomen ja maailman sotahistoriasta sekä natsihistoriasta. Skiniperinteisiin liitetty musiikki ja pukeutuminen sekä asenteellisuus yhteiskuntaa kohtaan korostuvat tämän ryhmittymän sisällä. Useissa järjestäytyneeseen rikollisryhmään luokitelluista ryhmittymistä, on viitteitä äärioikeistolaisesta aatemaailmasta.

Radikaali-islamistit

Väkivaltainen islamistinen ääriliike on yleiskäsite kaikille väkivallan muodoille, jota käytetään saman ideologisen suuntauksen nimissä. Eri ääriryhmien ja ääriliikkeiden sisällä on kuitenkin suuria eroavaisuuksia. Yhdistävänä tekijänä vallitsee demokraattisen oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien hylkääminen. Suuntauksia, jotka puoltavat väkivaltaisia ääriliikkeitä ovat militanttiryhmit, epäaidot ja muihin tarkoitukseen perustetut muslimien ”etujärjestöt” sekä ”humanitääriset”

organisaatiot ja rikollinen toiminta, jonka avulla tavoitellaan edellä mainituille järjestöille etuuksia. (RAN Factbook. Islamist extremism. 2019.)

Islamistiset ulkoiset tunnusmerkit ovat monimuotoisia. Huolestuttavia piirteitä vankilassa saattaa olla, jos käytöksessä tai ulkoisessa olemuksessa tapahtuu suuria muutoksia. Käytös saattaa muuttua vetäytyväksi ja selli askeettiseksi. Sellin askeettisuus voi viestiä vangin halusta luopua maallisuudesta, keskittyäkseen uskonnonharjoittamiseen ja tuonpuoleisen elämän rakentamiseen. Selliin saattaa alkaa kerääntyä uskonnollista materiaalia. Vanki keskittyy hengelliseen tai ekstremistiseen materiaaliin ja eristyy normaalista arjesta sekä vankitovereista. Toisaalta muutos voi näkyä korostettuna pukeutumisena, perimätiedon velvoittamalla tavalla ja näin ollen pyrkimyksenä samaistua profeetta Muhammedin asettamaan esimerkkiin. Tyypillistä on ryhtymiseen saman henkisten ja uskonnolliselta vakaumukseltaan samankaltaisten vankien kanssa. Oman vakaumuksen ja aatteellisesti korkeamman aseman korostaminen, muihin muslimeihin verrattuna, saattaa olla osa muutosta.

Vankilassa ja osastoilla on tärkeää kiinnittää huomiota vaikutusvaltaisiin vankeihin, sellien askeettisuuteen ja jyrkkiin uskonnollisiin piirteisiin. Sellissä olevasta omaisuudesta on syytä kiinnittää huomiota aatteellisen materiaalin jyrkkyyteen ja väkivaltaisten ryhmittymien ihannointiin. Vankien käytös maailmalla tapahtuvia iskuja kohtaan tai menneiden tapahtumien vuosipäivien juhlistaminen, kertoo omaa kieltään vangin vakaumuksesta ja aatteellisuudesta.

Huolestuttavia merkkejä ja signaaleja radikaali-islamistisesta toiminnasta ovat ekstremistisen materiaalin hankkiminen, tuottaminen ja hallussapito, yhteydenpito kansainvälisiin toimijoihin sekä myönteinen suhtautuminen terrorismiin. Väkivallan käyttö, sillä uhkailu tai sen ihannointi ovat huolestuttavia piirteitä. Kunniaväkivallan hyväksyminen tai sen harjoittaminen osana omaa rikosta on syytä ottaa huomioon. (Rikosseuraamuslaitos 2018.)

Islaminuskoiset vankien määrä on noussut viime aikoina Suomen vankiloissa. Tämän myötä he ovat alkaneet hankkimaan valtaa ja statusta sekä ryhmittymään osastoilla. Yksi vaikuttava yksilö saattaa vetää puoleensa heikommassa asemassa olevia vankeja. Tätä kautta syntyy ryhmäytymisilmiö, jonka kautta luodaan syrjäytyneimmille vangeille näennäistä turvaa ja sisältöä vankilan arjessa. (Sisäministeriö 2017, 18.)

Äärivasemmisto

Suomessa eletään tällä hetkellä hiljaisempaa aikaa äärivasemmistolaisen suunnauksen kanssa. Ajoittain anarkismin piireissä harjoitetaan mielenosoituksia, laittomia toimia sekä väkivaltaista ekstremismia. Linnan juhlien aikaan, anarkistit ovat tyypillisesti häirinneet yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Toimintaan ovat kuuluneet yhteenotot äärioikeistolaisten, erityisesti uusnatsien kanssa. Suurin osa suomalaisista anarkistiliikkeen aktivisteista ovat kuitenkin rauhanomaisia elämäntapa-aktivisteja. (Sisäministeriö 2017, 15–16).

Ekoterrorismi

Ekoterrorismi on saanut viime aikoina näkyvyyttä kansainvälisesti, mutta se on huomioitu myös Suomessa. Toisen omaisuuteen tai yhteiskuntaa kohtaan ryhmän nimissä tehty vahingonteko, on rangaistavaa toimintaa. Ekoterrorismille on tyypillistä, että aatteen ja ryhmän nimissä tehdään yhteiskuntaan kohdistuvaa suoraa toimintaa tai iskuja. Suomessa toiminta on toistaiseksi ollut väkivallatonta. On mahdollista, että tämänkaltaista aatetta kannattavia henkilöitä nähdään tulevaisuudessa myös vankiloissa. Aatteen mukanaan tuomat yksilölliset ominaisuudet tulee ottaa huomioon kokonaisvaltaisessa dynaamisessa vankilaturvallisuudessa.

Tutkija Leena Malkin näkemyksen mukaan ekoterrorismi saattaa lisääntyä tulevaisuudessa, jos ilmastonmuutosta ei saada hillittyä riittävän tehokkaasti. Ympäristöliikkeet ovat yleensä rauhanomaisia, mutta isomman pahan ehkäiseminen saatetaan oikeuttaa myös väkivaltaisilla toimilla. (Haikala 2020.)

Satanismi

Satanismin määrittely on haastavaa. Satanisteilla on yksilölliset tavat määritellä itsensä ja uskomuksensa. Black metal- kulttuuri ja Satanismi liitetään usein toisiinsa ja musiikin voidaan katsoa olevan suuressa roolissa aatteessa. (Erkkilä 2015, 35.) Vankiloissa on vankeja, joilta löytyy Satanismiin liittyvää materiaalia.

Yleisesti Satanismiin liitettyjä asioita on La Veyn luoma Saatanan kirkko, joka perustettiin vuonna 1966. Hänen tuotantonaan ovat Saatanallinen Raamattu ja Satanic Rituals- teokset, jotka muodostavat aatteellisen kulmakiven tälle ilmiölle. Satanismissa on useita eri suuntauksia. Muutamia mainitaksemme; Setin temppele, The Satanic Temple ja Azazelin Tähti. (Erkkilä 2015, 36–37.) Vankien alakulttuureissa, musiikkimaussa ja symboliikassa esiintyy usein viitteitä Satanismiin tai okultismiin.

Salaliittoteoriat

Ihmisen elämässä vallitseva kriisi tai uhka saattaa saada ihmismielen toimimaan valtavirrasta poikkeavalla tavalla. Vankilat saattavat tarjota suljetun ympäristönsä vuoksi otollisen kasvuympäristön salaliittoteorioille. Vangit kuuluvat omalta osaltaan tähän riskiryhmään. Heillä saattaa olla taipumusta yhteiskuntavastaisuuteen, kokemuksia kaltoinkohtelusta, erilaisuudesta sekä heihin kohdistetusta syrjinnästä.

Suurin osa salaliittoteorioista leviää nykypäivänä verkon välityksellä. Salaliittoteorioissa uskotaan siihen, että pahat voimat manipuloivat ja vaikuttavat kulisesta tiettyihin tapahtumiin ja tilanteisiin. Salaliittojen takana on niihin uskovien mukaan usein ryhmä, jolla on tavoitteellinen salainen juoni. Salaliittoihin uskovat löytävät aiheesta todisteita ja uskovat omaan näkemykseensä hyvin mustavalkoisesti. Mikään tapahtuma ei myöskään ole sattumaa, vaan kaikki on yhteydessä keskenään ja tapahtumien tavoitteena on jokin suurempi päämäärä. (Euroopan komissio).

Salaliittoteorioihin on monta syytä. Suurin osa salaliittoihin liittyvistä ihmisistä uskovat niihin aidosti. Osalla on kuitenkin tavoitteena provosoida tai manipuloida muita ihmisiä niiden avulla. Takana voi olla myös henkilöihin kohdistuvaa maalittamista, poliittisia tai jopa taloudellisia syitä. Yhteiskunnan marginaalissa elävillä ihmisryhmillä on kohonnut riski altistua salaliittoteorioille, vihapuheelle ja disinformaatiokampanjoille. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi uskonnon, alkuperänsä tai seksuaalisen suuntautumisen takia valtavirrasta erottuvat yksilöt. (Euroopan komissio).

Yksittäiset toimijat

Yksittäiset toimijat eivät nimensä mukaisesti kuulu mihinkään verkostoon tai ryhmittymään, mutta taustalla voi olla vaikuttimena esimerkiksi jokin verkkoyhteisö. "Teon motiivina voi olla separatismiin, etnisyyteen, nationalismiin tai vallankumouksellisuuteen perustuvat aatteet. Aatteet voivat olla poliittisia, uskonnollisia tai sosiaalisia. Poliittinen väkivaltamotiivi voi olla äärioikeistolaista, äärivasemmistolaista tai anarkistista". Yksittäisillä toimijoilla mielenterveysongelmat ovat korostuneita. Yksilön väkivaltatausta, impulsiivisuus ja väkivaltaisten pelien pelaaminen sekä elokuvien katselu voivat edistää väkivaltaisen iskun suunnittelua, tai itse tekoa. (Sisäministeriö 2017, 25–26).

Uskonnolla perusteltu väkivalta

Uskonnolla perustellun väkivallan määrä vankiloissa on noussut, ulkomaalais-taustaisten vankien lisääntymisen myötä. Kulttuurierot sekä eri uskontojen väliset äärimmäiset ja jyrkät tulkinnat ovat omiaan aiheuttamaan konflikteja vankilaympäristöissä. Uskonnolla perusteltu väkivalta on merkki väkivaltaisesta radikalisoitumisesta. (Sisäministeriö 2017, 18).

MUSLIMEIDEN KULTTUURILLISIA PIIRTEITÄ JA TERMEJÄ

Tässä yhteydessä avaamme lyhyesti islamiin liittyvää ja liitettyä sanastoa. Vankilaympäristössä on tärkeää erottaa kulttuurilliset piirteet, huolta aiheuttavista tai ekstreemistisistä ilmiöistä. Rikosseuraamusalan ammattilaisilta vaaditaan valvettuneisuutta ja ammattitaitoa, koska samaan aikaan vankeusrangaistusta suorittamassa saattaa olla useita kymmeniä eri kansalaisuuksia, hyvin erityyppisistä kulttuurillisista lähtökohdista.

Uskonnon harjoittaminen vankiloissa on osa arkeen kuuluvia rutiineja, lähes kaikkien muslimivankien keskuudessa. Useimpien sellivarustukseen kuuluvat Koraani, rukousnauha, rukousmatto ja rukousaikataulu. Suomessa vallitsee uskonnon vapaus ja uskonnon harjoittaminen vankilassa voidaan katsoa lähtökohteisesti olevan hyvä asia vangin kokonaisyhyvinvoinnin kannalta.

Seuraavassa esittelemme muslimien uskonnon harjoittamiseen liittyvää sanastoa, jonka tarkoituksena on lisätä henkilökunnan kulttuurisensitiivistä ymmärrystä. Tiedon lisäämisen kautta pyrimme ehkäisemään väärin positiivisten havaintojen tekemistä, joiden kautta uskonnon normaali harjoittaminen saatetaan virheellisesti yhdistää radikalisoitumiseen.

Islam tarkoittaa arabiaksi alistumista ja tottelevaisuutta, täydellistä antautumista Jumalan johdatukselle. Islaminuskoiiset kutsuvat itseään muslimeiksi.

Shahada on uskontunnustus, jossa todistetaan, ettei ole muuta Jumalaa, kuin Allah ja Muhammed (saas) on Hänen sanansaattajansa.

Islamin viisi peruspilaria ovat Shahada, salat, ramadan, zakat ja hajj, eli uskontunnustus, rukous, paasto, almuvero ja pyhiinvaellus.

Sunna, Shia ja Suufi. Muslimit voidaan jakaa kahteen pääsuuntaukseen Sunnaan ja Shiaan. Sunna-suuntaus on profeetta Muhammadin elämäntapa. Sunna-

tieto on peräisin haditheista. Shia-nimitys tarkoittaa profeetta Muhammadin serkun ja vävyn Alin suuntausta. Suufilaisuus tarkoittaa Islamin mystiikkaa.

Halal tarkoittaa sallittua.

Haram tarkoittaa kiellettyä.

Umma tarkoittaa Islamilaista yhteisöä.

Jihad tarkoittaa arabian kielessä ponnistelua tai kamppailua. Kontekstista riippuen Jihad voi tarkoittaa hengellistä ponnistelua tai ulkoista aseellista taistelua.

Sharia laki eli Sharia viittaa Islamilaiseen lakiin, joka koostuu Koraanissa sekä profeetta Muhammedin elämään ja tekoihin pohjautuvissa haditheissa.

Fiqh on pyhää lakia Shariaa tutkiva ja tulkitseva tiede.

Dawa on rauhanomaista Islamin uskonnon levittämistä ja tietoisuuden lisäämistä ei islamilaisissa valtioissa eli Islamilaista lähetystyötä.

Seuraavat termit liittyvät usein radikaali-islamistiseen väkivaltaiseen ekstremismiin. Näiden termien tuntemus on tarpeellista Rikosseuraamusalan ammattilaisille, koska niiden avulla voidaan tehdä selkeä ero normaalin uskonnon harjoittamisen ja väkivaltaisen radikalisoitumisen välillä.

Salafismi on sunnalaisen islamin haara, jonka tavoitteena on tuoda muslimit alkuperäisen ja puhtaaksi tulkitun islamin pariin. Salafistit ajattelevat ensimmäisten sukupolvien Islamin olleen kaikista puhtaimmillaan, joka tekee siitä tavoittelemisen arvoista. Salafismin kannattajat eivät välttämättä ole väkivaltaisia, mutta salafismiin liittyvässä materiaalissa voi olla väkivaltaan yllyttäviä tai sen hyväksyviä elementtejä.

Salafismi-jihadismi on vähemmistöryhmä fundamentalistisessa sunnilaisessa islamin haarassa. Salafi-jihadistit eroavat muista salafisteista sillä, että he pitävät väkivaltaa välttämättömänä välineenä maailman ja maailmankuvan muuttamisessa. (RAN Factbook. Islamist extremism. 2019.)

Takfir tarkoittaa vääräuskoiseksi julistamista. Vääräuskoiseksi julistamiseen liittyy olennaisesti väkivallan hyväksyminen ja tappamisen salliminen.

Kafir tarkoittaa vääräuskoista tai uskonnotonta henkilöä, joka ei usko Allahiin, profeettoihin, helvettiin eikä paratiisiin.

Al-wala' wa'l-bara' käytetään usein salafi-jihadistisen propagandan yhteydessä. Sen avulla pyritään erottamaan uskovat ja vääräuskoiset toisistaan. Sekä painostamaan maltillisia muslimeita alistumaan äärijärjestöjen narratiiveille.

Ahl al-Kitāb on Islamilainen termi, jolla viitataan Kirjan kansaan, eli juutalaisiin, kristittyihin ja muihin uskontokuntiin.

Dar al harb Tarkoittaa sodan taloa, eli vääräuskoisten aluetta, jolla käydään väkivaltaista jihadia.

Al-Qaida on radikaali islamistinen ja jihadistinen järjestö, joka on luokiteltu terroristiseksi.

Taliban on sunnilainen ääriliike, joka tulkitsee islamia hyvin vanhoillisella tavalla ja tukee eri terroristijärjestöjä (mm. Al-Qaidan vuoden 2001 terrori-iskua).

Hizbollah on Libanolilaisten shiiamuslimien järjestö, joka on luokiteltu monissa maissa terroristijärjestöksi.

ISIS, ISIL tai IS on Irakissa ja Syyriassa toimiva väkivaltainen jihadistijärjestö, jonka ideologia perustuu sunni-islamilaiseen wahhasbismiin.

Hamas-järjestö on palestiinalainen islamistinen järjestö, jonka monet maat ovat luokitelleet terroristijärjestöksi. Hamas-järjestö on keskeinen toimija Israelin ja Palestiinan konfliktissa, joka on myös erittäin merkityksellinen jihadistiteille.

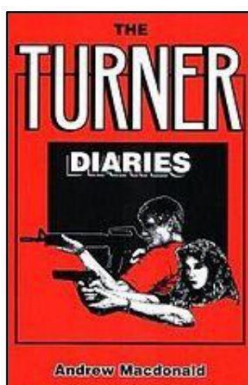
KUVAMATERIAALIA

Kuvissa ja symboliikassa on aina huomioitava ja muistettava, että ne ovat vahvasti konteksti ja yksilö sidonnaisia. Samoja symboleita voi esiintyä muissa yhteyksissä ilman, että niissä on mitään huolta aiheuttavaa. Tällaista symboliikkaa on esimerkiksi kelttiläisyydessä. Eritelty materiaali on vain muutamista esimerkeistä koostettua. Tarkoitus on kuvien avulla saada työntekijät kiinnittämään huomiota mahdolliseen aatteellisen materiaalin olemassaoloon ja sen monimuotoisuuteen.

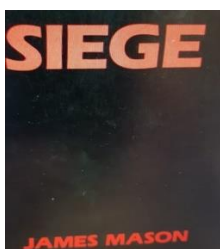
Äärioikeisto



Mistreat: Vahvasti äärioikeiston suosimaa musiikkia.



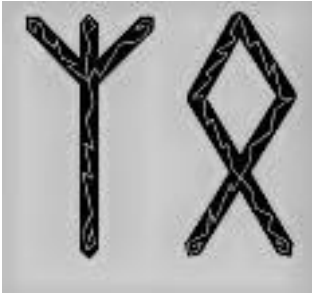
The Turner Diaries: Äärioikeiston ihannoima klassikkoteos.



Siege ja James Mason: Siege-kulttuurin keskeinen pyrkimys on edistää rotusotaa poliittisella väkivallalla.



Triskele: muunnos hakarististä



Elämänriimu: Korostaa arjalaista syntyperää



14 sanaa: (suomennos)Meidän on turvattava kansamme olemassaolo ja tulevaisuus valkoisille lapsille) ja 88 eli Heil Hitler



Mustakivi julkaisu: Äärioikeistolainen, rajatulle ryhmälle suunnattu julkaisu.



Pittbull-symbolilla korostetaan WhitePower aatetta.



Kelttiristi: Variaatio kelttiläisestä rististä, käytetään yleisesti natsisymboliikassa.



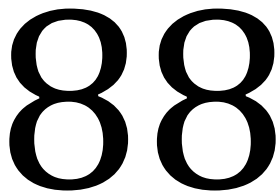
Rautaristi – Valkoisen voiman symboli – White power



SS-SYMBOLI / SS Waffen pataljoonan tunnus



Hakaristi



88-SYMBOLI- HH - Heil Hitler



Valknut – Teurastettujen solmu- Valkoisen ylivallan kannattajien suosima symboli. Tämä symboli esiintyy myös muissa konteksteissa.

Ääri­vasem­misto



Ääri­vasem­miston käyttämä anarkistilippu.

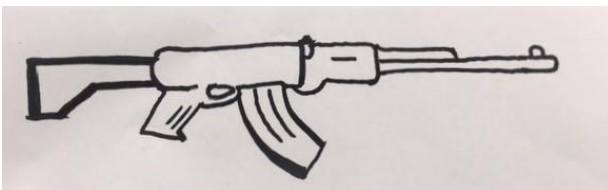
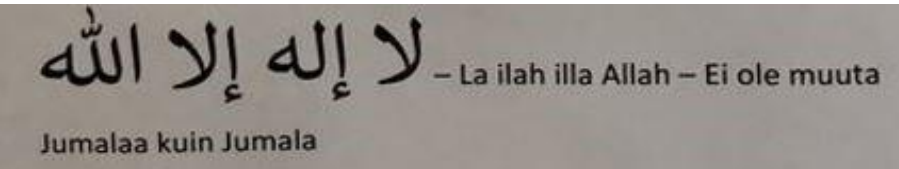
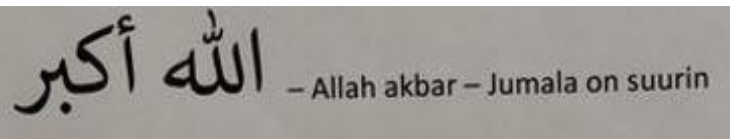
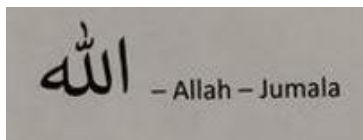


Tunnetuin anarkistinen symboli on O-kirjaimen sisään piirretty A-kirjain.

Radikaali-Islamistit



Tämän kaltaisen kuvamateriaalin hallussa pitämisen tulee herättää huomiota vankilassa.



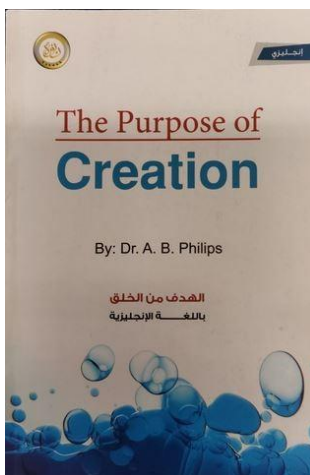
Jos sellistä löytyy aseiden tai taistelijoiden kuvia, yhdistettynä uskonnollissävyyteisiin kirjoituksiin, on asiaan aihetta reagoida sen vaatimalla tasolla. Asian voidaan, katsoa vaativan tarkempaa selvitystä ja kokonaiskartoitusta, jos löydöksinä on kuvia aseista, viittauksia väkivaltaisiin ryhmittymiin tai toimintaan.



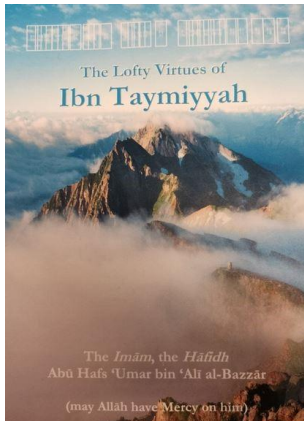
Isis lippu – sisältää muslimien uskontunnustuksen.

Asiakokonaisuuden kannalta on aivan eri asia kirjoittaa uskontunnustus, kun piirtää Isis lippu sellin seinälle.

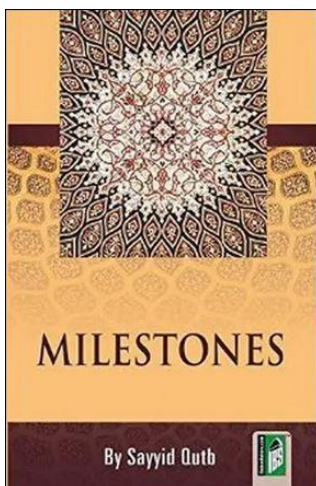
Aatteellisen materiaalin suhteen tulee kiinnittää huomiota sen sisältöön ja tulkinnan jyrkkyyteen sekä materiaalin kirjoittajaan tai tuottajaan. Muslimivangeille on yleistä kirjoittaa sellien seinille uskonnollisävytteisiä tekstejä ja lainauksia. Näiden kohdalla on tärkeää huomioida mihin yhteyteen ja muihin kuviin tekstit ovat sidottu.



Abu Ameenah Bilal Philips on kanadalainen, Qatarissa elävä islamilainen opettaja ja saarnaaja. Hän edustaa ja levittää radikaalia islamintulkintaa. Häneltä on pääsy estetty useisiin maihin. (Robertson 2014.)



Ibn Taymiyyahin kirjoitukset vaikuttivat voimakkaasti konservatiivisen islamin suuntauksen, wahhabismin syntyyn. (Laoust) Nykypäivänä Ibn Taymiyyah nauttii suurta suosiota esimerkiksi salafistien ja salafi-jihadistien piireissä. (McCants & Brachman 2006).



Sayid Qutbin, Milestones – Klassikkoteos, jota myös jihadistit suosivat.

Oppaan kuvamateriaalia on tuotettu monipuolisesti oppaan tekijöiden toimesta. Materiaalia on kuvattu opasta varten lavastetuista materiaaleista, tuotettu itse piirtämällä ja lainattu aihetta käsittelevistä oppaista (RAN). Lainattujen kuvien lähteet löytyvät oppaan lopussa olevasta lähdeluettelosta.

HAVAINTOJEN TEKEMINEN

Euroopan neuvosto on kirjoittanut käsikirjan, joka on suunnattu vankiloissa- ja yhdyskuntaseuraamuksissa työskentelevälle henkilökunnalle. Siinä käsitellään väkivaltaisten ekstremististen henkilöiden ja ilmiöiden tunnistamista näissä yhteyksissä. Käsikirjassa todetaan, että haasteita havainnoinnin ja tunnistamisen kanssa riittää. Tuomiotiedoissa ei ole aina riittävän selkeästi ilmaistu sitä, liittyykö tehdyn teon motiivi johonkin aatemaailmaan taikka ideologiaan. Väkivaltaisista ekstremistisistä teoista tuomittujen rikosten tuomiotiedoissa ja määrittelyissä on vaihtelua, joka osaltaan aiheuttaa epäselvyyttä. (Euroopan neuvosto 2016.)

Väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnusmerkkien havainnoinnissa työntekijöiden tulee kiinnittää huomiota siihen ilmentääkö vanki tukea jollekin väkivaltaiselle ideologialle tai onko tällä havaittavissa yhteyksiä väkivaltaisiin ääriliikkeisiin. Havainnointiin työntekijöiden tulee saada riittävästi asiantuntevaa koulutusta. Työntekijöiden tulee pystyä erottamaan normaaliin uskontoon ja kulttuureihin kuuluvat piirteet, radikalisoitumisesta kertovista tunnusmerkeistä. Vangilla voi olla vahvojakin asenteita, yhteiskunnallisia näkemyksiä tai poliittisia vakaumuksia ilman, että tällä on kuitenkaan halua tukea, osallistua tai rohkaista muita väkivaltaiseen toimintaan. (Euroopan neuvosto 2016.)

Vankilassa työskentelevän henkilökunnan tulee kiinnittää huomiota vangin osastokäyttäytymiseen ja vangissa tapahtuviin radikaaleihin muutoksiin. Muutoksia voi tapahtua ulkonäössä, käytöksessä tai kaveripiirissä, sekä yleisessä suhtautumisessa henkilökuntaan tai vallitsevaan ympäristöön. Muutos ulospäinsuuntautuneesta vetäytyväksi tai profiilin nostattaminen ulkoisilla keinoilla on aina merkki siitä, että syytä tulee selvittää. Käytöksen aitous ja monet tilannesidonnaiset roolit ovat hyvä huomioida päivittäisessä työskentelyssä asiakastyön rajapinnassa. Vangin omaisuus, sellin sisustus ja aatteellinen materiaali tulee huomioida huolestuttavien elementtien osalta.

Vangin käytöksessä tapahtuvat muutokset voivat johtua monesta eri syystä. Työntekijän ammattimainen työote ja vankituntemus ovat korostuneen tärkeässä roolissa, päivittäisessä työskentelyssä. Vankeusaikaiseen käytökseen voi vaikuttaa vankilan ulkopuoliset tapahtumat, terveydentila, vangin henkilökohtaiset taustatraumat tai yleinen elämänhallinnan haasteellisuus. Tämänkaltaiset seikat luovat otollisen maaperän kiinnittyä ideologisiin aatteisiin. Havainnointia ei voi aina tehdä vangin omasta käyttäytymisestä, vaan vangin aseman tai ideologiset muutokset voivat tulla parhaiten ilmi muiden vankien käyttäytymisestä tai puheista.

Vankilassa väkivaltaisesti radikalisoitunut vanki saattaa muodostaa uhan yhteiskunnan turvallisuudelle vapautuessaan. Mahdollisimman varhainen tunnistaminen ja radikalisoitumisen merkkien havainnointi on ensiarvoisen tärkeää. Vankiloiden työntekijöiden tärkeä tehtävä on havainnoida väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnusmerkkejä. (Euroopan neuvosto 2016.)

Aiheesta annettava koulutus on erittäin tärkeää, jotta työtä voidaan tehdä tehokkaasti, sensitiivisesti ja ammattimaisesti. Koulutuksessa tulee korostaa normaalin kulttuurin ja uskonnon erottamista, väkivaltaisesta radikalisoitumisesta. Vankiloissa vankien turhautuminen, stressi ja aggressiivinen käytös voivat johtua monesta eri syystä. Äkkinäisten johtopäätösten tekemistä arjessa sekä arvioinnin yhteydessä tulee välttää. Vangeilla on monesti vahvoja mielipiteitä, poliittisia asenteita ja omia elämän näkemyksiä. Huolestuttavaa on, jos vangin puheet sisältävät väkivallan oikeuttavaa käytöstä, väkivallan ihannointia tai muiden henkilöiden siihen rohkaisemista. (Euroopan neuvosto 2016.)

JATKOTOIMENPITEET

Vangista tehtyjen havaintojen jälkeen, on erittäin tärkeää, että tieto välitetään matalalla kynnyksellä eteenpäin. Tieto kohdennetaan asiaan nimetyille tai niihin erikoistuneille Rikosseuraamusalan ammattilaisille. Havaintoja tekevän työntekijän ei tarvitse itse olla aihealueen ammattilainen, eikä tehdä hätiköityjä johtopäätöksiä tai analyyskejä tekemistään havainnoista. Pienetkin havainnot saattavat olla kokonaisuuden tai tulevaisuuden kannalta merkittävää. Havaintoja tehtäessä ja niitä käsitellessä tapahtuu ammatillista kehittymistä. Vuorovaikutteisen dialogin ja tiedon hankinnan merkitys on kokonaisuuden ja dynaamisen vankilaturvallisuuden kannalta merkittävä.

Yhteystiedot

MATERIAALIA AIHEESTA

Kun aihe kiinnostaa enemmän, tässä on kirjallisuutta ja sähköisiä linkkejä materiaaliin, jonka avulla voit syventää omaa ammatillista osaamistasi.

Kirjat:

Jihad ja Terrori. Kaleva, A. 2018. Otava.

Mitä tiedämme terrorismista. Malkki, L. 2020. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Poliittisen väkivallan poluilla. Kullberg, A. (toim.) 2014. Turun yliopisto.

Terrorismi Euroopassa. Puistola, J. & Herrala, J. 2006. Tammi.

Terrorismin monet kasvot. Malkki, L. & Paastela, J. 2007. Helsinki: WSOY Oupimateriaalit Oy.

Terroristin synty ja terrorismin torjunta. Laitinen, K. & Lumio, M. 2009. Näkökulmia väkivaltaiseen radikalisoitumiseen. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 78/2009. Tampere: Juvenes Print.

Tuhat ja yksi uhkaa – tulkintoja terrorismista. Laitinen, K. (toim.) 2007. Poliisiammattikorkeakoulu.

Sähköiset:

A Practical introduction to islamist extremism, RAN (Radicalisation Awareness Network) Factbook.

https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-01/ran_factbook_islamist_extremism_december_2019_en.pdf

A Practical introduction to far-right extremism, RAN (Radicalisation Awareness Network) Factbook.

https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2019-12/ran_fre_factbook_20191205_en.pdf

Actions to Make Society More Resilient to Violent Extremismi. Löfven, S. 2015. Government Communication 2014/15:144.

<https://www.government.se/48fdb3/contentassets/ef243295e51d4635b4870963b18bfa89/actions-to-make-society-more-resilient-to-violent-extremism-2014-15-144.pdf>

Euroopan neuvoston käsikirja radikalisoitumisesta ja väkivaltaisesta ekstremismistä vankeinhoito- ja yhdyskuntaseuraamustyössä. Euroopan neuvosto.

<https://icct.nl/publication/evolution-of-jihadism-in-finland/>

Evolution of Jihadism in Finland. Dr. Leena Malkki, Juha Saarinen.

<https://rm.coe.int/council-of-europe-s-handbook-regarding-radicalisation-and-violent-extr/16808d3dc7>

Stakeholders of (De-) Radicalisation in Finland. Horsmanheimo, L., Kylli, R-M., Kuokkanen, K. & Palonen E. 2021.

<https://dradproject.com/?publications=stakeholders-of-de-radicalisation-in-finland>

Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisytoimenpideohjelma 2019-2023. Sisäministeriö 2020.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162073/SM_2020_1.pdf

Mistä ääri-islamistisen terrorismiin radikalisoituminen johtuu? Malkki L. 2016.

<https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/article/view/89729/49009>

Rise Verad loppuraportti. Rikosseuraamuslaitos 2018.

https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisumuut/t6tkkckKt/RISE_VERAD_Loppuraportti_Julkinen.pdf

Sallamaa, Daniel. 2018. "Ulkoparlamentaarin äärioikeistoliikehdintä ja maahanmuuttovastaisuus 2010-luvun suomessa."

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/253474/Raportti-Sallamaa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Supon kansallisen turvallisuuden katsaus 2021.

<https://supo.fi/terrorismi>

Stakeholders of (De-) Radicalisation in Finland. Horsmanheimo, L., Kylli, R-M., Kuokkanen, K. & Palonen E. 2021.

<https://dradproject.com/?publications=stakeholders-of-de-radicalisation-in-finland>

The Root Causes of Violent Extremism. RAN (Radicalisation Awareness Network). 2016. RAN issue paper.

https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2016-12/issue_paper_root-causes_jan2016_en.pdf

Violence-promoting Islamist extremism in Sweden. Säkerhetspolisens. 2010.

<https://chainsoff.files.wordpress.com/2015/02/report-on-violence-promoting-islamist-extremism-insweden.pdf>

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäiseminen Suomessa. Miia Kaupila. 2016.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99058/GRADU-1464179418.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Väkivaltainen radikalisoituminen. Sisäministeriö.

<https://intermin.fi/poliisiasiat/vakivaltainen-radikalisoituminen>

Videolinkit:

Understanding Right-Wing Extremist Radicalization

<https://www.youtube.com/watch?v=fVaFmcT7ssg>

Understanding Politico-Religious Extremist Radicalization

<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=cCk--RCkaOU>

Materiaalia on luettavissa myös tulostetussa muodossa. Tervetuloa lainaamaan ja juttelemaan aiheesta lisää Tuva-toimistolle.

OPPAASSA KÄYTETYT LÄHTEET

Bélanger, J., Moyano, M., Muhammad, H., Richardson, L., Lafrenière, M-A., McCaffery, P-, Framand, K. & Nociti, N. 2019. Radicalization Leading to Violence: A Test of the 3N Model. Frontiersin.org. Viitattu 8.12.2021.

<https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2019.00042/full>

Eklund, V. 2018. Vankien radikalisoitumisen tarkkailuun pohditaan uusia keinoja: "Vanki uhosi henkilökunnalle pelkäävänsä vain jumalaa". mtvuutiset. Viitattu 30.11.2021.

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/vankien-radikalisoitumisen-tarkkailuun-pohditaan-uusia-keinoja-vanki-uhosi-henkilokunnalle-pelkaavansa-vain-jumalaa/6877098#gs.hctzpm>

Erkkilä, H. 2015. Luciferin jalanjäljissä? Pro gradu-tutkielma. Lapin yliopisto. Viitattu 23.11.2021.

<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62179/Erkkil%C3%A4.Heta.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Euroopan komissio. Salaliittoteoriat. Viitattu 23.11.2021.

https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/fighting-disinformation/identifying-conspiracy-theories_fi

Euroopan neuvosto. 2016. Euroopan neuvoston käsikirja radikalisoitumisesta ja väkivaltaisesta ekstremismistä vankeinhoito- ja yhdyskuntaseuraamustyössä. Viitattu 12.11.2021.

<https://rm.coe.int/council-of-europe-s-handbook-regarding-radicalisation-and-violent-extr/16808d3dc7>

Haikala, T. 2020. Islamistinen terrorismi hiipuu, uskoo tutkija Leena Malkki – tulevaisuuden terroristiliikkeet saattavat nousta aivan toisenlaisesta ideologiasta. Kirkko ja kaupunki. Viitattu 23.11.2021.

<https://www.kirkkojakaupunki.fi/-/islamistisen-terrorismin-aalto-alkaa-hiipua-sanoo-tutkija-leena-malkki-tulevaisuuden-terroristiliikkeet-saattavat-nousta-aivan-toisenlaisesta-ideologi#8e526b14>

Horsmanheimo, L., Kylli, R-M., Kuokkanen, K. & Palonen E. 2021. Stakeholders of (De-)Radicalisation in Finland. Viitattu 13.11.2021.

<https://dradproject.com/?publications=stakeholders-of-de-radicalisation-in-finland>

Isis-lippu. Viitattu 14.12.2021.

[https://fi.wikipedia.org/wiki/Isis_\(j%C3%A4rjest%C3%B6\)#/media/Tiedosto:AQMI_Flag_asymmetric.svg](https://fi.wikipedia.org/wiki/Isis_(j%C3%A4rjest%C3%B6)#/media/Tiedosto:AQMI_Flag_asymmetric.svg)

Kauppila, M. 2016. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäiseminen Suomessa. Tampereen yliopisto. Tampere. Viitattu 20.11.2021

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99058/GRADU-1464179418.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Korkein oikeus. 2020. Pohjoismainen vastarintaliike- yhdistys lakkautettava. Tiedotteet. Julkaistu 22.9.2020. Viitattu 16.11.2021.

<https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/pohjoismainenvastarintaliike-yhdistyslakkautettava.html>

Kähkönen, K. 2021. Suomessa on varauduttava uudenlaisiin uhkiin – väkivaltainen äärioikeisto ja -vasemmisto nostaneet päätään koronapandemian aikana. mtvuutiset. Viitattu 30.11.2021.

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/suomessa-on-varauduttava-uudenlaisiin-uhkiin-vakivaltaisen-aarioikeisto-ja-vasemmisto-nostaneet-paataan-koronapandemian-ai-kanan/8033296#gs.hcu80z>

Lakka, P. 2017. Suomen vankiloissa juhlistu terrori-isku - muslimitaustaisia vankeja epäillään uskonnollisista pahoinpitelyistä. Ilta-Sanomat. Viitattu 30.11.2021.

<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005360674.html>

Laoust, H. Ibn Taymiyyah Muslim theologian. Viitattu 11.12.2021.

<https://www.britannica.com/biography/Ibn-Taymiyyah>

Löfven, S. 2015. Actions to Make Society More Resilient to Violent Extremismi. Government Communication 2014/15:144. Viitattu 13.11.2021.

<https://www.government.se/48fdb3/contentassets/ef243295e51d4635b4870963b18bfa89/actions-to-make-society-more-resilient-to-violent-extremism-2014-15-144.pdf>

- Malkki L. 2016. Mistä ääri-islamistisen terrorismiin radikalisoituminen johtuu? Viitattu 20.11.2021.
<https://siirtolaisuus-migration.journal.fi/article/view/89729/49009>
- Malkki, L., Sallamaa, D., Saarinen, J & Eerola, S. Ekstreemistinen puhe verkossa ja uutismediassa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:20. Viitattu 13.11.2021.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162949/2021_VNTEAS_20.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Marttinen, M. 2019. Äärioikeisto ohitti ääri-islamistit suomalaisissa vankiloissa – asiantuntija: ”Koulutamme henkilökuntaa havaitsemaan väkivaltaisia suuntauksia”. Ilta-Sanomat. Viitattu 30.11.2021.
<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006062718.html>
- Mattinen, J. 2018. Näissä 12 Euroopan terrori-iskussa tekijä oli ex-vanki - ”merkitys selkeästi näkyvässä”. Iltalehti. Viitattu 30.11.2021.
<https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/201804232200896579>
- McCants, W. & Brachman, J. 2006. Militant Ideology Atlas. Viitattu 11.12.2021.
<https://www.files.ethz.ch/isn/26189/Atlas-ExecutiveReport.pdf>
- Milestones, Qutbin Saiyd, Kuva kirjan kannesta. Viitattu 17.12.2021.
<https://hollybooks.com/milestones-by-syed-qutb-shaheed/>
- Mäntymaa, E. 2019. Ensimmäinen ulkomailla terrorismista tuomittu suomalainen on siirretty Suomeen kärsimään rangaistustaan – opetti Koraania Isisissä. Yle. Viitattu 30.11.2021.
<https://yle.fi/uutiset/3-10719224>
- Mäntymaa, E. 2019. Suomen vankiloissa on ainakin yksi terroristi ja mahdollisesti kymmeniä radikalisoituneita – Rikosseuraamuslaitos heräsi ongelmaan ja perusti erikoisryhmän. Yle. Viitattu 30.11.2021.
<https://yle.fi/uutiset/3-10719521>
- Muvenna 2020. Maahanmuuttaja- ja musliminuorten osallisuuden edistäminen väkivaltaisen ekstreemismien ennaltaehkäisemiseksi. Viitattu 22.11.2021.
https://ankkuritoiminta.fi/documents/9123075/11195236/Muvenna_opas_ohjausrym%C3%A4lle.pdf/75b38e0d-1121-1a97-2dcf-d16ed46e5759/Muvenna_opas_ohjausrym%C3%A4lle.pdf?t=1618212147318
- Palmén, T. 2018. Suomen vankiloissa on yli 40 radikalisoitunutta vankia, kymmenkunta heistä on uhka yhteiskunnalle: ”On arvioitu, että he voivat aiheuttaa terrori-iskun”. mtvuutiset. Viitattu 30.11.2021.
<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/suomen-vankiloissa-on-yli-40-radikalisoitunutta-vankia-kymmenkunta-heista-on-uhka-yhteiskunnalle-on-arvioitu-etta-he-voivat-aiheuttaa-terrori-iskun/7139238#gs.hctrw>
- Palmén, T. 2021. Terrori-iskut vähenivät korona-aikana, mutta samalla yhä useammat ja nuoremmat radikalisoituvat netissä: ”Tärkeintä on saada ihminen irti väkivaltaisesta ajattelusta”. mtvuutiset. Viitattu 30.11.2021.
<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/terrori-iskut-vaehenivat-korona-aikana-mutta-samalla-yha-useammat-ja-nuoremmat-radikalisoituvat-netissa-tarkeinta-on-saada-ihminen-irti-vakivaltaisesta-ajattelusta/8291534#gs.hctvwm>
- Pitkänen, E. 2018. Terroristijärjestöt luovat verkostojaan vankiloissa: Vankeja opetetaan tekemään terrori-iskuja. mtvuutiset. Viitattu 30.11.2021.
<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/terroristijarjestot-luovat-verkostojaan-vankiloissa-vankeja-opetetaan-tekemaan-terrori-iskuja/7139680>
- RAN. Islamism extremism. 2019. Viitattu 11.11.2021.
https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2020-01/ran_factbook_islamism_extremism_december_2019_en.pdf
- RAN. A Practical introduction to far-right extremism. 2019. Viitattu 11.11.2021.
https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2019-12/ran_fre_factbook_20191205_en.pdf
- RAN (Radicalisation Awareness Network). 2016. RAN issue paper: The Root Causes of Violent Extremism. Viitattu 13.11.2021
https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2016-12/issue_paper_root-causes_jan2016_en.pdf

- Rikosseuraamuslaitos 2018. Rise Verad loppuraportti. Viitattu 12.11.2021.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/t6tkkckKt/RISE_VERAD_Loppuraportti_Julkinen.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2015. Turvallisuuslinjaukset. Viitattu 12.11.2021.
https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/0DlBMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf
- Robertson, D. 2014. Canadian imam Bilal Philips unwelcome in Philippines. Ottawa Citizen. Viitattu 11.12.2021.
<https://ottawacitizen.com/news/national/canadian-imam-bilal-philips-unwelcome-in-philippines>
- Ryynänen, S. 2020. Puhummeko nyt rasismista? Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 12.12.2021.
https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/73369/Ryynanen_Media_ja_viestinta_2020-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sallamaa, D. 2018. Ulkoparlamentaarin äärioikeistoliikkeitä ja maahanmuuttovastaisuus 2010-luvun Suomessa. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja. 33, 58-59. Viitattu 28.11.2021.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/253474/Raportti-Sallamaa.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Sisäministeriö. 2017. Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2017. Sisäministeriön julkaisu 3/2017. Viitattu 16.11.2021.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79235/03%202017_Vakivaltaisen%20ekstremismin%20tk%201_2017.pdf?sequence=1
- Sisäministeriö. 2020. Väkivaltainen radikalisoituminen. Viitattu 12.11.2021.
<https://intermin.fi/poliisiasiat/vakivaltainen-radikalisoituminen>
- Supon kansallisen turvallisuuden katsaus 2021. Viitattu 12.11.2021.
<https://supo.fi/terrorismi>
- Säkerhetspolisens. 2010. Violence-promoting Islamism in Sweden. Viitattu 13.11.2021.
<https://chainsoff.files.wordpress.com/2015/02/report-on-violence-promoting-islamism-extremism-insweden.pdf>
- Tammikko, T & Iso-Markku, T. 2020. EU:n ulkoinen terrorismin torjunta: kehitys, rakenteet ja toimet. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:7. Viitattu 13.11.2021.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162037/VNK_VNTEAS_2020_7.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- Oikeusministeriön julkaisuja 2021. Tekoälyn hyödyntäminen vihapuheen seurannassa. Viitattu 12.12.2021.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163022/OM_2021_15_SO.pdf
- Vankeuslaki 767/2005. Viitattu 12.11.2021.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>
- Vesa, M., Mattila, S. & Ranta, N. 2021. Terrorismiepäily Suomessa, viisi vangittu – Poliisi: Kyse radikaalista äärioikeistolaisesta ideologiasta. Ilta-Sanomat. Viitattu 3.12.2021.
<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000008451639.html>
- Virtanen, M. & Kivivuori, J. Katsauksia 26/2018. Radikalisoitumisen ehkäiseminen rikosseuraamusalalla: systemaattinen katsaus arviointitutkimukseen. Viitattu 6.10.2021.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/231787/Katsauksia_26_Virtanen_&Kivivuori_2018.pdf?sequence=3